

REIN
STUURMAN

JOOP KOSTER

**Op den
Tweesprong**

G. F. CALLENBACH N.V. NUKERK

PENTEKENINGEN VAN REIN STUURMAN

OP DEN TWEESPRONG

DOOR

JOOP KOSTER

G. F. CALLENBACH N.V. — UITGEVER — NIJKERK

6DE KLASSERS

Het goot.

Het kleine, onoverdekte perronnetje was al blank van den regen.

Letje was de enige wachtende passagier.

Ze stond tegen den muur gedrukt, den kraag van haar regenjas hoog opgeslagen. Haar ene schoen lekte; ze balanceerde voorzichtig op haar anderen voet. Kwam die trein nu nooit? Ze tuurde in de verte, maar ze zag niets dan regen, regen. . . .

— Als ik laat ben, overlegde ze, is het mooi weer en is de trein vroeg, en als ik eens vroeg ben, regent het en is de trein laat. Vervelend. Gelukkig de laatste dag voor de Kerstvacantie, kan ik morgen lekker uitslapen. O, daar is 't ie.

Het treintje stond kreunend stil. De remmen piepten en knarsten.

Letje draafde langs de coupé's. Waar zaten die jongens nu weer?

O, daar ontdekte ze drie zwaaiende armen.

OP DEN TWEESPRONG

- Hier, Let, hierheen. Eerste klas harde banken.
- Flauw, vond Letje. Ze stapte bedaard in, legde haar tas in het net.
- Als ik jou was, Frederik, zou ik eindelijk eens een nieuwe mop bedenken.
- Valt niet mee, zuchtte Frederik. Ken je je werk, Letta?
- Och, zo'n laatste dag, zei Letje vaag.
- Rapporten vandaag. Ik krijg vier onvoldoende's, jammerde Willy van Veen. Ik krijg een taak voor de vacantië, je zult zien! Ze streek het dikke, rossige haar uit heur gezicht.
- En dan mag ik niet uit van thuis. Ik zou naar tante Mies in Amsterdam.
- Weet je, wat je doet? raadde Guus Romke. — Je vraagt Letje te logeren. Dan kan die je helpen met je taak.
- Vraag Guus, zei Letje. Ze maakte een grimas. — Dan kan hij meteen zijn eigen taak maken. Hij krijgt er een voor Grieks. Heeft de baas gisteren tegen me gezegd in de gang. En ook dat je vast zakt voor je examen, want je bent veel te brutaal. Enfin, je hebt nog een half jaar om je te verbeteren. Laat mijn ceintuur met rust, aap.
- We zijn er, kondigde Frederik aan. En het stroomt nog steeds. Zullen we een taxi nemen, jongens?
- Hij sprong van de treeplank, liep dwaas-voorzichtig om alle plassen heen. Wil bleef achter lopen met Letje. Ze gaf haar een arm.
- Ik knijp hem echt, Let, bekende ze. Wat dacht je, zou ik een erg slecht rapport krijgen?
- Tja, zei Letje. Ze aarzelde even. — Met minder dan drie kom je er zeker niet af. Maar toen ze zag, hoe Wil's gezicht betrok, troostte ze:
- Kom, kop op, wie weet, hoe 't meevalt. En je hebt nog een half jaar. Werk in de vacantië dan eens flink, en ga niet naar Amsterdam. Als je slaagt, kun je immers net zoveel uitgaan als je wilt?
- Ja, zuchtte Wil, niet overtuigd.
- Ze liepen zwijgend verder. De straten waren grijs van den

regen. Letje hilverde plotseling.

— Als ik er aan denk, zei ze, dat 't de hele vacantie zùlk weer zal zijn, zo grauw, zo... zo afschuwelijk, dan....

Wil keek naar haar verstrakt gezichtje. Ze zal 't saai hebben, dacht ze. Alleen met haar vader, en met zo'n juffrouw. Toch zielig. Dan heb ik maar liever een taak....

Een heer schoot uit een zijstraat, groette overdreven beleefd.

— De baas, gnoof Letje. Dat deed hij vorig jaar ook nog niet, zijn hoed voor ons afnemen. We worden toch langzamerhand gróte meissies, Wil. O kijk eens, de school is al open. Zeker ter ere van den regen.

Ze veegden hun voeten op de grote, versleten cocosmat. In de gang hing een mufte lucht van natte kleren, en onder elken volgehangen kapstokhaak vormde zich een zielig plasje.

— Wat een smeerboel, zei nette Wil afkeurend.

— Och, ze maken toch schoon in de vacantie, zei Letje onverschillig. Kom, Wil, 't is nog vroeg, gaan we fijn even bij de verwarming op staan drogen. Mijn ene voet is kletsnat.

De zesde klas was, in afwachting van de rapporten, en in tegenstelling met haar tegenwoordige waardigheid van „hoogste“, zeer rumoerig.

De kansen op onvoldoende's en taken werden luidruchtig besproken. De kleine, goedmoedige meneer Luit, die Grieks probeerde te geven, gaf zijn pogingen glimlachend op.

— Mijnheer Luit, u weet er meer van. Zijn er veel taken? En hoeveel onvoldoende's hebt u gegeven? Hier geen één toch zeker?

— Letje krijgt er zeven, spotte meneer Luit. Zijn kleine oogjes glommen, en hij knipoogde tegen Letje.

Dribbelpasjes in de gang. De klas schoof, als op commando, recht. De deur ging open. Willy beet zenuwachtig op haar nagels.

— Jongelui, zei de baas. Hij deponeerde voorzichtig den stapel groene boekjes op den rand van den lessenaar. Hij veegde met preciese gebaren zijn bril af. Hij humde nadrukkelijk.

OP DEN TWESPRONG

— Jongelui, zei hij nog eens. Vóór ik de rapporten uitdeel, wil ik eerst nog even een woordje zeggen. Morgen begint de vacantie. Naar ik hoop, de laatste Kerstvacantie voor jullie hier op onze school. Na de vacantie begint de laatste etappe. Het lijkt lang, een half jaar, maar het is veel te kort. We zullen hard moeten werken, willen we klaarkomen. Wij als leraren, jullie als leerlingen. Laten we met elkaar afspreken, dat we ons best zullen doen. Je bent als klas goed, wij hebben veel verwachting van je. Stelt ons niet teleur. We rekenen op je. Zijn scherpe, doordringende ogen vlogen de klas door. Dan nam hij den stapel rapporten.

— Ik zal beginnen met Willy van Veen. Willy, we hebben gemeend, je een taak te moeten geven voor Latijn, en een voor Duits. Nee, bewaar je tranen maar, meisje, dit betekent niet, dat we je geen hoop meer geven voor 't examen. Juist omdat we veronderstellen, dat je er best kunt komen, als je in de vacantie je eens behoorlijk voor deze vakken inspant, hebben we dit besloten. Je zou misschien iemand kunnen vinden, die je een beetje hielp. Dat lijkt me het beste. Denk er maar eens goed over. Je andere cijfers zijn behoorlijk.

Hij reikte Wil het rapport toe. Die zocht zenuwachtig de goede bladzij. O, hier had ze 'm. Wat ellendig, twee taken. Ze zoog haar onderlip naar binnen, krulde gedachteloos de punten van haar rapport om. Iemand om haar te helpen. . . . Ze keek schuin naar Letje. Die was natuurlijk weer nummer een, als steeds. Makkelijk, als je zo goed leerde, dacht Wil, maar er was geen afgunst bij die gedachte. Als ze Let eens vroeg voor de vacantie. Thuis zouden ze 't vast wel goed vinden. Maar Let zelf. . . . Ze dacht aan dien keer, een paar jaar geleden, toen Letje zich had laten ontvallen, dat ze helemaal niet uitging in de vacantie, ze zou niet weten, waarheen. — Kom maar bij ons, dat is gezellig voor je, had zij, Wil, toen vlot gezegd. Maar Letje, die geen medelijden verdragen kon, had hooghartig geantwoord: — Nee, dank je. Het is voor jou niet erg prettig, in de vacantie met me opgescheept te zitten.

Nee, Wil had geen zin, weer haar neus te stoten. Hoewel, als ze nu eens vooropstelde, dat Let kwam om haar te helpen, dan was het grootste bezwaar voor Letje toch wel weggenomen, peinsde Wil. En het zou toch prettig zijn, Let met de Kerstdagen erbij, Let met Nieuwjaar erbij. Ze zou het toch eens proberen, straks, in de pauze. . . .

De baas had den stapel rapporten uitgedeeld. Letje kreeg een extra pluim, als gewoonlijk, die ze met een onbewogen gezicht accepteerde.

— Allicht, dat ik goede cijfers haal, beweerde ze altijd. Ik word nooit afgeleid thuis, zoals jij, Wil.

Maar toch bekeek ze tevreden haar cijferlijst, voor ze haar in haar tas stopte.

— Let, fluisterde Wil.

— Wat is er? zei Letje, zonder haar lippen te bewegen.

— Let, ik heb een plannetje. Erg leuk. Wacht maar, je hoort er van op!

De baas keek vermanend Wil's kant uit.

— Morgen kun je den helen dag met Letje praten, jongedame! Wees zo goed, ons dezen laatsten dag enige rust te gunnen. Soms was de baas sarcastisch.

— Flauw, zuchtte Wil teleurgesteld.

Maar in de pauze wenkte ze Letje, die net naar buiten wou schuiven.

— Wat doe je geheimzinnig, kind. Wat is er?

— Zeg Let, luister eens. Ik heb een plan.

— Ja, dat zei je straks ook al. What is the matter?

— Zou je er voor voelen, om in de vacantie voor schoolfrik te spelen?

— Nee, niet veel, zei Letje eerlijk, hoezo?

— Jammer, zei Wil. Ze deed teleurgesteld. Hè, wat is dat jammer.

— Maar wat wil je toch? Wil je me soms een Zondagsschool laten leiden?

Willy lachte.

— Iets veel ergers, zei ze. Je moet mij bijstomen in de vacan-

OP DEN TWESPRONG

tie. Je hebt toch gehoord, wat de baas tegen me zei? Dat ik hulp moest hebben bij die taken? En je weet, wat Guus vanmorgen in den trein al zei: Vraag Letje. Wat ik bij dezen dan ook plechtig doe.

— Maar, begon Letje verbaasd.

— Wat maar? Je wilt zeker weer niet hebben, dat ik de hele vacantie met je opgescheept zit, wat volkomen onjuist is, aangezien jij met mij opgescheept zit. Doe je 't, Let? Zeg maar, dat je 't doet. Niemand kan me beter helpen dan jij, zeg nu zelf.

— Vraag je broer, opperde Letje.

— Die weet er niets meer van. Die is toch al vier jaar van school, ezel.

— En je moet ook nog maar afwachten, of ze 't bij je thuis goed vinden, dat je zo maar een vreemd kind uitnodigt, alleen om je met je taken te helpen, wierp Letje nog tegen.

— Dat vinden ze vast goed. En bovendien kom je niet alleen om mij te helpen, welnee kind, je kunt de hele familie van dienst zijn. Je kunt de koeien melken. — Wil knipoogde, — ja, vergeet niet, dat je op een boerderij gaat logeren! En je kunt voor Vader al zijn Nieuwjaarskaartjes schrijven, want daar heeft hij toch zo'n hekel aan, dat weet je niet half. Je zult eens zien, ze laten je niet meer gaan op 't laatst. Dus je doet 't, Let?

— Ja, ik weet niet, als Vader 't ook goed vindt, aarzelde Letje nog.

— En kom je dan direct morgen? Morgenmiddag? Leuk, dan komen we je met den wagen halen. Kom dan met den trein van kwart voor vijf. Dan rekenen we erop, snap je. O, daar gaat de bel. Gelukkig.

— Waarom gelukkig! Zo braaf ben je anders ook niet.

— Anders trek je je woorden weer in, zei Wil nog gauw in de gang.

Het derde uur hadden ze geschiedenis. Meneer Van der Does, die vond, dat de laatste dag voor de vacantie er eigenlijk zo'n beetje bijhoorde, las iets voor over Lodewijk de Veer-

tiende, waar niemand naar luisterde.

Letje staarde naar buiten, waar de regen nog steeds tegen de ramen kletterde. Logeren bij Wil... ze wilde, dat ze pertinent geweigerd had. Ze zou er zich niet thuis voelen, zij, die altijd alleen met Vader was, en met juffrouw Keizer. Niet, dat iemand haar missen zou. Ze fronste haar wenkbrauwen. Ze zou zich natuurlijk vlot en vrolijk moeten voordoen, precies zoals ze op school over haar dachten. Die Letje Verschuur, zo'n vrolijk type, een beetje onverschillig, je weet wel... Maar ze moest zichzelf toegeven, dat er toch wel iets prettigs in was. Alleen, zou ze ook mee naar de kerk moeten en zo? Bij Wil thuis waren ze erg godsdienstig, wist ze van Frederik. Ze keek naar Wil. Een fris gezicht had ze, met haar rode wangen en iets wippenden neus. Ze mocht Wil graag. Ze was zo argeloos en eerlijk, en ze kon zo heerlijk warm lopen voor iets dat haar sympathie had. Ze wilde, dat ze iets van Wil had, haar spontaneïteit, haar kinderlijke opvattingen. En nu zou ze in het gezin komen, waar Wil opgegroeid was. Ja, het was tòch prettig...

— Ziezo, bepeinsde Wil tevreden, dat is me gelukt. Ik hoop maar, dat Let 't leuk vindt bij ons. Zal allicht. Moeder is zo'n schat, daar moet je wel van houden. En, als ze een keer geweest is, gaat ze wel eens vaker mee. Een week-end, of anders in de Paasvacantie. Waar taken al niet goed voor kunnen zijn.

Ze waren, als altijd, de enige overblijvers uit de zesde, Frederik, Guus, Willy en Letje. Ze dronken koffie uit thermosflessen, en Frederik tracteerde op warme worstjes, zó uit den automaat om den hoek.

— Op je gezondheid, edele! Guus zwaaide heldhaftig met zijn zakmes, waaraan een worstje. Dat je ons nog maar vele malen mag fuiven.

— Nee, nu is de beurt aan Wil, vond Frederik. Den eersten dag na de vacantie, Wil, als dank dat je van die vervelende taken af bent. Lam, hè?

OP DEN TWEESPRONG

- Och, Let komt me helpen. Gezellig, vond Wil.
- Wat? Ga je bij Wil logeren, Letje?
- Ja, is dat zo gek? zei Letje vinnig.
- Nee, gek niet, zei Frederik. En hij begon haastig ergens anders over.
- Maar toen Wil even haar handen ging wassen, vroeg hij weer:
- Ga je werkelijk bij Wil thuis logeren, Letje? Kind, hoe verzin je 't. Je houdt 't geen dag uit.
- Waarom niet, als ik vragen mag? zei Letje uit de hoogte.
- Kind, daar pas jij helemaal niet. Ik weet, hoe ze zijn, 's Zondags twee keer naar de kerk, en in de week nog een paar keer, enfin, je weet er alles van.
- Je zult wel weer overdrijven, vond Letje. Bovendien zijn 't mijn zaken, en kan ik gaan logeren bij wie ik wil.
- Natuurlijk, zei Frederik. Hij maakte een overdreven diepe buiging.
- Waar bemoei je je dan mee?
- Ik waarschuw je maar. Anders niets. O, daar hebben we Wil weer. Waar heb je gezeten, kind? Wat ben je toch onrustig vanmiddag.
- Ik? Wil trok verbaasd haar wenkbrauwen op. Ze keek naar Letje.
- Och, zei die. Hij zeurt weer eens. Frederik knipoogde tegen haar, maar haar grijze ogen keken koel en hooghartig naar hem, en hij haalde zijn schouders op.
- Vervelend, dacht hij. Nu is ze boos, omdat ik dat van Wil zei. Ik hoop, dat ze maar gauw weer bijdraait. Je moet met Let ook zo verdraaid goed oppassen.
- Nu, dag hoor. Tot morgen, riep Wil. De jongens zwaaiden dwaas-uitbundig naar Letje, die even wachtte, tot de trein weg reed.
- Als ik mag van Vader, riep ze ondeugend tegen Wil.
- Natuurlijk mag je. 't Is voor een goed doel, moet je maar zeggen, schreeuwde die. De trein reed al weer. Letje liep mee

tot den uitgang. Ze zwaaide nog even, ging dan langzaam door de contrôle.

— De laatste dag zeker dit jaar? vroeg de chef.

— Nee, morgen nog, lachte Letje. Maar dan den anderen kant uit.

— Och ja? Gaat u uit? vroeg hij nieuwsgierig.

— Ja, ik ga bij mijn vriendin logeren, zei Letje.

— Och zo. Nu, goeienavond, juffrouw.

— Goeienavond, chef.

Den straatweg af naar huis. Het was eindelijk droog en de wind was fris en pittig. Letje haalde diep adem. Heerlijk vacantie, en morgen, en morgen.... Ze betrapte er zichzelf op, dat ze zachtjes liep te zingen. En Letje zong niet vaak. Ze trapte baldadig tegen een steen, sprong met een vaartje over alle plassen heen. Een motor werd ergens aangezet, tufte even later haar voorbij. Vader, zag Letje, en ze zwaaide. Maar Vader zag, zoals gewoonlijk, niets.

Voor het tuinhek lag een grote plas. Voorzichtig, om haar enen lekken schoen, waadde Letje er door heen. Ze ging de achterdeur door. In de keuken was Dirkje bezig, koper te poetsen.

— Dag Dirk. Waar is juf?

— In de kamer. Ze gaat morgen naar de stad.

— Zo. Prettig voor haar. Ik ga ook uit morgen. Borstel je straks mijn zwarte jurk even voor me af, Dirk? Die wou ik morgen meenemen.

— Waar gaat uwes dan heen morgen?

— Uit logeren. Vind je 't niet goed? Je kijkt zo verbaasd.

— Daar wist ik niks van, zei Dirkje verongelijkt.

— Ik weet het zelf ook pas sinds vandaag, troostte Letje. Ze hing haar reizenjas op. Wacht, ze ging eerst eens droge kousen aantrekken, en haar pantoffeltjes. Fluitend liep ze naar boven, klapte een hand voor haar mond. Ze irriteerde juf altijd met haar fluiten.

Op haar kamertje inspecteerde ze eerst haar garderobe. Welke jurken zou ze meenemen? De zwarte wollen natuur-

OP DEN TWEESPRONG

lijk. En dat groene pakje. En die bruine stond ook erg leuk. Gelukkig, dat juf haar zelf haar kleren liet kopen tegenwoordig. Anders liep zij, Let, misschien nog in een matrozenjurk. Want die vond juf zo lief staan. Ze maakte een grimas, trok dan haar schooljurk over haar hoofd, schoot „die bruine“ aan. Hè, lekker! Even een borstel over haar haar. Klaar. Nu naar beneden. O ja, niet vergeten tegen Vader te zeggen, dat ze morgen uitging. . . .

In de kamer zat juffrouw Keizer. Ze stopte sokken. Haar dun grijs haar was strak achterovergekamd. Haar mond was klein en smal en haar ogen ontevreden.

— Je bent laat, zei ze. Dat zei ze bijna elken middag.

— Vindt u? Toch niet, vond Letje onverschillig. Hebt u nog thee? Waar is Vader heen? Hoe laat eten we?

— De thee staat onder de muts. Juffrouw Keizer negeerde de andere vragen.

Letje schonk zichzelf thee in. Ze ging in de vensterbank zitten.

— O ja, zei ze. Ik ga morgen uit, juf. Naar Willy van Veen, die bij mij in de klas zit, u weet wel. En ik blijf de hele vacantie weg verder. Ik ga haar wat helpen met een paar vakken.

Juf liet haar stopwerk zakken.

— Dat je dat niet eerder zegt, zei ze klagend. En dokter heeft me er ook niets van verteld.

— Geen wonder, zei Letje vergenoegd. Ik weet het zelf pas sinds vandaag, weet u! U gaat morgen naar de stad, hè? Wat gaat u daar doen?

— Dus je weet nog niet eens of je vader het wel goedvindt, dat je gaat.

— Wat? O, dat ik naar Willy ga? Natuurlijk vindt Vader het goed. Hij merkt het niet eens als ik weg ben.

Juf zweeg. Op Letje had ze nooit vat.

— Nu hebt u 't maar rustig met de Kerstdagen!

— Ja, jij gaat maar uit, zei juf scherp.

— Ja, dat is waar. Ik ga ook zo veel uit. U hebt gelijk. 't Is

werkelijk meer dan erg met me. Ik ben blij, dat u me daarop attent maakt.

Juf zweeg weer beledigd. Letje had alweer spijt van haar uitval. Ze was wat zuur, juf, maar ze meende het niet kwaad. Ze keek den straatweg af.

— Daar komt Vader, zei ze. In de verte hoorde ze een motor.

— Doe die gordijnen dicht, Letje. Zó trekken ze helemaal scheef. En 't is ook zo'n inkiijk van den weg af met 't licht aan, dat weet jef

— Ja, 't is hier ook zo'n drukke verkeersweg, spotte Letje. Ze sprong van de vensterbank.

— Ik heb honger. Eten we gauw, juf?

— Gewone tijd, zei juf zonder opzien. Heb je geen huiswerk?

— Natuurlijk niet. We hebben toch vacantie? Wilt u me weg hebben?

Juf zuchtte. Die Letje was soms zo vermoeiend. Eigenlijk was ze maar blij dat het kind uitging in de vacantie. Vacanties, overlegde juf, vacanties waren verschrikkelijk met Letje den helen dag in huis. Ze werd er altijd nerveus van....

— Vader, of u komt eten.

Letje stak haar hoofd om de deur van de spreekkamer.

Dokter Verschuur streek verstrooid het stugge grijze haar naar achteren.

— Ja kind, zei hij afwezig.

— Komt u dan? drong Letje nog eens.

— Ja, ik kom. Ga maar vast zitten.

Letje glimlachte toegeeflijk. Zo ging het nu altijd.

— Maar we zitten al tien minuten, zei ze. Er is al lang gegongd. Hebt u dat niet gehoord?

Dokter Verschuur stond op. Hij keek wat verlegen.

— Ik heb niets gehoord, bekende hij. Samen staken ze de gang over, naar de eetkamer, waar juf al aan tafel zat.

Ze aten zwijgend. Af en toe vertelde Letje iets, dan zei dokter Verschuur ja, ja, maar aan zijn afwezigen blik zag Letje,

OP DEN TWEESPRONG

dat hij de helft niet hoorde. Dan zweeg ze ook maar. O ja, het rapport.

— We hebben vandaag rapporten gekregen, Vader!

— Prachtig, kind.

— Ik was nummer een. Ik kreeg een pluim van den baas.

— Mooi zo, kindje.

Letje zuchtte. Nee, ze gaf het op.

Na tafel trok ze haar regenjas weer aan.

— Ik ga even uit, riep ze.

— Waar ga je heen? vroeg juf verbaasd.

— Och, zo maar een eindje, zei Letje vaag. Ze lachte om juf's gezicht.

— Ik heb toch geen werk, zei ze. Vindt u het dan zo gek, dat ik een eindje ga wandelen?

— Wie gaat er nu alleen wandelen?

— Gaat u mee? inviteerde Letje.

— Ik zou je danken. Ik heb bovendien wel wat anders te doen.

— Ja, niet iedereen heeft vacantie zoals ik, wilt u zeggen, zei Letje. Ze lachte ondeugend. Ze bedacht ineens, dat ze Vader nog niet gezegd had, dat ze morgen uitging. Straks direct doen, besloot ze. Ze waadde voorzichtig door den natten tuin. Ze zou den straatweg maar aflopen, daar was het tenminste niet zo modderig. Haar handen stopte ze in haar zakken. Wat was het ineens gaan waaien, het stormde bijna. Lekker, vond Letje.

Een fietsbel tingelde. Letje ging wat opzij.

— Nog zo laat aan de kuier? riep een lachende stem. En dat zo allenig.

— Ik kon niemand meekrijgen, vrouw Jansen, riep Letje.

— Da's spietig veur oe. Pas maar op, straks schaakt ze oe nog!

— Daar ben ik dan zelf bij, lachte Letje.

— 'k 'Ebbe haost, anders ging ik wel mit oe met. Ie mut es gauw weer kommen.

— Ja vast, beloofde Letje.

— Nou, genoarvend dan, Letje.

— Genavond, vrouw Jansen.

Letje stapte wat steviger aan. Heerlijk zo tegen den wind in. Ze zette haar muts af. Heur haar ging rechtop staan, en haar wangen gloeiden. Nu zou ze straks tegen Vader zeggen, dat ze uitging. Misschien zei Vader, dat hij het ongezellig vond, als ze uitging. Ze liep wat langzamer. Ze wist, dat ze het heerlijk zou vinden, als Vader dat zei. Als Vader zei, dat hij haar missen zou met de Kerstdagen, en Oudejaarsavond. Maar ze wist tegelijk, dat Vader dat niet zeggen zou. Hij zou haar niet missen. Niemand zou haar missen. En daarom was het maar beter, dat ze naar Willy ging. . . .

Moe en verwaaid en een beetje mistroostig kwam ze thuis. In de huiskamer vond ze juf, die een beetje zat te dutten boven de krant.

— Hè, wat laat je me schrikken. En wat zie je er uit, zo verwaaid. Waarom zet je toch geen muts op met dit weer.

— Ik ga naar bed, zei Letje.

— Waarom? 't Is pas halfnegen. Wil je niet eerst nog iets hebben?

— Nee, dank u. Is Vader thuis? Ja? Dan ga ik maar. Nacht juf.

— Nacht Letje.

In de spreekkamer zat dokter Verschuur over een medisch tijdschrift gebogen.

— Ik ga naar bed, Vader.

— Nu al, kind? Moet je niet werken?

— We hebben toch vakantie.

— Och, dat is ook zo. Nu, slaap lekker, kind. Zijn hoofd boog zich al weer over het tijdschrift.

— Vader?

— Ja, wat is er?

— Ik ga morgen uit, voor een paar weken. Ik denk, dat ik de hele vakantie wegblj. Vindt u 't goed?

— Ja best, kind.

— Vraagt u dan helemaal niet, waar ik heenga?

OP DEN TWEESPRONG

- Och ja, natuurlijk. Waar ga je heen, meiske?
- Naar een vriendin van school, u weet wel, Wil van Veen. Ze hebben een boerderij.
- Een boerderij? Dokter Verschuur keek een beetje verdwaasd.
- Haar Vader is hereboer, legde Letje geduldig uit. We reizen altijd samen.
- Zo.
- Dus u vindt 't goed?
- Maar natuurlijk, kindje.
- Dan ga ik maar naar bed. Nacht Vader. Ze gaf hem een kus op zijn grijze haar.
- Nacht Letje. Hij las niet direct verder, toen Letje de kamer uit was. Wat lijkt ze op Emma, dacht hij. Hetzelfde smalle gezicht, dezelfde ogen. Alleen wat donkerder van haar. Ja, Emma. . . . Zijn ogen dwaalden naar het portret op zijn bureau. Vijftien jaar was ze nu dood, en hij miste haar erger dan ooit. Hij stond op. Hij ging naar het raam, schoof de overgordijnen opzij. Daar bleef hij staan, met zijn handen zwaar leunend op de vensterbank, starend in den donkeren tuin. . . .

Langzaam kleeftde Letje zich uit. Morgenavond, dacht ze, morgenavond ben ik hier niet, en Vader zal mij niet eens missen. Vader vroeg niet eens, waar ik heen ging. 't Kan hem niets schelen.

Ze ging op haar knieën voor 't raam liggen. Ze zuchtte, waarom wist ze niet. Een traan viel op haar hand. Ze keek er naar. Dan veegde ze hem, als beschaamd, weg.

VACANTIE!

Goeiemorgen, schone slaapster! Ben je al wakker?
 Wil kwam de logeerkamer in met een kopje thee.

— Morgen, zei Letje slaperig.

— Word eens wakker. Hier is thee.

Letje rekte zich eens behaaglijk uit. Dan ging ze overeind zitten.

— Morgen, Wil. Wat een verwennerij. Hoe laat is het?

— Nog vroeg, hoor. Halfacht. Wij staan altijd nogal vroeg op. Maar je kunt gerust nog wat in je bed blijven, je loopt beneden toch maar in den weg. Wil je je ontbijt op bed? Letje schaterde.

— Kind, hoe verzin je 't. Dacht je, dat ik dat thuis ook kreeg? Moet jij nog eten?

— Ja, allemaal nog. Weet je wat, sta nu aanstonds toch maar op, dan gaan we samen een eind wandelen. En na de koffie gaan we een beetje werken. Goed? Drink je thee warm uit, en sta je dan met een half uurtje op?

OP DEN TWEESPRONG

— Ja, best. Letje gaapte luidruchtig. 't Idee, dat ik nu niet
hoef te jachten om den trein te halen. Waarom slaap jij niet
uit, Wil?

— Dat doe ik nooit. 'k Ben altijd direct klaar wakker, en dan
verveel ik me op bed.

— Makkelijk, vond Letje. Ze dronk haar thee met kleine, ge-
nietende slokjes.

— Nu, ik ga eten. Tot straks.

— Ja, eet smakelijk.

Toen Wil de deur achter zich dichtgetrokken had, rolde Letje
zich nog eens behaaglijk in. Vaag drongen geluiden van be-
neden tot haar door. Ze hoorde de stem van Wil's moeder.
Lief lijkt die, peinsde ze. Trouwens, ze leken haar allemaal
wel aardig. Wil's Vader, zo'n gewone, aardige man. Ze dacht
aan haar komst, gistermiddag. Met de auto hadden ze haar
van den trein gehaald. Haar verbaasde gezicht. — Ik dacht,
dat jullie met een wagen zouden komen, had ze tegen Wil
gezegd, die had geschaterd.

Het huis had ook niets boerderij-achtigs, aan den voorkant
tenminste. Typisch, dat je je zo'n verkeerde voorstelling er-
gens van kon maken, soesde Letje. En wat was de hele ken-
nismaking haar meegevallen. Alleen met Roel voelde ze zich
niet op haar gemak. Als ze eerlijk was, moest ze bekennen,
dat het haar prikkelde, dat hij zo weinig aandacht aan haar
schonk. En ze vond hem zo zeker, dat irriteerde haar ook. Ze
snoof. 't Liet haar koud. Hij was toch den helen dag onzicht-
baar.

Ze gooide de dekens van zich af. Kom, ze stond eens op. Brrr,
wat koud. Als ze nog eens trouwde, dan nam ze een huis met
tenminste op de slaapkamers centrale verwarming, beloofde
Letje zichzelf, terwijl ze uit bed sprong.

— Een half uur later kwam ze de huiskamer in, fris en rozig.
Daar was Mevrouw Van Veen bezig, de tafel af te ruimen.

— Morgen, meisje, goed geslapen?

— Ja, heerlijk, Mevrouw, ben ik erg laat?

— Welnee, wij zijn erg vroeg. Je moet rekenen, een boerderij,

daar zijn ze altijd vroeg bij de hand.

Letje nam een kadetje van de schaal. Wil kwam ook binnen.

— Mooi op tijd. 't Vriest een beetje. Lekker weer om te wandelen! Wat zie je er leuk uit, Let. Die zwarte jurk heb ik nog nooit van je gezien.

— Ik draag hem ook niet naar school.

— Hij staat je enig. Toch wel makkelijk, als je zo slank bent, ziet u nu wel, Moeder?

— Maar nu hebben we 't over „die gezellige dikke Wil“, plaagde Letje. Ze knipoogde. Vindt u niet, Mevrouw? 't Staat haar best.

Mevrouw glimlachte. Ze streek Wil eens over haar haar, dat rechtop bleef staan.

— Ben je klaar, Let? Dan gaan we.

— Je eet veel te weinig, zei Mevrouw bezorgd.

— O Mevrouw, ik eet 's morgens nooit veel, lachte Letje. En juf vindt het wat makkelijk, als ik gauw klaar ben. Letje wilde opstaan, dan bedacht ze zich, en deed, wat ze nog nooit gedaan had, ze probeerde, zoals iedereen hier in huis, te danken. Willy glimlachte tegen haar moeder.

Ze liepen door het bos. De grond was hard onder hun voeten. De kou was scherp en prikkelend. Ze hadden aldoor lopen praten, nu zwegen ze. Een poosje liepen ze zo door.

— Zeg Letje, vroeg Wil ineens aarzelend.

— Wat is er?

— Je vindt het misschien gek, dat ik het vraag, maar. . . .

— Zeg het maar. Wat heb je op je hart?

— Ik zou wel eens willen weten, waarom je vanmorgen ineens dankte, zei Wil. Ze kleurde er van. Letje oock, van den weeromstuit.

— Och, ik weet niet, zei Letje langzaam. Jullie doen het allemaal, en. . . .

— Dus uit een soort beleefdheid tegenover ons.

— Ja, zei Letje eerlijk. Zolets. Vind je het niet goed?

OP DEN TWEESPRONG

— Nee, aarzelde Wil. Het is niet eerlijk, want je meent er niets van. Zie je, Let, ik vind het altijd een beetje . . . gek om er over te praten, omdat ik wel weet hoe jij en Frederik en Guus er over denken . . .

— Dat weet je niet, Wil. Je weet alleen maar, hoe Frederik er met mij over praat. Maar je weet heel goed, dat ik daar nooit op in ga. Hoe kan ik nu iets afkammen, waar ik niets van weet?

— Nee, dat is zo. Maar ik wou zeggen, dat ik dan eigenlijk vind, dat het van jou een beetje huichelen is, als jij het uit beleefdheid doet. Onbewust, bedoel ik, zei ze er haastig bij, alsof ze bang was, Letje te kwetsen. Misschien zie ik het niet goed, en moest ik juist blij zijn, dat je het deed, maar toch . . . Letje stak haar arm door dien van Wil.

— Je bent een beste, zei ze hartelijk. En ik geloof, dat je gelijk hebt. Waarom heb je nooit eerder hier eens met me over gepraat?

Wil kleurde.

— Dat doe je niet zo gauw. Juist, omdat je zo bang bent, dat een ander er den draak mee steekt, weet je. En je vindt het ook vervelend, zo de vrome uit te hangen.

— Moeder was Rooms, voor ze met Vader trouwde, peinsde Letje. Ik zou wel eens willen weten, wat voor godsdienst Vader er op na houdt. Ik denk geen enkelen, net als ik. Ik heb er wel eens over gedacht, om ook Rooms te worden.

— Waarom?

— Wel, bekende Letje, ik ben er eens in de kerk geweest, toen alles prachtig versierd was. Ik denk, dat dat me aanlokte. Ze lachte. Je ziet, soms heb ik wel eens rare neigingen. Haar toon was luchtig. Zullen we eens om 't hardst lopen? Wie 't eerst bij dien groten weg daarginds is.

Om halfelf waren ze weer thuis.

— Net op tijd, zei Wil's Vader, die bij de grote kachel zat. Prettig gewandeld?

— Goie morgen, Meneer. Ja, fijn. Heerlijk is 't hier. Wat ruikt die koffie lekker.

— Wil houdt niet van koffie, plaagde haar Vader. Wil, die liever drie kopjes dronk dan een, lachte goedmoedig.

— Zonder suiker, Moeder, alstublieft!

— Kind, wat bezielt je?

— Ik ga een beetje om mijn lijn denken. 't Wordt tijd, helaas, zuchtte Wil.

Letje dronk genietend haar koffie. Roel kwam ook binnen. Hij knikte even tegen Letje, bij wijze van groet. Willy leek wel op hem, alleen was hij wat donkerder. Letje herinnerde zich nog, hoe hoog ze tegen hem opzag, toen ze in de eerste kwam, en hij al in de vijfde zat. Ze nam hem even spottend op.

— Hij is een echte boer, dacht ze. De enige van 't hele stel. Onbeleefd en zo akelig zeker van zichzelf. Hij mag mij, geloof ik, niet. Nu, ik hem ook niet, dus dat treft.

— Rustig, nu Bas nog geen vakantie heeft, vond Wil. Bas was de jongste, hij was twaalf jaar. Met hem kon Letje 't wel vinden, ze had zijn hart gestolen, door hem te beloven, dat ze vanavond zijn sommen voor hem zou maken.

— Ik moet weer eens naar Amsterdam, Vader. Wat zegt u van morgen? vroeg Roel.

— Dat heeft toch nog geen haast, jongen.

— Ja, maar u weet het, in de vacaties komt er altijd zo weinig van. Al die feestdagen er tussen, dan duurt het weer veel te lang. Er moeten ook nog verschillende dingen besteld, en dat doe ik ook liever zelf, dan dat we 't hier in 't dorp opgeven.

— Ik wil ook wel gaan dezen keer, zei Mijnheer Van Veen.

— Ach nee, dat is niet nodig. Ga je mee morgen, Wil? Dan kun je meteen bij Tante Mies zeggen, dat je niet komt.

— Ik zou morgen in de pastorie helpen met den Kerstboom voor de Zondagsschoolkinderen, aarzelde Wil.

— Neem Letje mee, stelde Mevrouw voor, die heeft er toch niets aan, om met jou mee te gaan, Wil.

— Heb je er zin in? vroeg Wil. 't Is altijd erg gezellig om met

OP DEN TWEESPRONG

Roel uit te gaan, hoor. Maar je moet je de helft van den tijd zelf vermaken.

— Ik wil wel mee, zei Letje. Dan ga ik een jurk kopen.

— Een jurk? zei Wil verbaasd. En je hebt een kast vol. Mag je dat maar zo van thuis?

— Ik krijg kleedgeld van Vader, legde Letje uit. En dat mag ik besteden, zoals ik wil. Jammer, dat je niet meegaat, Wil. 't Had juist zo gezellig kunnen worden.

— Maar met Roel is 't ook leuk, verzekerde Wil weer.

— Ja, 't zal wel, dacht Letje. Ze keek even minachtend. Ze merkte, dat Roel naar haar keek. Ze kleurde. Hij lachte even spottend.

— Dat kon gezellig worden, dacht hij, met dat kleine hooghartige nest. Maar hij was niet van plan, meer dan het hoognodige tegen haar te zeggen. Hij stond op.

— Vader, komt u zo even bij Herta kijken? Ik geloof, dat ze ziek wordt.

— Ik ga direct met je mee. Samen gingen ze de kamer uit, twee grote, blonde mannen.

— Zullen we wat gaan werken, Wil? We moeten toch een keer beginnen, vond Letje.

— Ja, goed.

— Waar werk je?

— Ik werk altijd hier, bekende Wil. Veel gezelliger dan in je eentje.

Letje lachte.

— Vertel dat maar niet aan den baas, zei ze. Zullen we eerst Latijn nemen? Dat is het meeste werk.

Wil zeulde al met een stapel boeken, die ze allemaal op tafel legde.

— Eerst eens even uitzoeken, blies ze. Ik heb eigenlijk nog helemaal geen zin. Maar enfin, jij wilt en dus. . . .

— Maar jij wou, dat ik hier kwam, dus moet je maar toelaten, dat ik je een beetje op je kop zit, vond Letje. Laat eens zien, wat moet je doen?

Samen bogen ze zich over de vertaling.

— Ik geloof, dat je dat vriendinnetje van Wil niet erg aardig vindt, wel Roel?

— Nee, Vader. Ik mag haar niet. Ze voelt zich heel erg. Ik weet nog, dat ze op school kwam in de eerste. Zo'n klein, mager ding, met het air van een prinses. En dan dat onverschillige gedoe van haar. Nee, ik mag haar niet, besloot de jongen. Zijn Vader lachte ondeugend.

— Nu gaat ze morgen nog wel met je mee. Je zult wel prettig gezelschap voor haar zijn. Overigens geloof ik, dat je een verkeerden kijk op dat meisje hebt. Vergeet niet, dat ze thuis helemaal op zichzelf aangewezen is. Ze kan doen wat ze wil. Ze gaat haar eigen gang.

— Nee, dat vergeet ik niet. Maar — het spijt me, ik mag haar niet, zei Roel nog eens.

— Zeg, Wil.

— Mm, ja?

— Ik vind Roel een vervelende jongen.

— Waarom?

— Hij voelt zich ver boven me verheven. En hij denkt, dat hij alles weet. En hij negeert me. Waarom lach je nu?

— Omdat hij bijna precies zo over jou denkt. Maar Roel is een echte goeierd, hoor. Als je hem eerst maar beter kent.

— Nu, misschien krijg ik morgen de gelegenheid, veronderstelde Letje. Wat is er toch te lachen aldoor?

— Ik moet lachen, als ik er aan denk, hoe leuk dat morgen zal zijn. Jij zwijgt hooghartig, Roel zwijgt hooghartig. Leuk is dat.

Letje moest ook lachen.

— Ik zal me wel behoorlijk gedragen, beloofde ze. Beginnen we nog eens?

's Middags sneeuwde het. Eerst langzaam, met kleine vlokjes, toen grote dikke witte vlokken, die niet direct smolten.

OP DEN TWEESPRONG

— O, Let, kijk eens, juichte Wil. Sneeuw! Fijn! Ik hoop, dat het doorsneeuwt.

— Ik niet, zei Mevrouw bezorgd. Dat is gevaarlijk morgen.

— Juist leuk, rijden met sneeuw, vond Wil. En dan rijdt Roel meteen niet zo hard. Laten we even naar buiten gaan, Let. Even het dorp door. We hebben voor vandaag genoeg gewerkt, vind ik.

Samen door het dorp, waar iedereen Wil groette.

— 't Is al net als bij ons, lachte Letje. Zou jij wel in de stad willen wonen, Wil?

— Ik niet, bekende Wil. Zo'n enkelen keer in Amsterdam bij Tante Mies vind ik wel enig, hoor, maar ik ga voor geen geld alleen de stad in. Ik ben veel te bang dat ik verdwaal. Ben jij niet bang, dat je morgen den weg niet weet?

— Kind, en we hebben vroeger in Amsterdam gewoond.

— Nu ja, maar dat is al zo lang geleden. Ik dacht het maar, zei Wil wat verlegen. Als Tante Mies er niet woonde, zou ik ook nooit met Roel meegaan. Wat koop je voor jurk, Let?

— Weet nog niet. Lekker, hè, die sneeuw op je gezicht. Ze haptten beiden naar vlokken. Wil liet een grote, dikke op haar tong smelten.

— Lekker, zei ze. Stel je voor, dat we met dit weer op school zaten, Let.

— Och, over een half jaar zijn we er voorgoed af. En wie weet, hoe we er dan nog weer naar terugverlangen, zei Letje nuchter.

— O, ik vast niet, beweerde Wil. Ik kom lekker thuis, in de huishouding. En jij, Let, wat ga jij doen?

— Ik heb al zoveel plannen gehad, weerde Letje luchtig af. Ik zal je ze maar niet allemaal vertellen, dan kom je in de war. Als 't zover is, hoor je 't wel van me. Kijk eens, is dat Bas niet, daarginds?

Ze liepen wat harder. Het was Bas.

— Fijn, sneeuw, zei hij opgewonden. Als het blijft liggen, helpen jullie dan met een sneeuwpop? Kunnen we vanavond jofel sneeuwballen gooien. Dan zeep ik jullie in.

— Branie, zei Letje. Ze lachte over Bas' hoofd heen naar Wil. We zullen hem, hè Wil? Ga maar zitten, Bas, dan zullen we je trekken.

— Ja, ja, juichte Bas. Hij ging op zijn hurken zitten, en liet zich slepen door de beide meisjes. Af en toe viel hij om, dan schaterde hij. Hijgend en lachend kwamen ze thuis, Bas een en al opgewondenheid.

— En vanavond maken we een sneeuwpop, zei hij aan tafel.

— Wie we? plaagde Roel hem.

— Nu, Let en Wil en ik.

— Jij in je bed zeker!

— Poe, zei Bas verontwaardigd. Ik ben geen klein kind meer.

— Nee, als je ook al twaalf bent. . . . Wat dunkt u, Vader, zullen we hem vanavond maar wat later naar bed sturen?

— Eerst eens zien, of hij geen halve boterhammen tegelijk in zijn mond steekt.

Verschrikt legde Bas zijn vork neer, sneed zijn boterham in kleine dobbelsteentjes. Ze lachten allemaal.

— Als het morgen sneeuwt, ga je zeker niet, Roel?

— Waarom niet, Moeder? Ik moet er heen. Bovendien rijd ik voorzichtig. Maar misschien durft ze dan niet mee?

Zijn blauwe ogen keken spottend naar Letje.

— Toch wel. Ik ben niet bang, zei ze uit de hoogte.

— Zo'n nest, dacht hij.

— Zijn jullie allemaal klaar, jongens? Geef me den Bijbel eens aan, Bas. Wiens beurt is het vandaag?

— De mijne, zei Wil.

Letje luisterde met vage verwondering. Zo eerbiedig klonk Wil's stem. Ze las Psalm 23.

— De Heer is mijn Herder, mij zal niets ontbreken.

Hij doet mij nederliggen in grazige weiden.

Hij voert mij zachtkens aan zeer stille wateren.

Hij verkwikt mijn ziel, Hij leidt mij in het spoor der gerechtigheid om Zijns Naams wil. . . .

— Om Zijns Naams wil, dacht Letje. Daar was het weer, waar ze zich aldoor over verwonderde, hier in huis. De sfeer was

OP DEN TWEESPRONG

er heel gewoon en prettig, en toch was daar telkens dat, wat Frederik „heel godsdienstig“ had genoemd. Ze begreep het niet. Bestond dat dan alleen uit naar de kerk gaan en uit den Bijbel lezen? Ze nam zich voor, er weer eens met Wil over te praten. . . .

— Gaan jullie nu mee naar buiten, drong Bas na 't eten. De sneeuw blijft allemaal liggen. Er ligt al een heel pak in den tuin. En jullie hebben 't beloofd!

Letje schoot al in haar jas. Ze gleed vóór hem langs den tuin in. Ze greep handen vol sneeuw, gooide ze Bas in 't gezicht. Bas greep haar. Opgewonden rolden ze samen door de sneeuw. Ze kwamen allemaal naar buiten op Bas' geschreeuw.

— Geef hem een flinke afwassing, Letje! Achter zijn oren. . . . Maar Bas sprong al op Wil toe.

— Zeg 't nog eens, zeg het nog eens, als je kunt.

Wil proestte en blies. Ze verdween weer in huis, even vlug als ze gekomen was.

— Letje, help, gilde Bas. We jagen ze allemaal den tuin uit. Weg, Moeder! Handenvol sneeuw gooide hij. Mevrouw vluchtte lachend. Met twee stappen van zijn lange benen was Roel bij Bas.

— Let, help me dan. Vader, ik stik. Let, waar ben je. Bas trappelde en gilde, maar Roel gooide hem in de gang neer.

— Asjeblijft, zei hij lachend. Wie volgt. Hij draaide zich om naar Letje. Zijn grote handen waren als schroeven om haar armen. Hij bukte zich naar de sneeuw. Maar Letje boog zich ver achterover. Een grote hand vol sneeuw naderde. Letje stampde op den grond.

— Laat dat, snauwde ze. Haar ogen waren donker van boosheid. Hij liet haar plotseling los, zodat ze even wankelde.

— Kat, zei hij. En, voor haar uit, ging hij het huis in.

— Of je klaar bent, Let. Roel heeft den wagen al voorgeleden, riep Wil onder aan de trap.

— Joe, ik kom, riep Letje terug. Voor den spiegel zette ze het

coquette blauwe mutsje op. Ze greep haar tasje, holde naar beneden.

— Kom je nog? vroeg Wil. Schiet maar vlug op. Roel kan niet tegen wachten.

— Prettig, bromde Let. Ze stak haar hoofd om de kamerdeur.

— Dag, Mevrouw.

— Dag, hoor! Laat Roel voorzichtig zijn met die sneeuw.

Letje klopte Wil op haar schouder.

— Maak maar een mooien Kerstboom, hoor! Bedenk je je nog niet?

— Komt ze nog? riep Roel.

— Hier is ze al, zei Wil geruststellend.

Letje schoof naast Roel. Hij zette de auto aan. Letje zwaaide nog naar Wil, dan schoot de wagen ineens den hoek om.

Het sneeuwde niet meer. Maar de weg was glad en wit. Bij een hoek slipte de auto even, maar Roel's grote handen hadden het stuurrad volkomen in bedwang.

Letje keek eens opzij naar hem. Fors en rustig zat hij daar. Hij zei niets. Letje had hem graag eens door elkaar geram-meld.

Zo reden ze een tijd, beiden zwijgend. Letje geeuwde, en wenste, dat ze een boek meegenomen had. Ze kon toch niet aldoor zwijgend voor zich uit zitten staren.

— Het is glad, zei ze, om toch maar iets te zeggen.

Hij keek naar haar.

— Bang? vroeg hij spottend.

Letje zweeg. Met dien jongen was niet te praten. Ze floot tus-sen haar tanden, keek in haar spiegeltje, of haar muts goed zat, en verveelde zich gruwelijk. . . .

Ze reden Diemen door.

— Waar moet ik je afzetten? vroeg Roel.

— Op den Dam maar, zei Letje onverschillig.

Hij reed om het plein heen, stopte voor het paleis.

— Ik eet altijd in de stad, zei hij. Kun je om — laat eens kij-

OP DEN TWESPRONG

ken, het is nu halftwaalf — om vijf uur hier weer zijn? Of houdt je 't zolang niet uit?

— Ik drink wel ergens in de stad koffie, zei Letje achteloos. Om vijf uur dus.

— Uitstekend. Hij lichte zijn hoed. De grote blauwe wagen schoot vooruit.

— Hij ziet er leuk uit nu, peinsde Letje, terwijl ze overstak naar de Kalverstraat. Maar hij is een naarling.

Ze schoof mee met de mensenmassa. Van etalage tot etalage. De meeste hel versierd. Veel bont geschitter. Letje kreeg er hoofdpijn van.

Om één uur ging ze koffie drinken in de Bijenkorf. Het was er benauwd, en ontzettend vol, maar Letje was blij, dat ze warm zat. Haar voeten waren steenkoud geworden. Ze moest zichzelf toegeven, dat alleen winkelen toch geen onverdeeld genoeg was. Ze legde haar pakjes naast zich neer. Ze dacht aan de gezellige jumper, die ze voor Wil had gekocht. En aan het schattige kleine zwartzijden tasje voor Mevrouw. Ze rammelde vergenoegd met haar beursje. Ze was nog lang niet „blut“! Zou ze voor Vader ook eens iets kopen? Maar wat? Ze dacht ernstig na. Eindelijk wist ze iets. Handschoenen voor als Vader op den motor uit ging. Van die dikke gevoerde leren.

Blij met haar vondst trotseerde ze weer moedig de kou, maar het duurde lang voor ze vond wat ze precies bedoelde. Ze keek op haar horloge. Drie uur. Wat moest ze al dien tijd beginnen? Ze zou in vredesnaam maar weer wat in de Bijenkorf gaan rondneuzen, daar was het tenminste warm.

Om vijf voor vijf ging ze weer naar buiten. Ze zag den blauwen wagen al staan.

— Hij is een man van de klok, constateerde ze, terwijl ze overstak.

Hij zat voor zich uit te kijken, en zag haar niet. Ze deed het portier open.

— Goedenmiddag, zei ze. Hij keek verrast opzij.

— Je bent goed op tijd.

— Natuurlijk, zei Letje.

— Waar wil je eten? vroeg hij, terwijl hij startte. We hebben allen tijd, want 't is nog vroeg.

— Ik vind alles best, zei Letje onverschillig.

Hij raasde inwendig. Niet eens leuk vond ze het, om ergens te gaan eten. Hij dacht aan Wil, hoe die ervan kon genieten. Maar zij. — Ik vind alles best, met zo'n blasé gebaar. . . .

— Waar zou hij heengaan? dacht Letje nieuwsgierig. O, naar Lido zeker. Keurig draaide de grote wagen den hoek om. Nu hield hij het portier voor haar open.

— Ben je hier wel meer geweest? vroeg hij. Hij kòn het niet laten.

— Ik ga elken zomer met Vader uit, en dan blijven we eerst altijd een paar dagen in Amsterdam, om de reis te bespreken, legde ze uit. Haar ogen schitterden. Ze merkte wel, dat hij haar onuitstaanbaar vond, en ze kreeg er plezier in, hem te treiteren.

Het was niet vol. Een overgedienstige kellner schoof stoelen achteruit. Roel bestelde. Ze bleven zwijgend wachten, tot de kellner met sierlijk belanceren de schalen bracht. Letje wilde beginnen, maar Roel vouwde zijn handen en bad.

Letje kleurde. Ze keek om zich heen. Nee, niemand scheen het gek te vinden. Ze aarzelde even, dan sloot ze ook haar ogen.

Toen ze weer opkeek, zag ze Roel's verbaasden blik. Maar hij zei niets.

Ze aten zwijgend. Ze waren vlug klaar, allebei. Hij rekende af, en samen gingen ze weer naar buiten.

— We zijn vroeg thuis, zei hij, terwijl ze instapten. Letje knikte.

Even buiten Amsterdam begon het weer te sneeuwen. De sneeuw kleefde aan de voorruit. De ruitenwisser zoefde. Zacht gleeed de grote wagen over den witten, gladden weg. Roel hield het stuur stevig. Hij voelde af en toe de wielen slippen. Kalm rijden, dacht hij. Nu kalm rijden. Als ik remmen moet, gaan we. Hij gaf wat minder gas. Gelukkig was

OP DEN TWEESPRONG

het niet druk op den weg. Bij een bocht slipte de auto weer even. Weer hielden zijn handen de wielen in bedwang met het stuurrad.

Weer een recht stuk weg. Hij gaf iets meer gas. Uit een zijweg stak ineens een kind over. Hij remde plotseling. De auto slingerde over den weg. Letje wilde gillen, maar een verlammende angst kneep haar keel dicht. Een ongeluk, dacht ze. We krijgen een ongeluk. Haar ogen sperden zich wijd open.

— Bukken, schreeuwde Roel. Trek je mantel over je hoofd. Ze gehoorzaamde onmiddellijk. Nu ga ik dood, dacht ze. Dood, dood, dood....

Ineens, met een schok, stond de wagen stil.

— Goddank, zei Roel. Zijn grote handen beefden. Letje sloeg haar mantel terug.

Ze zag doodsbleek. Ze wilde wat zeggen, maar ze kon niet. Ze slikte.

— Dat had weinig gescheeld, zei Roel. Hij keek naar Letje. Ineens had hij diep medelijden met haar. Ze heeft niet eens gegild, dacht hij, dat is toch kranig van haar.

— Erg geschrokken? vroeg hij. Zijn stem klonk vriendelijk. Letje knikte. Haar onderlip begon kinderlijk te trillen, en opeens begon ze te huilen, zacht, zonder geluid. De tranen drupten op haar handen.

Onhandig zocht Roel naar woorden, maar vond ze niet. Dan sloeg hij zijn arm troostend om haar heen.

— Huil maar eens, zei hij. 't Was ook zo'n schrik, hè? Als sprak hij tegen een klein kind, zo praatte hij. — Maar er is niets gebeurd, hoor.

Hij voelde, hoe ze beefde.

— Ben je koud? vroeg hij. Ze schudde ontkennend haar hoofd. Ze zuchtte diep, en veegde haar gezicht aan haar mouw af. Ze probeerde te glimlachen.

— Je kunt wel verder rijden, zei ze. Ik ben heus niet bang. Ze zuchtte nog eens. Het klonk als een snik.

— Je beeft zo, zei hij. Hij trok zijn jas uit, sloeg die om haar heen, ondanks haar protest.

— Ik... ik ben alleen maar geschrokken, zei ze. Werkelijk. Ik heb het niet koud. Trek je jas weer aan, Roel.

Zwijgend deed hij het. Voorzichtig startte hij. Letje keek naar hem. Zo vriendelijk had zijn stem geklonken daareven, en toch....

— Jij mag me niet, hè? zei ze plotseling.

— En jij mij niet, zei hij.

— Ja, maar nu wel, zei Letje. Dan kleurde ze.

— Jij valt mij ook mee, zei hij droog. Dan lachten ze allebei.

— Wat had je op me tegen? vroeg Letje even later.

— O, van alles. En dat heb ik nog. Maar ik mag je nu toch wel. Zijn ogen spotten alweer, maar die van Letje keken niet afwerend. Hij stak zijn hand uit.

— Van nu af aan goede vrienden? vroeg hij. Letje knikte, en ze legde haar handje in zijn grote mannenhand.

De remmen knarsten. De auto stopte vlak voor 't hek. Wil kwam al naar buiten.

— Wat zijn jullie vroeg, riep ze. Gelukkig maar. Moeder was al bang, dat jullie laat zouden komen, omdat het zo glad op den weg is. Ga gauw naar binnen, Let, je ziet wit van de kou. Kom je ook, Roel?

— Ja, even den wagen in de garage rijden.

— Hoe was het? vroeg Wil, terwijl ze in huis gingen.

— O, 'k heb me best vermaakt, zei Letje luchtig.

— Wat heb je allemaal gekocht? 't Lijkt wel of je je een complete garderobe hebt aangeschaft.

Letje wikkelde haar sjaal los.

— Iets voor Vader, zei ze. Ga je mee naar binnen? Ik ben klaar.

Samen gingen ze de kamer in.

— Dag, Mevrouw. Zijn we niet vroeg?

— Ja, gelukkig wel. Dag Letje. Ik ben blij, dat jullie er zijn.

OP DEN TWEESPRONG

Ik had geen rust gehad, als het wat laat geworden was. Er gebeuren zoveel ongelukken door slippen. O, daar is Roel ook. Dag Roel. Thee, jongens?

— Alstublieft.

— Goede reis gehad, Roel?

— Ja Moeder. Maar 't was wel oppassen, is 't niet, Let? Hij lachte tegen Letje en knipoogde veelbetekenend. Hij sprak verder nergens over.

Maar 's avonds, toen Wil nog even bij haar kwam praten, vertelde Letje het:

— O, Wil, ik dacht, dat mijn hart stilstond. Ik dacht niets anders dan: We krijgen een ongeluk, en: Nu ga ik dood.

Wil keek ernstig. —

— Schrok Roel ook? vroeg ze.

— Ik denk het wel. Maar hij bleef zo kalm. Hij riep: Bukken. Trek je jas over je hoofd. En ik begon later heel kinderachtig te huilen, zeg Wil.

— Kinderachtig, zei Wil verontwaardigd. Ik had vast gegild.

— Dat was ik ook van plan, bekende Letje. Maar ik kon niet. Mijn keel zat dicht. 't Was zo angstig.

— Gelukkig is 't goed afgelopen. Wil sprong van het bed. Droom er maar niet van, Letje. En vertel het maar niet aan Moeder.

— Nee, natuurlijk niet. Och, dat is waar ook. Ik heb nog wat voor je. Vang! Ze gooide Wil het pakje met de jumper toe. Wil pakte uit. Ze kwam terug van de deur.

— O Let, wat een beeld. Wat snoezig. Wat zal die leuk staan op mijn bruine rokje, zeg. Ik dacht, dat je een jurk ging kopen!

— Och, ik heb al zoveel jurken, zei Let. Dit is voor je moeder. Ze hield het tasje op.

— Hè, wat een fijn dingetje. Wat zal Moeder dat mooi vinden. Wat zal ze daar blij mee zijn, Let. Ik dacht ook, dat je zei, dat er iets voor je Vader in zat.

- Ik heb voor Vader ook wat, lachte Let. Een paar motorhandschoenen. En zeg, Wil.... Ze lachte even.
- Wat is er?
- Je had gelijk, hoor. Roel is een reuze goeierd.
- O zo, zelf Wil voldaan.

Kerstfeest

- **G**a je vanavond mee naar de kerk? vroeg Wil. Het was de dag voor Kerstmis.
- Er is Kerstfeest van de Zondagsschool.
- Letje, die bij 't raam zat te lezen, keek op van haar boek.
- Natuurlijk, zei ze. Als ik mag....
- Graag zelfs. Moeder gaat ook. En Bas zingt mee met 't kinderkoortje.
- Moet ik ook wat doen?
- Je mag chocola schenken in de pauze. Je zult eens zien, wat een leuk gezicht het is, al die kinderen om den boom. 't Zijn meest arme kinderen. Ze krijgen ook haast allemaal iets nuttigs. Maar ze zijn overal blij mee. En morgen is er twee keer kerk. Ga je dan ook mee?
- Natuurlijk, zei Letje weer. Dat spreekt toch vanzelf. Wil keek, alsof ze dat nu niet zo vanzelfsprekend vond, zodat Letje uitlegde:

— Al was 't alleen maar uit beleefdheid tegenover jou. Maar ik ga graag mee, hoor!

— Ik moet nu nog even naar de pastorie. Maar ik ben zo terug.

— Ik vermaak me best, zei Letje lachend. Ik heb een mooi boek. Val maar niet in de modder!

Want het had hard gedooid, en de sneeuw was een modderige, bruine massa geworden.

Letje keek Wil na, die voorzichtig door den tuin baggerde. Zo warm als Wil liep voor dat Kerstfeest. Elken dag was ze er mee in de weer. Den boom versieren, pakjes maken, oefenen met het kinderkoortje . . . elken dag wat anders.

— Wil zou een goeie zijn voor domineesvrouw, dacht ze. Ze lachte hardop.

Roel kwam binnen.

— O, ben jij hier? Waar is Wil?

— Weer eens naar de pastorie.

Roel lachte.

— Ja, die Wil . . . Ga je vanavond ook naar de kerk?

— Ja, natuurlijk.

— Nog niet zo erg natuurlijk, vond ook Roel. Ik dacht, dat jij daar niet aan deed.

Letje stooft niet op, zoals hij eigenlijk half verwachtte.

— Je moet niet vergeten, dat ik er niet bij opgevoed ben, legde ze uit. Als Vader net zo was als jouw Vader en Moeder, zou ik waarschijnlijk over die dingen net zo denken als jullie. Kan ik het helpen, dat ik er nu anders tegenover sta? Dacht jij, als je net zo was opgevoed als ik, dat je dan was zoals je nu was? Nee toch zeker? En daarom heb je ook niet het recht, mij er scheef om aan te zien.

— Dat doe ik niet, verdedigde Roel zich.

— Dat doe je wel. Jij — jullie zijn zo zeker van jezelf . . .

— Dat is niet waar. Wil zeker niet, en van mij is het maar een houding. Dacht je, dat ik nooit eens moeilijkheden had? Je hebt gelijk, wij zijn er bij opgevoed, maar dat neemt niet weg, dat, als je ouder wordt, je op heel veel dingen, die vroe-

OP DEN TWEEsprONG

ger vanzelfsprekend voor je waren, een anderen kijk krijgt. Je wilt alles begrijpen, en je moet het aannemen. Vat je? Nee natuurlijk.

— Jawel, ik begrijp wel zo'n beetje wat je bedoelt. Maar ik vraag me af, wat je daar aan hebt, aan jullie opvattingen bedoel ik. Je gaat naar de kerk, goed. Je leest den Bijbel, best. Maar verder? Is dat alles?

— Nee, zei Roel. Zijn stem was laag. Nee, dat is niet alles. Dat is alleen maar het uiterlijke. Maar wij hebben daarmee voor, dat wij veel dingen makkelijker kunnen dragen. Denk je eens in, dat je heel erg ziek was, en je wist, dat je niet meer beter kon worden. Wat voor troost heb jij dan?

— Niets, zei Letje zacht. Ze dacht aan dien keer met de auto, toen ze bijna een ongeluk gehad hadden. Den angst, dien ze uitgestaan had, angst, waarvoor? Voor iets, dat ze niet kende....

— Juist, niets. Dan zijn wij, wat dat betreft, beter af. Want wij geloven, dat er een ander leven is na dit leven. Jij niet, hè?

— Nee, tenminste, dat dacht ik altijd....

— En dan de gedachte, dat we weten, dat het ergens goed voor is. Dat er niets gebeurt zonder bedoeling. Dat er Een is, Die alles regeert. Die voor je zorgt. Vind je ook niet, dat die gedachte veel dingen makkelijker maakt? Geloof jij aan God?

Die vraag kwam zo onverwacht, dat Letje er van kleurde.

— Nee, zei ze. Tenminste niet zoals jij bedoelt. God, dat is voor mij iets, ik zou haast zeggen, onbereikbaar. Ja, ik weet wel, dat ik het gek zeg, maar je begrijpt me wel. Daarom kan ik ook niet bidden. Ik probeer het wel, maar....

Voetstappen in de gang.

— Probeer het dan maar eens met het Onze Vader, zei Roel zacht en nadrukkelijk. En denk er dan eens goed bij na, promise?

Letje knikte. Hij stond op. Mevrouw kwam binnen.

— Zit je hier, Letje? Bas vraagt, of je even in de keuken komt. Hij bakt olieballen onder het wakend oog van Jannetje.

Letje stond ook op. Gelijk met Roel ging ze de kamer uit. In de gang legde ze even haar hand op zijn mouw.

— Roel, zei ze. Als ik eens iets niet begrijp, mag ik het je dan vragen, en zul je me dan niet uitlechen?

— Natuurlijk niet, zei hij warm. Hij legde de hand op zijn hart. Hij zwaaide de keukendeur overdreven ver voor haar open.

— Treed binnen, jonkvrouwe.

Een vette baklucht hing in de keuken. Bas, met een oud schort van Wil voor, dat dwaas onder zijn kin vastgemaakt was, zwaaide met een schuimspaan.

— Ik heb er al bende's gebakken, Let! Wil je er een proeven?

Een wanstaltig bruin bakproduct werd aan een vork geprikt en Letje aangeboden. Voorzichtig hapte Letje een puntje af. Ze brandde haar tong.

— Gloeiend. Maar wel erg lekker.

Bas straalde. — Ja, hè? Jannetje heeft het beslag gemaakt, bekende hij eerlijk. Er zitten krenten en rozijnen in. Proef je ze, Let?

— Neen, nog niet. O Bas, je hebt je schort verkeerd voor. Het sluit op den rug en jij hebt de knopen onder je kin. Letje gierde.

— Jannetje heeft het dichtgemaakt, bromde Bas verongelijkt. Hij keek kwaad naar Jannetje.

— Ie 'ebt 'em zelf anetrökken. Toe dacht ik, da 'j 't zo 'ebben wollen, verontschuldigde Jannetje zich.

Bas rukte aan de knopen.

— Toe, help me dan eens, een van jullie. Flauw om zo te lachen. Help me liever, Let.

Letje hielp hem uit zijn schort.

— 't Was geen gezicht, proestte ze weer. Bas, kijk niet zo kwaad. Wees liever blij, dat ik het gezegd heb, anders hadden ze je straks allemaal uitgelachen.

Bas lachte alweer.

OP DEN TWEESPRONG

— Ik ga verder, zei hij deftig. Er moeten er een massa zijn, Let!

— Waarom bak je nu al oliebolletjes? Ik dacht, dat je die alleen maar met Oudejaar at.

— 't Is voor vanavond. Kom je ook, Let?

— Joe. Jij zingt mee, hè?

— Ja. Bas zong zachtjes:

— Nu sijt wellecome, Jesu, lieve Heer. . . .

Zijn harde jongensstem was van een ongewone zuiverheid.

— Je zingt goed, zei Letje verrast. Wat zing je goed, Bas!

Hij kreeg er een kleur van.

— 't Zou wat, bromde hij. Zing jij eens, Let. Dan kan ik dat ook eens horen!

— Ik zou je bedanken. Letje lachte. Ik ben net het schorre kikkertje. Ik kan helemaal geen wijs houden, Bas!

— Het schorre kikkertje! Bas gierde. Wat was daarmee, Let? Is dat een verhaal?

— Och, welnee. Alle kikkers zijn toch schor! Heb jij wel eens een kikker goed horen zingen?

Bas gierde alweer. — Kikkers zingen helemaal niet.

— Och nee, dat is waar ook, ontdekte Letje. Krijg ik nog een oliebol, Bas? Als ik nog eens trouw, dan mag je elk jaar bij mij oliebolletjes komen bakken.

— Dan niet Bas maar met de juffer trouwen, meesmulde Jannetje.

— Zou je dat willen, Bas? vroeg Letje. Haar grijze ogen keken plagend naar hem.

Bas nam haar eens keurend op.

— Je bent veels te oud voor mij, zei hij. Hoe oud ben je, Let? Wil is negentien.

— Achttien. Maar ik word gauw negentien, zei Letje.

— Zie je well! En ik ben twaalf. Dat kan toch niet! Ik heb een meisje, bekende Bas.

— O ja? Letje knipoogde tegen Jannetje. En wie, als ik vragen mag, Bas?

— Het zusje van Jannetje.

— Hoe heet ze?

— Jeltje. Ze is erg aardig, zei Bas vol overtuiging.

— Nu, ik zou er maar niet zo mee te koop lopen, vond Letje. Als je Vader het hoort. . . .

— Och, ze weten het allemaal wel, zei Bas onverschillig. En ze wil niet eens met mij.

— Dat is spijtig voor je, zei Letje meevoelend. Krijg ik nòg een oliebol?

Bas maakte een beweging met zijn elleboog.

— Niks hoor, zei hij. Vlieg nou maar weer op. Dan kan ik weer eens opschieten.

— Je hebt me anders zelf geroepen. Stil maar, ik ga all

's Avonds gingen ze met z'n allen naar de kerk. Alleen Roel ging niet mee. Die zou later komen.

In het dorp was het druk. Groepjes kinderen kloten over de straat. Hoge, schelle stemmetjes.

— Allemaal van de Zondagsschool, zei Wil. Allemaal op zijn Zondags. Zie je dat meisje, Let, met die stijve blonde vlechtjes? In de week heeft ze een vetertje, dat als haarstrik dienst doet, maar 's Zondags pronkt ze altijd met een groten roden strik. Prachtig vindt ze dien. Ik ook natuurlijk. Ze zit er altijd zo'n beetje verstolen met haar hand over te strijken, onder 't vertellen. En als je tegen haar zegt: Wat ben je weer mool vandaag, Neelke, dan krijgt ze een kleur van plezier.

— Geen wonder, vond Let. Ik had vroeger ook vlechten, Wil. En dan had ik drie strikken. Eén bovenop mijn bol, en twee aan mijn vlechten. En ik verloor ze altijd. Dat vond juf natuurlijk zonde, en daarom liet ze mijn haar maar afknippen. Wel zo makkelijk.

Het kleine kerkje was helder verlicht. De deuren stonden wijd open. Een vreemde beklemming beving Letje in 't portaal. Zij — wat deed ze hier eigenlijk? Ze hoorde hier immers niet. . . . Haar oog viel ineens op den tekst, die met grote zwarte letters op den muur geschilderd was.

— Komt allen tot Mij. . . .

OP DEN TWEESPRONG

Allen, dus ook zij.... Ook Letje Verschuur, die altijd gemeend had, dat zij dat niet nodig had.... Komt allen tot Mij....

— Achter Wil ging ze de kerk binnen.

— Och, zei ze verrast. Wat mooi.

In het midden brandde een grote Kerstboom. Aan elke bank hing een petroleumlamp. En hulst, overal hulst.

Wil lachte vergenoegd.

— Ja, mooi hè? De kerk heeft allang electrisch licht, hoor, maar met Kerstfeest laten ze altijd deze lampen weer branden. Ik vind 't ook altijd weer mooi. Hierheen, Let. Daar zitten de kinderen. Zie je, hoe ze kijken? Loop maar achter Moeder aan. Bas en ik gaan daar heen.

Naast Mevrouw schoof Let in de bank. Ze keek rond.

— Zie je die dame daar in het zwart, Letje? Mevrouw boog zich naar haar over. Kijk, daar vooraan, bij de kinderen. Dat is de vrouw van den dominee. Dat blonde meisje is haar dochter. Ze speelt viool bij het zingen van de kinderen. En Wil speelt piano. O, maar dat weet je natuurlijk.

— Nee, ik wist het niet, lachte Letje. Wil heeft er niets van verteld. Zingen ze eerst?

— Ja, eerst zingen, dan wordt er gebeden en leest dominee het Kerstverhaal voor. Dan vertelt hij nog iets en dan, in de pauze, krijgen ze allemaal chocola met een oliebol. Daarna is de uitdeling van de pakjes. Ik ga er altijd graag naar toe. Vroeger hielp ik ook mee, maar tegenwoordig neemt Wil het van me over.

— En ze doet het graag, zei Letje zacht.

— En daar.... O, sst, ze gaan beginnen. Zie je Wil, daar voor de piano? Dat is de piano uit de pastorie, fluisterde Mevrouw nog gauw.

De piano begon. Eerst aarzelend, dan helderder vielen de kinderstemmen in.

— Stille nacht, Heilige nacht....

Doodstil zaten de mensen. De helle stemmetjes waren ontroerend van eerbied. Ze zongen de drie coupletten, en dan

het lied, dat Bas 's middags in de keuken gezongen had.

— Nu sijt wellecome....

Een kort naspel, dan was het even stil. De dominee trad naar voren.

— Ik lees voor Lucas twee.

Onhandig bladerde Letje in het bijbeltje, dat Mevrouw haar toeschoof. Lucas twee.... Ze keek hulpeloos naar Mevrouw, maar die lette niet op haar.

De kerkdeur werd zachtjes geopend. Letje keek om. Het was Roel. Op zijn tenen liep hij door het middenpad. Letje dacht ineens aan hun gesprek van dien middag. En opeens wenste ze, dat Roel naast haar zou komen. Dat hij naast haar zou zitten, en Lucas twee voor haar zou opzoeken... Dat hij zich naar haar zou overbuigen, en bemoedigend zou glimlachen, als er iets was dat ze niet begreep....

Het deurtje van de kerkbank piepte zacht. Verward zag Letje, dat Roel naast haar schoof. Kleurend begon ze weer in het bijbeltje te bladeren. Dominee begon te lezen, en nog steeds had ze het niet gevonden. Toen greep Roel's grote hand het kleine zwarte boekje. Met zekere vingers sloeg hij de blaadjes om. Hij bleef het boekje voor haar vasthouden. Lucas twee.... En plotseling wenste Letje, dat ze was als Roel en Wil en Bas, dat ze Lucas twee vond zonder zoeken en Kerstliederen zong met eerbied in haar stem....

Dominee was niet jong meer, en hij had al zo dikwijls het Kerstverhaal gelezen, maar hij las het nog steeds met evenveel eerbied, en evenveel blijdschap, als las hij het al deze mensen en kinderen voor de eerste maal voor. Letje luisterde aandachtig. Zeker, het Kerstverhaal kende ze vaag, ze had het verleden jaar nog voor de radio horen voorlezen, maar de wijze, waarop deze kleine grijze man daar voor in de kerk het deed, èn deze dagen bij Wil thuis maakten, dat ze geen woord verloor van wat hij las. Wonderlijk, zoals dit eenvoudige verhaal aangreep. Ze begon den eerbied, waarmee Bas gezongen had, te begrijpen. Als het waar was — en waarom zou het niet waar zijn, vroeg ze zichzelf verwon-

OP DEN TWESPRONG

derd af, als het waar was, dat die Ene, om velen te redden, Zich zo vernederd had, was dat dan niet waard, er alles voor te doen, en er alles voor te laten? . . .

Ze keek naar Roel. Zijn gezicht was strak van ernst. Hij gelooft het, dacht ze, en hij leeft er naar. En Wil ook, ze proberen het tenminste. Ze knipperde met haar ogen. Vreemd was het, en onbegrijpelijk, en voor hen was het zo iets heel gewoons . . .

Roel voelde haar blik. Hij keek naar haar. Hij zag de verbazing in haar ogen en hij begreep. Hij keek naar haar kleine hand die tussen hen in op de bank lag. Hij aarzelde even. Dan omsloot hij haar hand in een stevigen, vasten greep.

Langs den stillen achterweg naar huis. Letje en Roel liepen achteraan.

— Hoe vond je het? vroeg hij.

— Vreemd. Maar wel erg mooi.

— Ik dacht wel, dat je het vreemd zou vinden. Hij keek naar haar, zoals ze naast hem ging op den donkeren weg. Zo klein en smal was ze. En toch zo fier. Ze moest goede leiding hebben, dacht hij. Zo aandachtig had ze in de kerk naast hem gezeten. Straks, als de vacantie voorbij was, ging ze weer naar haar huis. Hij zag haar in gedachten in het doktershuis, zoals hij zich dat voorstelde. Met geen ander gezelschap dan een zwijgenden Vader en een vitterige juffrouw. Ze zit natuurlijk avonden alleen, dacht hij. Zijn ogen waren zacht, toen hij zei:

— Als de school weer begonnen is, moet je eens gauw weer komen. Een Zondag over bijvoorbeeld.

— Ja, zei ze. Haar gezicht verstrakte. Als de school weer begonnen is . . . Dan zal ik dubbel eenzaam zijn, dacht ze . . .

De dagen vlogen om. Letje begon zich wonderlijk thuis te voelen in het eenvoudige, gezellige gezin. De Kerstdagen — ze hadden veel gezongen. Er was ook een klein Kerstboompje geweest. Stil hadden ze met z'n allen bij het zwakke licht

van de kaarsjes gezeten, wachtend, tot het laatste kaarsje was opgebrand. En met een zucht had Wil het licht aangedraaid.

De week daarop wandelden ze veel. 's Morgens werkten ze, ze schoten fijn op.

— Na Nieuwjaar werken we niet meer, hoor, zei Wil. Die paar dagen wil ik wel eens echt vacantie hebben.

Soms dacht Letje aan Vader. Vader zou nu eenzaam in zijn kamer zitten. En aan den anderen kant van de gang zou juf in de huiskamer zitten, haar gezicht ontevreden boven haar breiwerk. Ze zou, voor ze naar bed ging, bij Vader aankloppen en zeggen: Welterusten, dokter. En Vader zou het niet eens horen. . . . En zij, Letje, had het hier zo prettig, terwijl Vader. . . . Even had ze een vaag gevoel van berouw. Maar dan bewoog ze ongeduldig haar schouders. Vader miste haar immers niet eens.

Eens sprak ze er met Roel over.

— Ik ben benieuwd, of Vader weleens aan mij denkt, zei ze.

— Natuurlijk, zei hij. Het is toch je Vader!

— Als je Vader kende, zou je het niet zo natuurlijk vinden. Toen ik den laatsten dag voor de vacantie vertelde, dat ik uitging, vroeg Vader niet eens, waarheen. En ik denk, dat hij allang weer vergeten is, dat ik uit ben. Hoogstens zal hij aan tafel denken: Hè, is Letje er niet?

— Nu overdrijf je, zei Roel. Hij lachte.

— Nee, ik overdrijf niet. Letje wond zich op. Ik zie Vader alleen aan tafel, en dan zegt Vader op alles wat ik zeg: Goed, kind. Ik had soms nog liever, dat hij mij een pak slaag gaf, wil je dat wel geloven?

Roel lachte weer. — 't Zou misschien niet kwaad voor je zijn geweest, zei hij.

— Nee, misschien wel niet, gaf Letje toe.

Ze zwegen allebei even.

— Als je Moeder was blijven leven, was je Vader misschien heel anders, zei Roel zacht. Hij mist veel, misschien meer dan jij, Letje. Jij bent per slot den helen dag weg, terwijl hij. . . .

OP DEN TWESPRONG

Dacht je, dat het voor hem zo gezellig was, den helen dag tegen die juf van jullie aan te kijken? Als jij nu thuis was. . . .

— Ja, zei Letje zacht.

— Wat ga je doen, als je slaagt? vroeg hij, zonder overgang.

— Ik? Letje keek verbaasd. Hoezo?

— Nee, zo maar.

— Dat weet ik nog niet. Waarom vraag je dat? Ze keek hem niet begrijpend aan.

— Misschien kun je thuis komen, net als Wil, zei hij langzaam. Hij keek haar niet aan. Hij grabbelde in zijn zak naar zijn pijp.

— Ik? Thuis? Bedoel je Letje lachte. Nee, dat is te dwaas.

— Waarom? Nu keek hij haar vol aan.

— Juf zou mij zien aankomen. En trouwens — wat zou ik thuis moeten doen?

— Je bent met die juf toch niet getrouwd? Welnu. Als zij weggaat, zou jij haar werk kunnen doen, en voor je Vader. . . .

— Ja, zei Letje stil. Dat ik daar nooit aan gedacht heb.

— Och, 't is maar zo een idee, zei hij luchtig, terwijl hij zijn pijp stopte. Zullen we een spelletje dammen? Ik moet het altijd nog een keer van je winnen.

De laatste dag. Het regende, zo'n zeurderige, miezigerige motregen.

— Wat gaat zo'n vakantie toch gauw, verzuchtte Wil. Letje pakte haar koffer.

Zonder opzien zei ze:

— Ik heb 't fijn gehad, Wil. Ik. . . . ik zie er een beetje tegen op, naar huis te gaan. Wat dat betreft, ben ik blij, dat we morgen den helen dag school hebben.

— Je moet eens gauw weer komen, zei Wil warm. Een weekend.

Ja, dat had Roel ook gevraagd, laatst. Je moet eens gauw weerkomen, een Zondag over. . . .

Wil gaapte luid en ongegeneerd.

— En morgen vissen we jou weer op. Tweede halte. Oeah,

wat ben ik lui. Ben je klaar met pakken. Let? Over een half uur gaat de trein. Roel brengt ons met den wagen.

— Ja, dat weet ik, zei Letje. Ze keek niet op. Ga eens even op mijn koffer zitten, Wil, ik kan hem niet dichtkrijgen. Misschien dat jouw gewicht....

— Gemeen, vond Wil. Maar toch liet ze zich voorzichtig in haar volle zwaarte op den koffer neer. Letje wurmde met het slot.

— Ja, kom er maar af. Het zit, zei ze, rood van inspanning.

— 't Staat je goed, zo'n kleur, prees Wil.

Letje keek lachend naar Wil's rode wangen.

— Waarmee je je zelf prijst, zei ze. En je weet, wie zichzelf prijst....

Handig ontweek ze Wil's graaienden arm. Toen klonk Roel's stem van beneden.

— Komen jullie nog? 't Wordt tijd, hoor!

— Nu, dag kindje! Zul je gauw eens weer komen?

Mevrouw kuste Letje op bei haar wangen.

— Zo vaak als ik mag, Mevrouw. Ik.... het was erg prettig.

Mevrouw knikte haar toe. — Doe je kraag op, het is koud.

Goede rels. Ze liep even mee naar buiten. — Dus we zien je gauw weer, zei ze nog eens.

— Graag. Letje ging achterin zitten met Wil. Ze keek nog eens om. Ze wuifde. Dan ging ze met een zucht recht zitten.

— Dat is voorbij, zei ze.

Wif als onverwacht fogée

De dagen kropen traag om. Het was Januari geweest, het werd Februari, het werd Maart. . . . De ene dag leek precies op den anderen. 's Morgens met den trein naar school, 's middags met den trein terug. De Zondagen waren het ergst. Eens ging Letje naar de kerk. Juf keek bevreemd, maar zei niets. De mensen in de kerk staken hun hoofden bij elkaar en fluisterden. Toen vluchtte Letje de kerk uit. Ze dwaalde door de bossen, in een vreemde onrust. Toen ze thuis kwam, was Vader in de kamer. Ze keek verwonderd.

— Ja, zei hij wat verlegen. Ik dacht, ze ziet me zo weinig, ik zal eens wat meer binnen gaan zitten.

Maar ze zaten als vreemden tegenover elkaar. Den volgenden Zondag zag Letje hem alleen aan tafel.

Wil vroeg dikwijls: — Wanneer kom je nu eens weer?

Dan lachte ze, en zei:

— Volgende week misschien. Maar ze wist, dat ze bang was

voor de eenzaamheid daarna, die ze dan dubbel zou voelen. Vaak dwaalde ze 's avonds, als ze met haar werk klaar was, onrustig door het huis. Juf zei dan wel:

— Ga toch eens rustig zitten. Je zou een mens zenuwachtig maken met je gedraai. Dan viel ze bij de tafel neer, keek de krant even in, maar sprong even later op, en ging weer naar boven.

De maaltijden waren het ergst. Soms vroeg Letje haar Vader naar zijn werk, naar zijn patiënten. Dan gaf hij vage antwoorden.

Over een paar maanden, dacht Letje dan, over een paar maanden zit ik den helen dag alleen hier. Dan is juf ook weg. Dat houd ik niet uit. . . . Ik doe het niet. Dat kan niemand van me vergen. Als Roel dit wist, had hij het nooit gezegd. Ja, Roel. Soms, als ze 's middags van den trein kwam, had ze een vage hoop, dat hij er zou zijn, dat ze hem zou tegenkomen op den straatweg. Maar — natuurlijk — hij was er nooit.

Eens, toen ze van een wandeling thuis kwam, zag ze uit de verte, dat Vader in de spreekkamer zat. Hij had het licht aan, maar vergeten de gordijnen te sluiten. Voor het hek bleef ze staan. Zijn haar was zo grijs onder de lamp. Hij zat voor zich uit te staren, een eenzame figuur. Letje dacht ineens aan de woorden van Roel. — Hij mist veel, meer dan je denkt misschien. Lang stond ze daar. Zo zat Vader misschien avond aan avond. En zij. . . .

Letje rechte zich. Ze ging naar binnen. Ze klopte aan de spreekkamer.

— Ja, riep Vader, als verschrikt. Toen ze binnenkwam, zat hij over een boek gebogen.

— Vader, zei Letje, ik wil eens even met u praten.

— Dat kan, kind.

Ze leunde tegen het bureau.

— Als ik slaag, Vader, en ik denk wel, dat ik zal slagen, wat wilt u dan, dat ik ga doen?

OP DEN TWEESPRONG

— Jij? zei hij wat verwilderd. Ik weet niet. Hij maakte een vage handbeweging.

— Heeft u helemaal geen plannen met me?

— Wat wil je zelf, kindlief? Wil je gaan studeren, of. . . .

Ze viel hem in de rede, haastig.

— Wilt u dat graag?

— Ik? Je moet het zelf weten, kindje. Wou je daar met me over praten? Dat mag je toch zelf weten, dat weet je toch wel.

Letje slikte eens. Dan zei ze dapper:

— Als ik het dan zelf mag weten, Vader, zullen we juf dan maar niet weg doen, en zal ik dan maar niet hier komen?

Met een ruk draaide hij zich om.

— Zou je dat willen?

— Zoudt u dat willen?

— Ik ben een stille, oude man. Nee — toen Letje iets wilde zeggen — stil, ik weet, dat het zo is. Vroeger was ik niet zo. Maar door veel dingen — enfin, dat doet er ook niet toe. Ik zal geen prettig gezelschap voor je zijn.

— Maar zoudt u het willen? drong Letje nog eens aan.

— Of ik het zou willen? Hij glimlachte, wat zijn gezicht op eens veel jonger deed worden. Natuurlijk wil ik het. Kom eens hier, kindje.

Ze ging op de leuning van zijn stoel zitten. Vader sloeg zijn arm om haar heen.

— Toen je Moeder nog leefde, was ik een vrolijke jonge man. Haar dood maakte me ontroostbaar. Ja, jij was er, maar je was nog zo jong. Zo'n kleine uk van drie was je. Je kon me niets vergoeden, de leegte in huis, de ongezelligheid. Maar nu. . . . Je lijkt zo op je Moeder, Letje. Alleen ben je niet zo vrolijk. Hij zuchtte. Maar och, dat is geen wonder. Je hebt geen prettige jeugd gehad.

— Nee, zei Letje. Maar straks, als ik nu thuiskom, Vader. . . . Ik dacht altijd, dat u me amper opmerkte. . . . Toen met de Kerstvacantie, hebt u me toen gemist?

— Ja, kind.

— Oh, zei ze. Ze hield haar adem in. En zij, die tegen Roel gezegd had: Vader merkt niet eens, dat ik weg ben.

— Wij, jij en ik, zei Vader, we zijn twee eenzamen, kindje. En daarom horen we nog meer bij elkaar.

— Ja, zei Letje. Maar ze dacht, dat ze, na vanavond, niet meer zo eenzaam zou zijn.

De volgende dagen zag ze Vader weinig. Het was net, als schaamde hij zich over zijn ongewone vertrouwelikheden. Maar Letje dacht vaak aan dien avond.

Ze wist, dat het nu niet moeilijk zou zijn, om thuis te komen, straks.

Ze werkte hard. Ze wist, dat ze er goed voor stond, maar ze wilde zeker weten dat ze er komen zou. Tussen den middag hielp ze Wil, die vaak buien van neerslachtigheid had.

— Och, laat me toch, zei ze dan. Ik zak tòch. En eens, toen ze een schandelijk slechte beurt voor Latijn gemaakt had, pakte ze tussen den middag plotseling haar tas.

— Wat ga je doen? vroeg Guus verbaasd.

— Ik ga naar huis. Ik kan niets meer, zei ze moedeloos. Ik kan niet harder werken, en je ziet het, ik krijg tòch allemaal onvoldoende's. Ze begon te huilen.

— Nee, toe nu Wil, begon Frederik.

— Stil, zei Letje. Het kind is totaal overspannen, zie je dat niet? Haal liever een glas water.

Guus, geschrokken, kwam al met water aanlopen.

— Hier, drink maar eens, zei Letje kalmerend. En als je uitgehuild bent, zal ik je eens wat vertellen.

— Ik. . . ik zak tòch, bibberde Wil.

— Ja, dat weten we nu al. Frederik werd ongeduldig. Altijd had je wat met die kinderen, dacht hij onlogisch.

— Hou jij je mond, snarwde Letje.

Wil stond weer op. Ze hilde niet meer. Haar gezicht was rood geplekt.

— Ik ga, zei ze. Zeg jij het tegen den baas, Let? Ik denk niet, dat ik terug kom.

OP DEN TWEESPRONG

— Zal ik je eens wat zeggen? Letje stond ook op. Je zakt niet. Nee, stribbel maar niet tegen. Luister eens, Wil. Je bent een beetje overspannen. Je zit natuurlijk veel te laat te werken. Dat moet maar eens uit zijn. Ga nu maar naar huis, wacht, ik breng je even naar den trein. Dan slaap je eens lekker uit, en morgen ga je met mij mee. Dan kunnen we samen werken.

— Met jou mee? Wil's mond stond open van verbazing.

— Ja. Kan dat soms niet. Zeg thuis maar, dat je in 't vervolg alleen 's Zondags thuis komt. Samen werken is veel prettiger. Vond je het in de Kerstvacantie niet veel beter gaan?

— Jawel, zei Wil, helemaal gekalmeerd.

— Wil je dus wel?

— Ik zou het maar doen, overreedde Guus. Heus, Wil, 't is veel beter. 't Is toch ook zonde als je 't nu opgeeft, net die paar laatste maanden.

Wil's gezicht klaarde helemaal op.

— Dacht je heus niet, dat ik zakken zou?

— Natuurlijk niet. Je hebt alleen een beetje te hard gewerkt. Dat is de chose. Dat overkomt iedereen wel eens.

— Dan ga ik nu ook niet naar huis. Wil liet zich weer in haar bank zakken.

— Nee zeg, doe dat nu wel, overreedde Letje. Je bent doodmoe. Je ziet grauw van moeheid. Heus, ik breng het wel met den baas in orde. Slaap nu eerst maar eens lekker uit. Ik breng je wel even naar den trein.

— Als je Vader het nu maar goedvindt, zei Wil onderweg.

— Natuurlijk, zei Letje. Die vindt toch alles goed. Vind je 't niet vervelend, de hele week uit huis te zijn?

— Nee, op deze manier niet. Wil zuchtte eens.

— Ik voel me al een heel stuk opgelucht, zei ze blij.

Let drukte haar arm.

— Je zult eens zien, hoe fijn we 't hebben samen. Heus, als je samen werkt, werk je veel prettiger, en dubbel zo vlug.

— Ja, zuchtte Wil dankbaar.

— O ja, juf, ik krijg een logeetje. Letje zei het 's avonds aan tafel.

— Zo maar, tussen de vacanties? Juf keek verongelijkt.

— Ja. Vindt u 't goed, Vader?

— Best, kind.

— Het is Willy van Veen, legde Letje uit. U weet wel, Vader, waar ik in de Kerstvacantie gelogeed heb. Ze werkt, geloof ik, veel te hard. Vanmiddag was ze totaal overspannen. Nu heb ik haar voorgesteld, om de hele week verder maar hier te komen, 's Zondags gaat ze naar huis natuurlijk. Dan kunnen we verder samen opwerken. Dat is voor mij ook wel gezellig.

— Ik vind 't best. Als jullie samen dan maar werkt, zei Vader met goedmoedige plagerij.

— Letje heeft altijd van die bijzonderheden, klaagde juf. Met de Kerstvacantie vertelde je ook op 't nippertje, dat je uitging. En nu dit weer.

— Ja, je hebt van die mensen, verzuchtte Letje. En, jolig op eens, knipoogde ze naar Vader. Die knipoogde, tot haar verwondering, terug....

Toen Wil 's middags uit den trein stapte, voelde ze, hoe moe ze wel was.

— Letje had gelijk, peinsde zij. Mijn benen zijn loodzwaar. Ik wou, dat iemand, 't zou me niet kunnen schelen wie, me op een kar meenam.

Iemand tikte haar op den schouder.

— Heb je vrij vanmiddag?

Verschrikt keek Wil op.

— Roel Nee, ik heb geen vrij, maar....

Alles vertelde ze Roel. Van haar slechte cijfers den laatsten tijd, van haar moedeloosheid, van haar huilbui dien middag....

— En nu ga ik morgen bij Letje werken, besloot ze.

— Maar je gaat eerst eens fijn naar bed, zei hij warm. Kind, je ziet wit van moeheid.

OP DEN TWESPRONG

— Ja, Letje heeft me weggestuurd, bekende Wil. Ik wou eerst weer blijven, maar ze zei, dat zij het wel met den baas in orde zou maken. En nu voel ik ook wel, hoe moe ik eigenlijk ben. Zou Moeder het goed vinden, denk je, dat ik naar Letje ga?

— Natuurlijk, ik vind het een prachtoplossing, zei hij. Hij aarzelde even.

— Waarom komt ze niet meer hier?

— Weet je wat ik geloof? zei Wil. Dat ze bang is, dat ze het dan weer verschrikkelijk zal vinden om naar huis te gaan, als ze weer een Zondag hier geweest is. Dat wil ze wel niet weten, maar dat geloof ik. Ik heb ontzettend veel respect voor haar Roel.

— O, dat heb ik ook, zei hij. Maar verder sprak hij niet meer over Letje.

— Kun je nog, Wil? Je loopt ineens zo beverig.

— Ik voel me net een oud mannetje, lachte Wil. Ik geef je een arm, Roel. Kijk, Moeder ziet ons al. Wil jij het geval even uitleggen? Ik ga liever meteen naar boven.

— Natuurlijk.

Mevrouw deed de deur al open.

— Wat is dat nu, Wil? Heb je vrij? Maar wat zie je er uit. Ben je niet goed?

— Ze moet naar bed, zei Roel, en dan zal ik het u wel even vertellen. Maak u zich niet ongerust, het is niets bijzonders. Langzaam liep Wil naar boven. Ze kleepte zich uit. Ze stapte in bed, trok de dekens ver over zich heen.

De anderen zitten op school, soesde ze. Wat zou de baas gezegd hebben? O, 'k ben doodmoe. Lekker in bed.... lekker.... ze viel in slaap.

— Jullie zijn er. Vooruit Wil, je moet er uit.

— Ja, wat gek, dat we nu samen uitstappen, lachte Wil.

— Hier kind, je vergeet je tas. Ze is helemaal in de war, hoofdschudde Guus. Waar dat naar toe moet! Zul je goed op

haar passen; Letje? Kom niet onder den trein, Wil, je staat er zo gevaarlijk dicht bij.

— Ja zeg, ik ben geen klein kind, zei Wil beledigd. De trein reed weg. Guus hing nog uit het raampje.

— Ze moet ook melk drinken, denk er om, Letje. Ze moet . . . wat hij verder riep, verstonden ze niet.

Ze keken elkaar aan.

— Ziezo, daar staan we, zei Wil. Letje schaterde.

— We staan hier zo dwaas. Laten we asjeblijft doorlopen.

— Woon je ver weg, Let?

— Nee, even een eindje den straatweg af. Vlak om die bocht daarginds. Kijk, dat lage witte huis.

— Je woont dichterbij dan ik, verzuchtte Wil. Makkelijk. Is dat je Vader, die daar juist het hek binnengaat?

Letje tuurde in de verte.

— Ja, nee, ik weet niet. Maar ik denk het wel, of 't moest de tuinman zijn.

— 't Idee, dat je 't verschil niet ziet, tussen je Vader en den tuinman, lachte Wil.

— Nu ja, op een afstand, vond Letje. Wat een fijn weer, wat is het al weer lang licht 's avonds, hè? Als we klaar zijn, gaan we een eind wandelen vanavond, hoor!

Ze hield het tuinhek voor Wil open.

— Gaat uw gang, dame. Nee, rechtsom, ik ga altijd door de keukendeur. Die is dag en nacht open.

— Ja, 's nachts zeker ook, zei Wil ongelovig.

— Nu ja, niet altijd natuurlijk. Maar we zijn eens een keer midden in den nacht uit bed gebeld door den veldwachter, omdat onze keukendeur wagenwijd openstond. Toen had Vader hem open laten staan. En na dien tijd heeft juf wekenlang elken avond gewacht tot Vader naar bed was, en dan ging ze nog eens naar de keukendeur kijken. Gelukkig doet ze 't nu niet meer.

— Dwaas, vond Wil.

— En dit is Dirkje. Dag Dirk, eten we lekker vandaag? Waarom kijk je zo kwaad, Dirk?

OP DEN TWEESPRONG

— Och, zij heb een slechte bui, zei Dirkje met een schouderbeweging naar de gang.

— Nu ja, daar moet je je niets van aantrekken, vond Letje. Ze meent het niet zo kwaad. Ga je mee naar binnen, Wil? De huiskamer was leeg. Wil keek wat bevreemd rond. Wat ongezellig. Niet eens een vaasje bloemen, en nergens een plantje. Alleen een zielige cactus in de ene vensterbank.

— Nu kind, ga zitten, noodde Letje met een wijd armgebaar. Ik moet eerst even op m'n verhaal komen. Straks zal ik je wel aan juf voorstellen. Ik ben benieuwd hoe je haar vindt. Ze kon vroeger geen dienstmeisjes houden. Dirk is een uitzondering, die is hier al weer heel lang, maar Dirk kan haar aan, ze komt uit de stad, daardoor is ze natuurlijk zo bijdehand.

— Werk je nu nog voor 't eten?

— Ja, jij nooit?

— Ik ben altijd veel later thuis, zuchtte Wil. Maar laten we gauw beginnen, dan zijn we tenminste vanavond niet zo laat. Samen gingen ze naar boven.

— Hier slaap jij. Letje zwaaide een deur open. — En hier is mijn kamer. Wat is het hier kil. Wacht, ik steek het haardje vast aan. Ze bukte zich, liet het haardje aanplofften. Wil stond voor haar boekenplank te kijken.

— Wat heb jij veel boeken, zeg.

— Ik krijg van Vader elken verjaardag geld, daar koop ik dan boeken voor. Soms moet ik er hem zelfs aan herinneren, lachte Letje.

— Wat gek, dacht Wil. Maar ze zei het niet. Van beneden werd geroepen.

— Letje! Ben je al thuis?

— Juf, zei Letje zacht. Kom mee, dan zal ik je voorstellen. Juf stond onder aan de trap.

— Waarom ben je niet in de kamer gebleven? Heb je al thee gehad? O, is dat nu je vriendin? Ze stak een hand uit. Ik ben juffrouw Keizer, zei ze lief. Wil boog en mompelde wat.

— Waarom waren jullie boven? Juf keek naar Letje.

- Ik ga toch altijd direct naar boven, dat weet u toch.
- Nu, ja, maar ik dacht... Je hebt nu een logée.
- Die komt hier om te werken, zei Letje stijf.
- Heb je je Vader al gezien? Juf deed druk. Is je Vader al thuis, Letje?
- Hoe weet ik dat nu, bromde Letje. Ik zie Vader toch nooit voor 't eten, dat weet u toch. Kom Wil, we gaan naar boven. Verongelijkt ging juf de keuken in.
- Wat een naar mens, zei Wil hartgrondig, toen ze boven waren. Is ze altijd zo, Let?
- Och, in haar soort is ze best, zei Letje onverschillig. En ze blijft niet lang meer.
- Nee? Gaat ze weg? Waar gaat ze heen? Ze is al lang bij jullie, hè?
- Als ik van school kom, gaat zij weg. Dan kom ik thuis. Letje zei het zo onverschillig mogelijk.
- Jij? Kind, wat leuk. Wat leuk voor je Vader. Weet ze 't al?
- Wie? O, juf? Nee, dat heeft den tijd nog.
- Toch zielig, als je al zo oud bent, en je moet dan nog op zoek naar een baantje, vond Wil.
- Vader heeft nogal veel relaties. Die krijgt wel iets voor haar. Zullen we met Duits beginnen? Dat kan nog net voor 't eten.

Er werd gegongd.

- Eten, zei Letje. Ze stond op. Ze waste haar handen. Nee, haast je maar niet zo, het duurt toch altijd eeuwen voor Vader komt. Meestal hoort hij de gong niet eens. Ben je klaar? Dan gaan we maar.
- Beneden zat alleen juf aan tafel.
- Heeft Vader de gong gehoord? vroeg Letje. Zal ik eens gaan kijken?
- Goed.
- Ze stond op, ging de kamer uit. Even later kwam ze terug met dokter Verschuur. Wil stond op, een beetje verlegen.
- Dit is nu Wil, Vader. U weet well

OP DEN TWEEsprONG

Dokter Verschuur stak zijn hand uit, waar Wil verlegen de hare in legde.

— Kom jij Letje eens wat gezelschap houden? Dat is goed, zei hij vriendelijk.

Juf deed de deksels van de schalen, maar Letje zei gebiedend:

— Even stilte.

Wil keek haar dankbaar aan, en boog haar hoofd. Een ogenblik aarzelde Letje, dan vouwde ze ook haar handen en bad. Even keek haar Vader bevreemd naar haar, dan zag hij Wil en begreep. Hij zei niets.

Aan tafel werd meer gesproken dan in dagen gebeurd was. Het was, alsof dokter Verschuur begreep, dat hij als gastheer verplicht was, het gesprek een beetje gaande te houden. Hij vroeg wat over school en informeerde naar Wil's ouders, zodat Wil later zei:

— Wat is je Vader een aardige man, Letje!

— Ik heb hem nog nooit zo spraakzaam gezien, bekende Letje. Meestal ben ik de enige, die af en toe iets zegt. Maar dan geeft Vader zulke afwezige antwoorden, dat ik ook maar gauw mijn mond houd. Maar Vader is erg goed. De mensen hier in 't dorp zijn dol op hem.

— Bas wil ook dokter worden, zei Wil.

— O, Bas! Letje lachte. Hoe is het met hem? Weet je, dat hij mij eens vertelde, dat hij een meisje had?

— Ja, het zusje van Jannetje. Dat vertelt hij aan iedereen. Ja, die jeugd van tegenwoordig, verzuchtte Wil. Hoe zit het, werken we nog? We beginnen goed, we doen niets dan klutsen.

— Des te beter, dan zijn we gauw uitgepraat, vond Letje. Nee, Wil, kijk niet zo vermanend, ik houd mijn mond al. Samen bogen ze zich weer over hun boeken.

BANGE UREN

Zo bleef Wil bij Letje. Ze werd veel rustiger, en zag niet zo tegen het examen op. Ze repeteerden veel samen, en 's avonds, als ze klaar waren, wandelden ze. Dan zwierven ze soms hele tijden door de bossen, en kwamen moe en verwaaid en opgewekt thuis. Ze pratten veel over allerlei.

— Al dien tijd, dat we nu samen op school zijn, hebben we niet zoveel gepraat als de laatste weken, zei Wil eens.

De Zondagen waren voor Letje saai. Wil ging 's Zaterdag, 's avonds na het eten, weg. Dan kroop de tijd voor Letje. Vaak zei Wil:

— Ga toch mee, kind.

Maar dan schudde ze haar hoofd en zei:

— Nee, nu niet. Dat is zo saai voor Vader. In de Paasvacantie misschien. Dan, als Wil weg was, had ze spijt, niet te zijn meegegaan. Eens had ze Wil weggebracht naar den trein. Ze kwam thuis. Er was niemand. Dirkje had haar vrijen avond

OP DEN TWEESPRONG

en juf was zeker het dorp even in. De stilte in huis bekleemde haar plotseling.

— Ik ga mijn koffertje pakken, dacht ze. Ik ga toch naar Wil. Langzaam liep ze naar boven, de trap op. Toen ze boven was, hoorde ze de voordeur gaan. Ze keek over de leuning. Ze zag, dat Vader binnenkwam. Hij keek even om den hoek van de kamerdeur, dan ging hij de spreekkamer in.

Letje ging weer naar beneden. Nee, ze ging n i e t naar Wil. Ze bleef thuis. Ze ging ook de spreekkamer in.

— Blijft u hier zitten, Vader? Moet u nog werken?

— Nee, Letje. Nee, ik kom bij je. Maar er was niemand binnen en ik dacht. . . .

— Hebt u niets meer te doen? Zullen wij dan een eind gaan wandelen?

Verrast keek hij op.

— Wij? . . . dat is best, kind. Heb je wel tijd?

— O ja. Ik ben al lang klaar. Gaat u dan mee?

Samen den tuin door. Eerst den straatweg langs. Zo groen was alles al.

— Je zult het wel stil hebben, als je vriendin er niet is 's Zondags, zei Vader plotseling.

— Och ja. Maar dat went wel. Letje keek eens opzij naar hem. Vader wordt oud, dacht ze ineens. Wat ziet hij er slecht uit. En hij loopt zo gebogen.

— Bent u moe, Vader? Hij hoorde den bezorgden klank in haar stem. Hij glimlachte.

— Moe? Nee. . . . een beetje. Niet van betekenis, zei hij.

— Dat gekker op den motor. . . . mopperde Letje. Waarom koopt u niet een auto?

— Daar heb ik zo weinig aan. De boerderijen liggen vaak aan die smalle weggetjes, daar kun je met een auto niet komen.

Letje zuchtte. Ja, dat was waar.

— U moet eens een tijdje rust nemen, Vader, drong ze aan.

— Och nee, kind, weerde hij af. Als je slaagt, straks, gaan we er weer samen een paar weken op uit.

Ja, als ik slaag, dacht Letje. En dan, als elk jaar, samen met Vader uit. Het zou niet zo zijn als andere jaren, ze voelde, dat ze dichter bij Vader kwam te staan den laatsten tijd. Hoe kwam dat? Vader was niet veranderd. Misschien zijzelf....
— Ik ben ouder geworden, dacht ze. Misschien begrijp ik Vader nu beter. En ik ben ook veranderd. Sinds... ja sinds de Kerstvacantie.

Zwijgend liepen ze een tijd verder. Ze kwamen bij een smal pad. Letje ging voorop.

— Vader, zei ze opeens. Waarom ben ik niet Rooms? Ze zag niet dat hij glimlachte.

— Jij? Waarom zou je, kind?

— Maar Moeder was toch Rooms, hield Letje vol. Dat hebt u me vroeger zelf verteld.

— Ja, meiske, maar Moeder was niet Rooms meer toen ze met mij trouwde.

— Wat was ze toen?

Hij dacht even na.

— Ze beleed geen bepaalden godsdienst. Evenmin als ik.

— Dus u gelooft niet aan God, zei Letje.

— Dat zeg ik niet, kind.

— Maar u bedoelt het wel, drong ze aan.

— Nee, ik bedoel het niet. Hoe kan ik dat, waar alles er van spreekt, dat er wèl een God is. Hij bleef staan.

— Kijk eens hier. Zijn hand gleed liefkozend langs een slank, jong zilverberkje. Wat is dat mooi. Hoe komt dat hier? Dat heeft geen mens hier zo gezet. Misschien toen het nog heel klein en jong was, maar wie geeft den groei? Zie, Letje, als je daar eens bij stil staat, dan moet je toch aan God geloven?

— Ja, natuurlijk, zei Letje wat ongeduldig. Zo bedoel ik het ook niet. Zo algemeen. Maar weet u, bij Wil thuis zijn ze zo heel anders. Daar geloven ze ook in den Bijbel. Doet u dat?

— Wat een gewetensvragen, kindje. Zeker doe ik dat. In zeker opzicht. Mijn moeder was een vrome vrouw. Zij heeft mij ook zo opgevoed. Ik heb jaren gedacht, dat het geen waarde

OP DEN TWEESPRONG

voor me had. Maar nu, juist den laatsten tijd. . . . hij aarzelde even, juist den laatsten tijd, begin ik te denken, dat het wel eens anders kon wezen. Sinds ik gemerkt heb, dat jij. . . .

— Hoe hebt u dat gemerkt? Ze vroeg het haastig.

— Omdat je den Bijbel, die in mijn boekenkast stond, er uit hebt gehaald.

Letje kleurde. Ja, dat was waar. Ze had niet gedacht, dat Vader het merken zou.

— Ik dacht niet, dat u hem missen zou, mompelde ze.

— Dat heb ik ook niet. Maar juf vertelde het me. Hij lachte.

Gaan we weer eens verder?

Peinzend liep Letje door. Ze dacht over wat Vader had gezegd.

— Waarom hebt u mij niet opgevoed, zoals u zelf bent opgevoed? vroeg ze zonder om te zien.

— Dat wilde ik niet. Ik wilde je niet iets opdringen, waar je later anders over zou denken. Misschien was het niet goed, zei hij. Hij keek peinzend naar het smalle figuurtje vóór hem. En met enige verbazing vroeg hij zich af, hoe het kwam, dat hij zó met haar sprak.

Na dien Zaterdag maakten ze er een gewoonte van, samen te gaan wandelen. Juf begreep er niets van.

— Eerst keken ze niet naar elkaar om, en tegenwoordig. . . . Enfin, ik zal me er niet mee bemoeien. Je beleeft rare dingen, besloot ze.

Op een morgen werden de data van het examen bekend gemaakt. De baas vond het een mooie gelegenheid, er een speech aan vast te knopen.

— Ik heb goede hoop voor jullie allemaal, zei hij. Er is hier niemand, die hoeft te zakken. Weest nu verstandig, en werkt den laatsten tijd niet al te hard. Denk je er om, Wil?

— Ja, meneer. Ik werk tegenwoordig bij Letje, meneer.

— Mooi. Prachtig. Nu, zoals je weet, krijgen jullie de laatste dagen vrij. Dan kun je nog wat werken. Maar — ik zeg

weer, niet overdrijven. Gelukkig voor jullie valt de Paasvacantie erg laat dit jaar. Dan heb je ook nog volop de gelegenheid. . . . enfin. We zullen het beste maar hopen.

— Logisch, bromde Frederik achter Letje. De klas werd luidruchtig. Ze schreeuwden allemaal door elkander. De baas klopte op den lessenaar.

— Kalm een beetje, jongelui. Bedenk, dat je — nòg — op school zit, en je behoorlijk te gedragen hebt. Wat zei je, Romke?

— Er wordt geklopt, meneer.

De baas dribbelde naar de deur, zwaaide die open.

— Of Letje Verschuur even aan de telefoon mag komen.

— Letje Verschuur? Wat is er dan?

Letje was al opgestaan. Een vreemde beklemming beving haar. Vader, dacht ze, er is iets met Vader. . . .

— Ga maar even, zei de baas. Maar Letje was hem al voorbij. Ze holde de gang door, de kamer van den baas binnen. Met trillende vingers vatte ze den hoorn.

— Hallo, zei ze. Haar hart bonsde.

— Ben jij daar, Letje? De stem van juf. Kun je onmiddellijk thuis komen? Je Vader is. . . . hij heeft. . . .

— Wat is er met Vader? Letje schreeuwde bijna.

— Hij is gevallen. Van de trap. Dokter Maas uit de stad is er bij. Maak je niet al te ongerust, het is. . . .

— Ik kom direct. Letje luisterde al niet meer. Ze smiet den hoorn neer. Ze keek om. De baas stond achter haar.

— Mijn Vader, zei ze. Haar stem sloeg over. Ze slikte even. Dan zei ze kalm:

— Mijn Vader is gevallen. Ze vragen of ik direct thuis kan komen. Mag ik gaan?

— Natuurlijk. Hij vroeg niet verder.

— Dan ga ik mijn tas halen.

In de klas zaten ze allemaal met verbaasde gezichten.

— Wat is er, Let? Wat moest je? Toen zagen ze ineens haar ontdaan gezichtje en zwegen.

Letje pakte snel haar tas in.

OP DEN TWÉESPRONG

— Het is beter, dat je maar niet komt vanavond, zei ze zacht en haastig tegen Wil. Vader is ziek. Ik ga direct naar huis. Hij is gevallen.

— O Let! zei Wil verschrikt. Erg?

Letje haalde haar schouders op.

— Ik weet niet, zei ze. Juf belde op. Als het niet erg is, ben ik morgen wel weer op school. Anders.... kom je eens langs, Wil?

— Natuurlijk. Wil's blozend gezicht stond bedrukt. Letje keek even om zich heen.

— Nu, ik ga maar. Langzaam ging ze de klas uit. Ze hoorde hoe ze ineens allemaal druk begonnen te fluisteren.

Ze ging met den trein van elven. Ze was te vroeg, en moest een kwartier wachten.

— Had ik maar een taxi genomen, dacht ze. Wie weet, misschien is Vader.... Ze durfde niet door te denken. Dan weer dacht ze: Het is misschien niet eens ernstig. Maar dan hadden ze toch niet opgebeld....

Onrustig liep ze in de coupé heen en weer. Wat stopte de trein vaak. Nog twee stations, nog een.... Ze sprong uit den trein, holde het perronnetje af, den straatweg op.... Maar bij het huis ging ze ineens langzamer lopen. Ze durfde haast niet naar binnen. Ze aarzelde voor het hek. Als Vader.... Ze zag, dat boven de gordijnen half gesloten waren. Ze liep om het huis. Ze deed de keukendeur open. Niemand in de keuken. Maar in de gang was juf, die net naar boven wou gaan. Letje hield haar bij haar mouw vast.

— Juf, zei ze. Haar stem klonk angstig. Hoe is het?

Juf haalde de schouders op. — Dokter Maas is boven, zei ze. Hij vond het beter, dat ik je opbelde. Ik zal hem waarschuwen, dat je er bent. Nee, je mag niet naar boven. Dokter Maas wou je eerst even spreken, als je er was.

— Zacht liep ze de trap op. Letje ging op de trap zitten. Ze hoorde dat juf klopte. De deur werd behoedzaam geopend, ze hoorde gefluister. Ze herkende de zware stem van dokter Maas.

Voetstappen op de gang, op de trap. Letje stond op. Haar ogen waren angstig in haar smal gezicht.

— Dokter Maas begon ze.

— Ga even mee naar binnen, zei hij zacht. Hij hield de deur van de spreekkamer voor haar open, schoof den bureaustoel achteruit.

— Ga zitten, kind. Hij glimlachte geruststellend. Kijk niet zo angstig. Het valt wel mee. Je Vader is gevallen. Hij heeft vermoedelijk een duizeling gehad en is toen van de trap geslagen. Ze hebben me direct opgebeld, het is nog geen twee uur geleden. Een lichte hersenschudding en — vermoedelijk — een wervel gekneusd. Het is nog betrekkelijk goed afgelopen, ik heb je ook niet laten komen, omdat er direct gevaar is. Maar we moeten even het een en ander bespreken. Je begrijpt, dat je Vader maanden moet rusten.

Ze knikte. — Er zal een waarnemer moeten komen, zei ze.

— Juist. Weet jij iemand, dien je Vader graag zou hebben?

— Nee. Vader heeft de laatste jaren in zijn vacantie wel steeds denzelfden gehad, maar die is dit voorjaar naar Indië gegaan. Wilt u niet voor een waarnemer zorgen, dokter?

— Natuurlijk. Dat is dus in orde. Verder. Er moet een verpleegster komen.

— Kan ik het niet doen? vroeg Letje haastig.

— Nee, dat gaat niet. Beter van niet. Ik hoorde van de jufvrouw, dat je al gauw examen moet doen. Nee stil, ik weet wel, dat je dat niet kan schelen. Dat is ook niet mijn grootste bezwaar. Maar je Vader moet iemand hebben waar hij wat aan heeft. Een geroutineerde kracht. Och kind — hij keek naar haar smal figuurtje — jij zou het toch immers niet volhouden. Blijf jij maar rustig op school. Je zult het toch nog druk genoeg krijgen, want een kan hem alleen toch niet helpen. De eerste dagen moet er gewaakt. Ja, dan is het beter, dat je toch maar niet direct naar school gaat. Ik zal ook wel een verpleegster sturen. En natuurlijk blijf ik je Vader behandelen.

OP DEN TWEESPRONG

— Maar is dat niet te lastig... U moet steeds heen en weer....

— Kind, met de auto is het twintig minuten. Ik zal mijn telefoonnummer noteren.

Hij scheurde een blaadje uit zijn notitieboekje. — Hier. Hij stond op.

Hij legde zijn hand zwaar op haar schouder.

— En nu niet gaan piekeren, hoor. Alles komt terecht. Ga nu maar even mee naar boven. Maar zachtjes, hoor! Je Vader is nog niet bij kennis.

Op haar tenen liep Letje. Dokter Maas hield haar nog even terug in de gang.

— Had hij dat wel eens meer, die duizelingen?

— Ik weet niet, misschien als hij alleen was. Maar Vader zag er den laatsten tijd wel erg slecht uit.

De trap op, naar boven. Heel zacht deed dokter Maas de deur open. Op haar tenen ging Letje naar binnen.

Roerloos lag Vader. Vreemd wit was zijn gezicht. Zijn ene oog was blauw en dik. Letje streelde even zijn hand, die boven het dek lag.

— Ga maar weer mee, fluisterde dokter Maas. Zachtjes gingen ze de kamer weer uit.

— Geschrokken?

— Niet erg, zei Letje zacht. Toen juf opbelde straks, toen schrok ik. Maar ik dacht... het was veel erger. Vader ligt daar zo rustig. Blijft u hier?

Dokter Maas keek op zijn horloge.

— Ja, zei hij. Ik heb nog wel even den tijd. Ik zal even voor een zuster gaan zorgen. Hij ging de spreekkamer weer in. Letje wachtte op de gang, tot hij weer naar buiten kwam.

— In orde. We krijgen ene zuster Woudstra. Ik ken haar wel. Flink type. Ik zal wachten tot ze komt. Ze zou direct vertrekken.

Letje wilde naar binnen gaan. Dan bedacht ze zich.

— Misschien wilt u koffie, dokter, vroeg ze.

— Ja graag, zei hij. En neem zelf ook wat. Och — hij sloeg

zich tegen zijn voorhoofd. Zijn er in het dorp ernstige patiënten, dat je weet?

— Nee dokter, dat weet ik niet. Maar het staat wel in het boek. De spoedgevallen streept Vader altijd aan. Hier is het boek.

— Mooi. Hij vloog met zijn ogen over de bladzijden, mompelde wat.

— Drie spoedgevallen. Zal ik eens even heengaan. Kijk eens. Ken je die? Hij wees iets aan met zijn vinger.

— Ja, die wel. Die ook. Die . . . nee, ja toch. Maar dat is ver weg, dokter.

— Wat hindert dat? Zijn stem klonk bars. In de stad zijn altijd nog vijftien andere doktoren, en die hebben ze hier niet. Ik kan die mensen hier toch niet laten liggen? Kun je me uitleiden, waar het is? Nee, ik weet nog beter. We wachten eerst de zuster af, en dan ga je even met me mee. Nee, geen protest. Hij tikte haar op de wang. — Zo'n verwaand nest, nu denkt ze dat ze thuis onmisbaar is. Kind, als die zuster er is, dan heeft je Vader je amper nodig, schertste hij. Krijg ik nog koffie? Dat heb je me al een kwartier geleden beloofd.

Om halfeen kwam de zuster, een stille jonge vrouw, met blond haar, dat hier en daar al grijsde. Letje schatte haar midden dertig. Dokter Maas verdween direct met haar naar boven. Even later kwam hij alleen terug.

— Nu gaan wij even, zei hij tegen Letje. De zuster blijft boven. Heb je al wat gegeten?

— Nee, maar u ook niet.

— Ik ben een oude man. Maar jij bent jong, en je zult het nog druk genoeg krijgen. Enfin, laten we nu eerst maar gaan. Als je me maar belooft, dat je straks flink zult eten.

— Goed dokter, zei Letje gehoorzaam. Samen gingen ze naar buiten. Letje keek nog even naar boven. Ze zag net iets wits langs het raam schuiven.

Letje zat alleen aan tafel. Juf had al gegeten, en de zuster

OP DEN TWEESPRONG

bleef eerst liever boven. Het was bij halfdrie. Dokter Maas had beloofd, 's avonds even terug te komen.

— Toen ik naar school ging vanmorgen, dacht Letje, was alles nog gewoon. En nu met Vader.... Vader heeft een duizeling gehad, zei dokter Maas. Zou iemand het gezien hebben?

Juf kwam binnen.

— Hebt u Vader zien vallen, juf?

— Nee. Ik hoorde een bons, en toen ik keek, lag je Vader onder aan de trap.

— En waarom hebt u me toen niet direct opgebeld? Toen u belde, was dokter Maas hier al.

Juf wreef haar handen zenuwachtig over elkaar.

— Och, ik wilde eerst eens afwachten, wat dokter zou zeggen.

— Wie heeft Vader naar boven gebracht?

— Dokter Maas en de tuinman. Dokter Maas was gelukkig thuis. Die is direct gekomen. 't Was een hele schrik.

— Dat zal wel, zei Letje afwezig. Ze tikte met haar vork tegen haar bordje. Ze staarde naar buiten.

— Ben je klaar? vroeg juf. Dan kan Dirkje afruimen.

— Hè? Nee.... ja, zei Letje. Ja, ik ben klaar. Is u nog boven geweest?

— Nee. Dat geloop is natuurlijk niet goed, zei juf afkeurend. Ze keek naar Letje. Zo kalm als ze het opnam. Een vreemd kind was ze, vond juf.

— Om zes uur werd er zachtjes aan de voordeur gebeld. Juf en Letje zaten in de kamer. Letje was 's middags even boven geweest, om de zuster af te lossen. Nu zaten ze samen in de huiskamer.

Ze hoorden Dirkje door de gang sloffen. Een mannenstem.

— Wie kan dat zijn?

— Och, zei Letje. Dat is natuurlijk de waarnemer.

Ze stond op. Ze ging naar de voordeur.

— Wat is er, Dirk? O, pardon. Ga maar, Dirkje, ik zal het verder wel in orde maken hier. U komt zeker voor Vader waarnemen. Ik ben Letje Verschuur. Komt u binnen.

— Verkerk, zei hij. Ik kom regelrecht van dokter Maas, en weet er dus alles van. Hoe is het met uw Vader?

Letje deed zacht de deur dicht. Ze haalde haar schouders op.

— Net als vanmiddag. De zuster is boven. Komt dokter Maas nog?

— Ja, aanstonds. Zijn er nog patiënten?

— De spoedgevallen heeft dokter Maas al gedaan. Ik zal u straks het boek laten zien. Maar komt u toch verder. U heeft nog niet gegeten zeker?

— Nee, en ik moet u eerlijk bekennen, ik rammel, bekende hij. Ik ben al een helen middag op stap.

Letje glimlachte toegeeflijk. Zo jong leek hij, een jongen, die met vacantie is, en na een langen zwerftocht „rammelt van den honger“. Ze ging hem voor naar de huiskamer.

— Dit is dokter Verkerk, die voor Vader komt waarnemen, zei ze. Dokter Verkerk wil graag nog eten. Kan Dirkje even er voor zorgen, juf?

Juf verdween. Hij nam Letje nieuwsgierig op. Zo slank en tenger was ze in haar geruite jurkje.

— Dokter Maas heeft me een en ander verteld, zei hij. Wanneer is het gebeurd?

— Vanmorgen. Ik werd op school opgebeld. Maar alles is goed geregeld. Er is een zuster, en ik kan natuurlijk ook waken.

— Als ik soms iets kan doen. . . .

— O nee, nee. U zult genoeg te doen hebben. Ze lachte even. De mensen hier zijn gauw ziek. Vader heeft het altijd erg druk. Ik zal u straks even het patiëntenboek laten zien. En dan lijkt het mij het beste, als ik morgen even met u meega de patiënten langs. U kunt Vaders fiets krijgen. Dan raakt u een beetje wegwijs. Het is hier allemaal zo ver uit elkaar.

— Moet u morgen niet naar school?

— Nee, dokter Maas vond het beter, als ik de eerste dagen

OP DEN TWEESPRONG

thuis bleef. Er zal bij Vader toch gewaakt moeten worden, en de zuster kan niet alles doen.

— Waar bent u op school? In de stad? En op welke school, als ik vragen mag? Huishoudschool, H.B.S.?

— Nee, Gym. Ik zit voor mijn eindexamen.

— Dat is ellendig, zei hij meelevend. En moet u nu ook waken? Laat ik het anders voor u doen.

— Nee, nee, zei Letje haastig. Ik ben veel te blij, dat ik wat voor Vader doen kan. Het is toch al zo weinig!

Dirkje kwam binnen om te dekken. Letje stond op.

— Ik zal u straks uw kamer wijzen. Ik ga even naar boven.

Boven klopte ze eerst. De zuster deed de deur open. Toen ze Letje zag, ging ze opzij. Letje keek naar Vader. Hij lag nog steeds met zijn ogen dicht, een ijsblaas op zijn voorhoofd.

— Dokter is bij kennis, zei de zuster zacht. Gaat u maar even bij hem kijken.

Letje liep op het bed toe. Ze nam Vaders hand.

— Dag Vader, zei ze zacht. Hij sloeg zijn ogen op, en glimlachte tegen haar.

— Hoe gaat het, Vader? Ze streekte zijn hand.

— Goed. Hij fluisterde. Alleen moe. En hoofdpijn. Zijn ogen vielen weer dicht.

Letje keek naar de zuster. — Gaat u nu eten, fluisterde ze. De waarnemer is er. Ik blijf wel hier. Ik kan toch niets doen beneden.

De zuster ritselde de kamer uit. Letje ging naast het bed zitten. Ze nam een tijdschrift op, dat op het nachtkastje lag, legde het weer neer. Ze keek naar Vaders handen op het dek. Het was doodstil. Alleen Vaders ademhaling, onrustig. Op het nachtkastje lag een polsteller. Er lag een briefje naast. Ze las: 110, onr., 118, id., 106, id., 120, id. Onr. O, dat was natuurlijk onregelmatig. Voorzichtig voelde ze Vaders pols, met onhandige vingers. Weer keek Vader op, even maar, maar dadelijk vielen zijn ogen weer dicht. Ze bleef zijn hand vasthouden. Tot de zuster kwam en haar plaats weer innam.

's Avonds zat ze tegenover den waarnemer in de huiskamer. Juf was uitgegaan, ze werd volgens haar zeggen zo zenuwachtig in huis. Verkerk rookte heel huiselijk een pijp en las de krant. Eerst hadden ze samen gebogen gezeten over het patiëntenboek. Letje zat steeds op de klok te kijken. Er was afgesproken, dat zij om tien uur naar boven zou gaan, om een paar uur te waken. Daarna zou de zuster haar weer aflossen. Verkerk had haar aangeraden, wat te gaan slapen, maar ze zei, dat ze helemaal geen slaap had. Zo zaten ze dan tegenover elkaar en zwegen.

— Hoe oud bent u eigenlijk? informeerde hij opeens. Zestien? Zeventien?

— Negentien, bekende ze. Ik zit toch voor mijn eindexamen gym?

— Och, ja, dat vergat ik. Luister u eens, juffrouw Verschuur Hij legde zijn pijp in den asbak.

— Mag ik Letje zeggen? Het ziet er wel naar uit, dat ik hier een paar maanden zal blijven hangen, en ik voel er niet veel voor, om dan zo plechtig te blijven doen.

— Dat is goed, zei Letje. Ik had het u juist willen voorstellen.

— En dan zegt u Hans. Zo heet ik.

— Graag.

Dus hij heet Hans, dacht ze. Echt een naam voor hem. Wil had eens gezegd, dat ze bij voorbaat al een hekel had aan een jongen, die Hans heette. — Jongens, die Hans heten, had ze beweerd, denken, dat ze knap zijn, wat ze meestal ook zijn, en dat ze alles mogen doen en zeggen, want dat iedereen ze toch leuk vindt. . . . Ze had er om gelachen toen Wil dat zei. Het was zo echt Wil. Ik ben benieuwd, dacht ze, of haar redenering ook bij dezen Hans klopt. . . .

— Je bent, geloof ik, een tamelijk eigenwijze jongedame, begon hij weer.

— Hoe zo?

— Omdat je niet naar bed wilt.

— Och nee. . . .

— Ga nu even liggen. Werkelijk, dat is beter. Ik weet het bij

OP DEN TWESPRONG

ervaring, hoe afschuwelijk het is, als je 's nachts op moet zitten en je krijgt slaap. Je zit er maar tegen te vechten, en op 't laatst betrap je er jezelf op, dat je zit te knikkebollen. Heus kind, ga naar bed, dat is veel beter.

— Nu, vooruit dan maar. Letje stond op. Zou jij me dan even willen roepen om tien uur? Ik heb de bovenvoorkamer.

— Ja, dat is best. Slaap maar lekker. Hij sprong op, hield de deur voor haar open.

— Aardig lijkt hij, dacht Letje. Zo behulpzaam en zo opgewekt. Ze streek over haar voorhoofd. O, ze had hoofdpijn. En ze was moe, werkelijk.

Ze trok alleen haar jurk uit, schoot in haar peignoir. Het gashaardje stak ze aan. Ze schoof haar stoeltje er bij. Nee, ze ging niet naar bed, dat duurde veel te lang. Ze strekte haar benen naar het haardje. Hè, lekker. Wat was het toch nog koud 's avonds, soesde ze. Haar hoofd zakte naar voren. Ze dutte in.

Ze schrok wakker van een zachten klop op haar deur.

— Ja, riep ze verward.

— Sta je op? Het is bij tienen.

Ze streek over haar hoofd. Bij tienen? Wat was er dan? Och ja, Vader. . . . Ze deed de deur open. Daar stond Hans.

— Heb je geslapen? Je ziet er nog niet erg wakker uit. Sliep je?

— Ja, ik weet niet. Een beetje. Ze streek het haar uit haar gezicht. Is het al tien uur?

— Bijna. Maak je je klaar? Zal ik maar niet waken van nacht?

— Nee, nee, werkelijk niet. Het is heel aardig van je, maar ik doe het liever zelf.

— Ze sloot zacht de deur. Ze liet het water in den wasbak lopen, hield haar hand onder den straal. Hè, lekker.

— Ze was juist klaar, toen er weer geklopt werd. Het was Dirkje met een kop koffie.

— Hè, Dirk, wat fijn. Wat aardig van je, Dirk. Dankbaar nam ze het kopje aan.

— Ik hoorde van juf, dat u vannacht op moet blijve. En een koppie koffie.... ik dacht, dat smaakt altijd. Dirkje lachte verlegen. Ze nam het lege kopje weer aan. Ze aarzelde nog even.

— Hoe is het met dokter? vroeg ze dan.

— Och, hetzelfde zo'n beetje. Ga je al naar bed?

— Ja. . . . Wilt u nog wat hebbe? Zal ik een blad klaarmake? Als u honger krijgt vannacht. . . .

— Nee, werkelijk niet. Dank je wel, Dirk. Slaap maar lekker. Letje stak de gang over. Ze klopte aan. De zuster opende bijna gelijk de deur.

— Is u daar al? Dat is fijn. Ik zal u even het een en ander zeggen. Kijk, hier is de polslijst. Om het half uur moet u pols tellen. Als er iets bijzonders is, kunt u mij waarschuwen. Het is erg prettig, dat dokter Verkerk er is, nu hebben we altijd hulp bij de hand. Uw Vader slaapt op 't ogenblik. Wilt u ook op de ijsblaas letten? Het ijs staat in een bak in den kelder, er is ook een prikker bij. Dan ga ik nu wat slapen. Wilt u mij om drie uur roepen? Slaap ik niet in het kleine kamer-tje hiernaast?

— Ja, knikte Letje. Is er anders nog iets, dat ik weten moet? Ik weet nergens iets van af, weet u. Is het nog steeds hetzelfde?

De zuster lachte even.

— U wilt ook zo gauw verandering zien. U moet niet vergeten, het is vanmorgen pas gebeurd. Maar ik begrijp het wel. Nee, er is anders niets. En u weet het: als er iets is, u tikt maar even tegen de deur. Ik slaap altijd heel licht. Rustige wacht!

Zacht ging ze de kamer uit.

Letje keek even rond. Nu was ze alleen. Ze hoorde de zuster nog even zachtjes bewegen, dan werd het stil. Was iedereen al naar bed? Zou juf al naar bed zijn? Ze luisterde gespannen. Beneden hoorde ze gedempt praten, dan — even later — voetstappen op de trap, heel zacht. Een deur werd

OP DEN TWEESPRONG

geopend en weer gesloten, dan hoorde ze niets meer. Alleen — nu was ze alleen met die stille, roerloze gestalte daar op het bed. Een plotselinge, hevige angst overviel haar. Ze wilde roepen, maar het werd een kreun. Ze was bang. Ze was bang om alleen te zijn. Dan balde ze haar vuist. Ze wilde zich verzetten tegen dien nameloozen angst, die haar bekroop. Ze legde even haar hand tegen haar keel. Ze voelde hoe het daar klopte, klopte. . . .

Ze ging bij het bed zitten, probeerde rustig na te denken. Er was niets om bang voor te zijn. Vader sliep, had de zuster gezegd. En als er iets gebeurde, kon ze immers altijd de zuster roepen? Eén stap naast de deur, dan was ze er. . . .

Op het nachtkastje tikte een klokje met korte, driftige slagen, een dwaas geluid in deze grote beklemmende stilte.

Dan een ander geluid — het hoofd op het kussen schuifelde even heen en weer, de ijsblaas gleed wat af naar links. Voorzichtig legde Letje haar weer op de plaats — zat er nog ijs in? Ja, ze voelde iets hards.

Ze nam het polslijstje op. De zuster had de tijden al ingevuld. Om halfelf moest ze weer tellen. Letje had nog nooit pols geteld. Ze vatte Vaders hand, probeerde, of ze den polsslag kon voelen. Tastend gingen haar vingers. Ze telde. Ze hoorde bijna haar eigen hart. Merkwaardig gelijk waren de slagen. Dan had ze bijna gelachen. Ze telde haar eigen hartslag, dien ze voelde in haar duim. Ze werd rustiger. — Nu nog eens goed, dacht ze, en dan niet met je duim. Nu lukte het. Ze telde weer. Ja, het ging. Gerustgesteld liet ze Vaders hand los. Om halfelf. Ze keek op het klokje. Het was kwart over tien. Zat ze hier dan pas een kwartier?

De minuten kropen om, werden een half uur, een uur. . . . Letje zat steeds naast het bed. Even was ze naar beneden geweest, om de ijsblaas te vullen. Beneden was het vreemd en donker. Ze had alle lichten aangeknipt, en was blij toen ze weer boven was. Ze had gelijk van beneden een boek meegenomen en probeerde wat te lezen. Eens sloeg Vader zijn

ogen op. Hij bewoog zijn lippen, streek er met zijn tong langs. Letje boog zich over hem heen.

— Wat is er Vader? Hebt u dorst?

Maar Vader had zijn ogen al weer gesloten.

Eén uur — werd het dan nooit later? Nog twee uur. Letje merkte, dat ze slaap begon te krijgen. Ze stond op, liep op haar tenen wat heen en weer. Een nachtuiltje vloog tegen de lamp, viel op den grond, bleef daar even liggen. Ze keek er naar. Het fladderde alweer verder, tegen den muur, dan weer tegen de krant, die half om de lamp gespeld was. Dan verdween het in den donkeren hoek bij het raam.

Letje ging weer zitten. Haar ogen vielen even dicht. Haar hoofd knikte, eerst zachtjes, dan, met een plotseligen ruk schoot het naar voren. Klaarwakker opeens ging ze rechterop zitten. Ze wilde niet in slaap vallen. Resoluut nam ze haar boek, dwong haar aandacht bij het verhaal.

Het werd twee uur, halfdrie.... drie uur.... Met een zucht van verlichting stond ze op, en klopte de zuster, die binnen tien minuten geruisloos, en fris, als had ze tien uur geslapen, binnenkwam.

— En — nog iets bijzonders? vroeg ze.

— Nee, niets. Vader is even wakker geweest, maar heeft niets gezegd. Ik had zo'n idee, dat hij dorst had. Maar ik wist niet, of hij mocht drinken. De ijsblaas heb ik pas gevuld. Zal ik u nog even een boterham klaarmaken?

— Nee, dank u, ik gebruik nooit iets 's nachts. Dan eet ik overdag niet. Maar u, hebt u wel iets genomen? Het is voor u allemaal zo vreemd. U is zeker wel moe?

— Een beetje wel. Letje keek nog even om zich heen.

— Dan ga ik nu maar naar bed. Moet ik nog iets voor u doen?

— Nee, dank u. Slaap u maar lekker! U ziet er moe uit.

— Wat moet u dan niet altijd moe zijn, zei Letje met bewondering in haar stem.

De zuster lachte even.

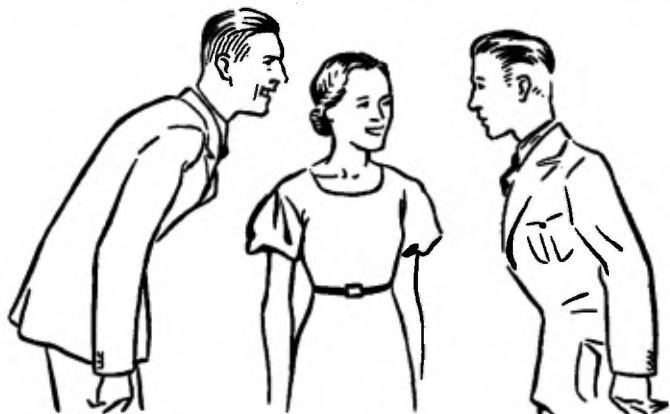
— O, ik ben het gewend. Ik ben niet gauw moe. Zachtjes duwde ze Letje de kamer uit. Ga maar gauw naar bed.

OP DEN TWEEPRONG

Vlug kleedde Letje zich uit. Ze rolde in bed. Ze gaapte. Nu slapen. Ze duwde haar hoofd in het kussen. Ze gaapte nog eens. En viel in slaap.

— HANS —

ROEL OP BEZOEK

Den volgenden morgen werd ze wakker van dokter Maas' zware stem op de gang.

— Het gaat goed, hoorde ze hem zeggen. Verder niets bijzonders, zuster? Laat u hem. . . . Verder verstond ze het niet. Het gaat goed, het gaat goed met Vader, dacht ze. Ze sprong uit bed. Ze trok met een vaartje de gordijnen open. Buiten scheen de zon. Hoe laat zou het zijn? Ze boog ver uit het raam om op de klok van de kerk te kunnen zien. Negen uur. Dan was dokter Maas vroeg bij de hand. Ze dacht ineens aan den waarnemer. Dat was waar ook, ze zou met hem even de mensen langs. Vlug kleedde ze zich aan.

Toen ze beneden kwam, stonden de tuindeuren open. Uit den tuin kwam een frisse geur van vochtige aarde. Het had 's nachts geregend. Letje snoof. Ze ademde diep.

De tafel was nog gedekt, er stond nog één bordje. — Ik ben zeker de laatste, dacht ze. Ze belde Dirkje.

OP DEN TWESPRONG

— Waar zijn ze allemaal? Is dokter Maas nog boven? Weet je ook waar juf is, Dirk?

— In de keuken. Heb u lekker geslapen? Wat ziet u wit. Ben u moe?

Letje bukte zich, om in den spiegel van het buffet te kunnen zien. Ze wreef haar wangen op.

— Zo beter? Is dokter Maas nog boven? vroeg ze weer. Ja? Dan ga ik ook even naar boven.

In de gang liep ze tegen hem aan.

— Zo jongedame. Wat geslapen? Ja? Prachtig. Je wilt zeker naar boven. Dat treft. Je Vader is wakker. Hij vroeg net naar je.

— 't Gaat goed, hè dokter? zei ze blij. Ik hoorde het u straks zeggen.

— Ja. Dat wil zeggen, ik ben voorlopig heel tevreden. Nu moeten we nog afwachten wat die rug doet. En hoe is het met jou? Je ziet nog pips. Flink eten, hoor jongedame. Waar hangt Verkerk uit?

— Ik weet het niet. Ik ben net beneden. Ik zou straks even met hem de patiënten langs. O, daar hoor ik hem, hij is in de keuken.

Juist zwaaide de keukendeur open.

— Hallo, ben je al wakker? Goed geslapen? O, dag dokter. Hoe is het met den patiënt? U bent er vroeg bij.

— 't Gaat niet slecht boven. Ben je al op pad geweest, Verkerk?

— Nee, nog niet. Dit meisje hier zou even met me meegaan, en ik heb net spreekuur gehad. Loopt dat altijd zo druk 's morgens vroeg, Letje?

— Altijd. Mag ik nu eerst even naar boven gaan? Heb jij Vader al gezien, Hans?

— Beter van niet, zei dokter Maas. Een paar dagen wachten, als hij wat beter is, ik blijf hem voorlopig toch zelf behandelen.

Letje ging naar boven. De zuster kwam juist de deur uit met de ijsblaas.

— Dag zuster. Mag ik naar binnen?

— U komt als geroepen. Ik wilde uw Vader juist gaan helpen. Ik had de juffrouw — hoe heet ze — Pleiter....

— Keizer, zei Letje.

— O ja. Ik had haar al gevraagd, maar ze kan niet tegen zieke mensen, zegt ze. De zuster lachte even. Als u me dus even helpen wilt. Ik ga de ijsblaas vullen, maar ik ben direct bij u.

— Moet u niet naar bed? U bent toch al van drie uur af op. De zuster wuifde met haar hand.

— Ik rust vanmiddag wel wat. Ze ging de trap af. Letje keek haar even na. Dan draaide ze den deurknop om.

Vader lag naar het raam te kijken.

— Vader.

Hij draaide langzaam zijn gezicht naar haar toe. Hij glimlachte tegen haar.

— Hoe voelt u zich nu?

— Veel beter. Ben je niet naar school?

— Nee, de eerste dagen blijf ik thuis. Dat is prettiger. U moet maar fijn uitrusten nu, Vader.

— Ja, kind. Letje zag, dat het spreken hem vermoeide. De zuster kwam binnen met de ijsblaas en een kom water.

— Heeft u wat handdoeken? vroeg ze zacht.

— Ja, hier in de kast. Letje reikte er een paar aan. De zuster gaf aanwijzingen.

— Wilt u nu daar gaan staan? En dan met uw enen arm steunen. Ja. Ja, zo gaat het wel.

— Ligt u nu goed zo, Vader?

— Ja, heerlijk. Hij sloot zijn ogen.

— Kan ik verder nog iets voor u doen, zuster?

— Nee, dank u. Ik kan nu nog eens af en aan lopen, lachte de zuster. Dokter Maas was nogal tevreden, o, maar dat weet u zeker al. Nee, u kunt niets meer voor mij doen. Gaat u maar gerust, zoveel mensen in de kamer is voor uw Vader niet prettig.

OP DEN TWEESPRONG

Er werd geklopt. Het was Dirkje.

— Ben u hier? D'r is een meneer voor u.

— Voor mij? Letje keek verbaasd. Wie?

— Dat heb hij niet gezegd. Aan de voordeur, zei Dirkje ter verduidelijking.

Letje haalde haar schouders op.

— Hij is met een auto, zei Dirkje nog.

— Zegt me niets, hoor. Ik ken geen meneren met auto's. Of misschien. . . . Ze sprak niet verder. Ze sprong de trap af bij twee treden tegelijk.

In de gang stond Roel.

— Letje! zei hij.

— Roel! Hoe kom je hier?

— Wil vertelde gisteren, dat je Vader. . . . Hoe is het, Letje?

— Veel beter. Kom mee naar binnen. Hij volgde haar naar de huiskamer. — Wat ziet ze er slecht uit, dacht hij. Hij zag de nog steeds gedekte tafel.

— Moet je nog eten?

— Och ja. Ik heb net de zuster even geholpen. Ze lachte naar hem op. Ik vergat mijn hele ontbijt.

— Dan eet je nu maar, zei hij op een toon van gezag. Je kunt ondertussen wel met me praten. Ik heb allen tijd. Nee, geen tegenspraak. Eerst eten. Prachtig op tijd kom ik. Als ik niet gekomen was, had je zeker den helen morgen zonder ontbijt doorgelopen.

— Misschien wel, zei Letje. Ik. . . . ik vind 't fijn, dat je er bent, Roel.

— Ja? zei hij. Ja, Letje? Ze keek hem aan, even, dan kleurde ze en sloeg haar ogen neer voor zijn blik.

— Zo vaak dacht ik, als ik Wil 's Zaterdags van den trein ging halen, dat je mee zou komen, Letje. Waarom kwam je nooit?

— Eerst was ik bang, dat ik. . . . dat ik het thuis dan weer zo moeilijk zou hebben als ik weer bij jullie geweest was. En later. . . . later wilde ik niet om Vader. Wij waren elkaar veel nader gekomen, Roel. Ik begreep Vader veel beter. Jij had

gelijk. Weet je nog, dat je eens tegen me zei, dat Vader misschien veel meer miste dan ik? Het was waar. Daarom kwam ik niet.

— Heb je wel eens aan me gedacht?

Nu keken haar ogen plagerig naar hem.

— Natuurlijk. Aan jullie allemaal.

— Je eet helemaal niet, mopperde hij. Je praat maar. En je ziet er zo schimmig uit. Je bent zeker doodop.

— Nee, dat niet. Maar vannacht heb ik van tien uur tot drie uur bij Vader gezeten, en je moet rekenen, dat ben ik niet gewend.

— Wil was helemaal van streek, toen ze thuis kwam gisteren, vertelde hij. Ze meende van jou begrepen te hebben, dat het heel ernstig was.

— Dat dacht ik zelf ook. Het was ook ernstig, maar niet direct levensgevaarlijk. Dokter Maas, die Vader behandelt, vond het echter beter, als ik direct naar huis kwam. Er moesten zoveel dingen geregeld worden. En ik moest het toch weten. Maar Vader zal maanden moeten rusten. We hebben al een waarnemer. Och, — ze herinnerde zich met schrik haar belofte aan Hans. Ze stond op. — Neem me niet kwalijk, Roel, ik kom zo terug. Ze ging haastig de kamer uit.

Ze keek om de deur van de spreekkamer. Niemand. In de keuken was alleen Dirkje.

— Dirkje, heb je dokter Verkerk gezien?

— Die is op de fiets uit. Hij heb me van alles gevraagd. Waar die woonde en waar die. 'n Lollig tiep is dat, vond Dirkje. Niks geen dokter. Kan ik eindelijk afruimen?

— Ja, goed. Hè, wat vervelend nu, dacht Letje. Hans kon natuurlijk niemand vinden. Nu ja, zijn eigen schuld. Had hij haar maar even moeten zeggen dat hij wegging. Ze bekende zichzelf, dat ze er in haar hart blij om was, nu zij . . . nu Roel er was.

— En vertel nu alles eens, zei Roel.

— Och, er is niet zoveel te vertellen. Vader heeft een duizeling gehad, en is gevallen. Lichte hersenschudding en een

OP DEN TWEE SPRONG

wervel gekneusd, dat vermoedt dokter Maas tenminste. Het was een toestand gisteren. En aan juf heb je dan zo weinig. De eerste paar nachten moet er gewaakt, daarom is het ook makkelijk dat ik nog niet weer naar school ga.

— Ben je er nu al eens uit geweest?

— Uit geweest? Ik? Hoezo?

— Nu, gewoon. Naar buiten. Kijk eens, wat een prachtig weer het is. Je kunt toch niet den helen dag in huis hangen?

— Nee, maar. . . .

— Weet je wat, ga met mij mee. Wat wil je liever, wandelen of een eindje om met de auto.

— Liever wandelen. Maar kun jij wel zolang weg?

— Bij ons kan altijd alles, lachte hij. Maak je gauw klaar, Let. Moet je het nog zeggen?

— Ik zal het even tegen juf zeggen. Waar die toch uithangt, ik heb haar den helen morgen nog niet gezien. Blijf je hier eten, Roel?

— Nee. Nee, dat in geen geval. Zó lang kan ik niet weg. Maarre. . . . tot een uur of twaalf ben ik tot je dienst.

Op het kamertje van de zuster vond ze juf. Met een stofdoek.

— Morgen, juf. Ik ga even uit.

— Uit? Waarheen?

— Wandelen. De broer van Willy is er.

— En ga je daar mee wandelen? Juf viel bijna flauw.

— Ja. Is dat zo gek?

— En waar is die jonge dokter, die Verkerk?

— Naar patiënten natuurlijk. Letje werd ongeduldig. Daar komt hij toch voor zeker. Juf zei niets.

Ze keek nog even bij Vader om den hoek. — Ik ga uit, zei ze gedempt.

De zuster, die zat te handwerken, keek op. Ze knikte.

— Wat ziet ze wit, dacht ze. Een beetje frisse lucht zal haar geen kwaad doen.

Roel stond al op haar te wachten onder aan de trap.

— Nu, jij zegt het maar. Jij weet hier den weg. Wat een heerlijk weer vandaag. Ik moest je de groeten doen van alle-

maal thuis, Letje. En als Moeder wat voor je kon doen....

— Iedereen is even aardig, zei Letje. Ze keek naar hem op, keek weer gauw voor zich uit.

Door het bos gingen ze nu. De dennenaalden knerpten onder hun voeten.

— We hebben wel eens meer gewandeld samen. Toen we uit de kerk kwamen, weet je nog, Letje?

— Ja. Wat lijkt dat al weer lang geleden. Het zal nu wel een poos duren voor ik weer bij jullie kom. Nu Vader ziek is.... Anders was ik misschien in de Paasvacantie gekomen. Maar dat zal nu niet gaan. En dan.... het examen.... nee, het zal wel weer een tijd duren, voor je me weer ziet.

— Dat zit nog. Denk je er dan helemaal niet aan, dat er nog een mogelijkheid is, Letje?

— Nee. Wat dan?

— Domme meid. Ik kan toch hier komen. Als je het goed vindt, tenminste. Hij greep haar hand. Vind je het goed, Letje? Ze keek hem niet aan.

— Natuurlijk, zei ze.

— Vind je het alleen maar goed?

— We moeten terug, zei ze. Hij liet haar hand los.

— We kunnen hier wel langs. Dat is korter. Voor hem uit liep ze langs het smalle paadje. Haar lichte jurk waaide af en toe even op. Ze keek geen enkelen keer om.

Hij sprak niet meer. Zo smal waren haar schouders. Ik ben maar een boer, dacht hij. En zij.... ze is een dametje. Ik houd van haar, maar ik zal haar niet vragen, de vrouw van een boer te worden. Dat is een onmogelijkheid. En ik zal het niet kunnen verdragen, als ze me dit zelf zegt. Ze hoeft het immers niet te weten, als ik het haar niet zeg....

De weg werd wat breder, en hij kwam weer naast haar.

— Nu komt Wil zeker niet meer bij je werken, vroeg hij.

— Nee, dat gaat moeilijk. En ze zou aan mij niet veel hebben. Want als Vader nu wat beter wordt, kan ik misschien bij hem gaan zitten met mijn werk. Maar het is nu toch gauw

OP DEN TWESPRONG

weer vakantie. En Wil is veel kalmer, vind je ook niet? Zou Wil nog komen, denk je?

— Ze kwam vanmiddag even. Ze zou meteen je werk meebrengen, dan raakte je niet zo erg achter. O, we zijn er al weer. Nee, ik ga niet mee naar binnen. Ik... hij brak plotseling af. — Wie is dat? Hij keek naar Hans, die er juist aan kwam fietsen, en tegen Letje zwaaide.

— Onze waarnemer. Hans stapte af. Hij boog voor Roel.

Letje stelde voor:

— Dokter Verkerk, mijnheer Van Veen.

— Je hebt me lelijk in den steek gelaten, Letje.

— Ja maar, Hans, je was al weg, verdedigde Letje zich. Heb je alles kunnen vinden?

— Hans, dacht Roel. Ze zegt Hans tegen hem.

— Ik ga, zei hij. Hij dacht: Wat moet ik hier nog verder doen? Hij stak zijn hand uit naar Letje.

— Het beste met je Vader. Hij boog even voor Hans.

— Dank je wel, dat je geweest bent, Roel. En — tot ziens.

Misschien, dacht hij. Maar hij zei het niet. Hij stapte in, reed weg. Bij de bocht keek hij nog even om. Hij zag nog net, dat Hans druk tegen Letje leep te redeneren, met zijn hand op haar schouder.

De auto raasde over den weg.

— Wat was dat voor een snijer?

— De broer van mijn vriendin. Letje zei het onverschillig.

— Wat kwam hij doen?

— Hè, doe niet zo onmogelijk, zei Letje ineens wrevelig. Ik mag toch zeker wel bezoek ontvangen, zonder jou direct aan je neus te moeten hangen, wie ze zijn en wat ze doen? Je vergeet, dat je hier nog geen dag in huis bent.

— O nee, dat vergeet ik helemaal niet. Overigens interesseert het me absoluut niet, wat hij kwam doen. Maar ik vind, dat ik zo'n beetje verantwoordelijk voor je ben.

— Poe, zei Letje.

— Ja, poe. Je bent nog maar een klein meisje, hoor, al ben je nog zo bijdehand. Hij keek plagend naar haar. Want bijdehand ben je voor twee.

— Nu ja, zei Letje onverschillig. Zo word je wel. Kon je alles vinden, Hans?

— Och, zo'n beetje. Maar dat taaltje hier... ik versta er niets van. En de mensen vertrouwen me maar half, geloof ik, ze kijken me zo'n beetje wantrouwend aan, als ik ze wat vraag.

— Geen wonder, vond Letje. Je ziet er nu niet bepaald uit als een bezadigd dokter. Moet je nog weer weg?

— Eerst wil ik een makkelijken stoel zien. Ik heb in geen dagen zo hard gewerkt. Ga je mee straks?

— Neem de zuster mee, stelde Letje voor.

— Dank je stichtelijk. Die is me te oud.

— Ze is anders erg aardig.

— Ja, dat kan wel. Maar — ik zei al, ze is me te oud. En bovendien houd ik niet van verpleegsters.

— Niet? vroeg Letje verbaasd.

— Nee. Ze weten alles beter, en ze zijn zo akelig flink. Schei maar uit. Ik weet er alles van. Ik heb als co-assistent in een ziekenhuis gewerkt, daar had je exemplaren bij, nou. Hij maakte een veelzeggend gebaar. Nee, merci, zei hij nog eens.

— Ik dacht anders, dat alle doktoren met verpleegsters trouwden.

— Dan heb je altijd verkeerd gedacht, kind.

— Misschien word ik ook wel verpleegster, veronderstelde Letje ondeugend.

— Jij! — Hij schaterde. — Nee, die is goed. Dacht je, dat ze zo'n krielkip namen? Kind, ze willen alleen maar van die potige vrouwen er voor hebben. Verbeeld je maar niet, dat jij kans maakt.

— Nu, kalm maar, ik zei het alleen maar om eens te zien, wat voor commentaar je geven zou. Overigens vind ik zuster Woudstra erg aardig. En zo flink.

OP DEN TWEE SPRONG

- O, erg flink, beaamde hij. Maar ik zei al, ik houd niet van die flinke vrouwen.
- Ben je al bij Vader geweest?
- Mocht toch niet van dokter Maas?
- Hoe kom je eigenlijk aan dokter Maas? vroeg Letje nieuwsgierig.
- Hoe komt hij aan mij, bedoel je. Hij lachte. Doodeenvoudig. Zijn zoon is met mijn zuster verloofd. Ken je zijn zoon?
- Ja, — wel van gezicht. Is hij ook dokter?
- Gelukkig niet.
- Waarom gelukkig?
- Hè, wat ben je vermoeiend. Voor de concurrentie, bedoel ik.
- Wat doet hij dan?
- Wat een belangstelling. Wat gek dat je dat niet weet. En je kent dokter Maas zo goed.
- Ja, maar alleen omdat hij wel eens bij Vader kwam. En als Vader het een of ander dubieus geval heeft, roept hij dokter Maas er altijd bij. Nu weet ik nog niet wat zijn zoon doet.
- Die is bij mijn Vader in de zaak. Hij lachte.
- Ja, daar schiet ik wat mee op. Wat heeft je Vader voor zaak?
- Ik zal je het geval uitleggen. Vader is apotheker. De jongeman, waar jij je zo druk over maakt, is óók apotheker. Gesnopen?
- O ja. En hij neemt dus de zaak van je Vader over.
- Ja, dat weet ik niet, hoor. Je vraagt zoveel. Moet je nog meer weten?
- Waar woon je eigenlijk?
- In Den Haag.
- Dat had ik wel kunnen denken, vond Letje.
- Hoe zo?
- Wel, je kunt zo heerlijk opsnijen. Heb je nog meer broers en zusters, Hans?
- Twee broers. Maar het spijt me, niets voor jou. Veel te

- jong. Een van zeventien en een van vijftien. Jammer, hè?
- Flauw, vond Letje. Leeft je Moeder nog?
 - Ja, gelukkig wel. Wat een interesse.
 - Ik stel belang in jouw huiselijke omstandigheden. Ik mag toch zeker wel een beetje weten, wat we in huis gehaald hebben?
 - Ja, dat is waar. Wat ga je doen?
 - Even zien of Vader wakker is.
 - Doe mijn groeten, riep hij haar na.

Gek, dacht Letje. Het is, of ik Hans al veel langer ken dan gisteren. Het is gezellig dat hij er is. Ze dacht aan den langen saaien jongen, die den vorigen keer waargenomen had. Nee, Hans was wel veel vlotter. Alleen, een beetje vermoeiend vond ze hem soms wel.

Het bleef goed gaan met Vader. Letje waakte nog een keer, toen vond dokter Maas het wel voldoende, als de kamerdeur bij de zuster openstond, zodat Vader haar direct kon roepen.

Letje ging weer gewoon naar school.

In den trein en tussen den middag repeteerden zij en Wil altijd. Soms deden de jongens ook mee, maar meestal hadden ze geen zin.

— Zo druk als jij je maakt, Let, zei Frederik eens. Alsof jij zou zakken. Ben jij nu heus bang, dat je er niet zult komen? Dat bestaat toch niet?

— Ik wil niets riskeren, zei Letje. Maar Wil wist, dat ze het alleen deed voor haar.

Zo brak de Paasvacantie aan.

HET EMMEN

Letje zat veel bij Vader in de vacantie. Soms werkte ze, maar meestal zat ze stil te handwerken, of ze las hem iets voor.

Zo'n rustige verpleging heb ik nog nooit gehad, zei de zuster wel eens.

Vaak zat Hans 's avonds ook boven. Dan praatten ze wat met z'n drieën, tot de zuster van haar gewone avondwandeling terugkwam, en zei:

— We zullen eens nacht maken. 't Wordt zo zoetjesaan tijd.

De mensen in het dorp begonnen aan Hans te wennen, maar vaak kwam hij met de zotste verhalen thuis. Dan schaterde Letje, en Vader glimlachte. En de zuster hoofdschudde en zei:

— Sst. Niet te druk. Bent u nu dokter? Dan lachte Hans goedmoedig.

Ja, het was gezellig dat hij er was. Zelfs de maaltijden waren niet saai meer, nu Hans er was om mee te praten.

— Ik heb nog nooit zo'n prettige vakantie gehad, zei Letje eens tegen Hans.

— Thuis, tenminste, voegde ze er haastig aan toe. Ze dacht aan de Kerstvakantie. Die was toch ook prettig geweest. Alleen, ja, anders....

— En nu is je Vader nog wel ziek.

— Ja, maar nu ben jij er. En dat maakt veel goed. Kijk maar niet zo verwaand, ik bedoel alleen maar, dat ik niet gewend ben, dat er zoveel gepraat en gelachen wordt, hier in huis.

— Jammer. Ik dacht al, dat het een verkapte liefdesverklaring was. Hoe is het met dien snijer, die hier geweest is den eersten dag, dat ik hier was? Je hebt het nooit meer over hem.

Letje kleurde verraderlijk.

— Nee, waarom zou ik? zei ze. Hij kwam alleen maar vragen, hoe het met Vader was toen. Ik zie hem nooit meer.

Ja, dacht ze. Gek, dat Roel nu niet meer geweest was. Hij had het immers beloofd. Ze wilde, dat hij eens kwam. Misschien kwam hij nu, nu hij wist, dat ze thuis was. Misschien kwam hij vandaag....

Maar hij kwam niet. Natuurlijk niet, zei Letje tot zichzelf. Waarom zou hij? Het ging nu toch goed met Vader, en hij was dien keer toch alleen maar geweest om naar Vader te vragen? Maar ze wist tegelijk, dat het niet zo was. Alleen.... waarom kwam hij nu dan niet?

Toen kwam de eerste dag van het examen. Letje ging 's morgens extra vroeg de deur uit. Stel je voor, dat ze nu den trein mistel. Ze wuifde naar Vader, die boven voor 't open raam lag. Hij wuifde terug. Ze dacht aan zijn woorden, dien morgen, terwijl ze naast Hans liep, die haar, ter ere van den gewichtigen dag en om haar onderweg nog een beetje moed in te spreken, naar den trein bracht. — Heb maar goeden moed, meiske, had Vader gezegd. En God zegene je werk. Vreemd, dat Vader dat gezegd had, peinsde ze. Dat zou Vader vroeger nooit gezegd hebben. Was Vader dan zelf toch

OP DEN TWEE SPRONG

ook veranderd? Was het niet meer alleen zij, die veranderde?
— En je blijft maar goed van je af, praatte Hans naast haar. Die proffen denken altijd dat ze je vangen kunnen op kleinigheden. Werkelijk, Let. Maak je nou niet zenuwachtig. . . . wat loop je te lachen?

— Ik lach omdat je me zo heerlijk moed loopt in te spreken, terwijl ik helemaal niet zenuwachtig ben. Maar ga door. Ik waardeer de goede bedoeling, hoor!

— Een klein nest ben je, zei Hans. En ondankbaar. . . . daar is het eind van weg. Ik moest je eigenlijk alleen verder laten gaan, maar mijn goede hart krijgt alweer de overhand, dus zal ik je netjes in den trein zetten. Goedenmorgen, chef. Ziet u niet aan juffrouw Verschuur, dat het een gewichtige dag is?
— Hans, riep Letje.

— Ze doet vandaag examen, ging Hans onverstoorbaar door tot den chef, die — Och, och, zei en — Nu, sterkte, juffrouw!

— Daar komt de trein, zei Hans. Wat reis je? Eerste? Tweede? Slechts derde? Hij trok zijn neus op. — Is me eigenlijk te min, maar enfin. O, moet je bij die snaken daar in? Loop niet zo hard, ik wil je behoorlijk afleveren.

— Hans, schreeuw niet zo. Het zijn jongens van mijn klas.

— Mooi. Hans hield zijn hand op. Zit je, Letje? Nu, sterkte hoor, kind. Ik zal aan je denken. Hij knipoogde. Doen de heren ook examen? Allemaal veel succes. Hij nam zijn hoed af voor Wil, die bloosde. De trein reed weg. Hans bleef dwaas met zijn zakdoek staan zwaaien.

— Wie is dat? zei Frederik nors.

— Onze waarnemer. Letje zei het achteloos.

— Aardige vent, vond Guus. Vind je niet, Frederik?

— Ach, vlieg op, bromde die.

— Frederik is jaloers. Jaaa, plaagde Guus.

Letje keek naar Frederik, trok haar wenkbrauwen op. — Doe niet zo dwaas, zei ze.

Wil zweeg.

Letje ging wat gemakkelijk zitten.

— Makkelijk, hè, zo zonder tas. Waarom heb jij dat ding meegesjouwd, Wil?

— Voor tussen den middag. Ik móet nog wat Geschiedenis nakijken.

— Nu, dat laat je maar, vond Guus. Dat is dwaasheid. Wat jij, Let?

— Natuurlijk. Maar wij zijn er ook nog. Letje knipoogde naar Wil.

— Echt weer wat voor Wil. Die heeft altijd wat bizonders, mopperde Frederik.

— Wat is er met je, jongetje? vroeg Guus onschuldig. Zit Letje's vrijer je nog dwars? Frederik bromde wat.

— Je lijkt wel niet wijs, zei Letje verontwaardigd. Het is doodgewoon onze waarnemer, dat zei ik toch al. Het examen is je in je bol geslagen.

— En waarom bracht hij je dan weg? En waarom was hij dan zo.... eh.... aardig tegen je? hield Guus vol.

— Och, dat is hij tegen iedereen. En hij bracht me weg, omdat het vandaag examen is, sukkel. Dat doet hij anders toch ook niet?

— O ja, deed Guus gerustgesteld. Hoor je het, Frederik?

— Het zou anders niets geen wonder zijn, vond Wil, voor haar doen ongewoon scherp. — Het is een knappe jongen.

Letje haalde haar schouders op. Gezanik.

— Ik snap niet, waar jullie je druk over maken. De onzin. Afgezien van het feit dat jullie er niets mee te maken hebben. Laten we asjebliëft ergens anders over praten.

— Hè ja, zei Guus. Over het examen bijvoorbeeld. Geef je oordeel eens, Letje. Denk je niet, dat Wil zakt?

— Heus? Wil vroeg het verschrikt.

— Och, welnee, zei Letje. Hij wil je op de kast hebben. Natuurlijk zak je niet. Dat heeft de baas toch ook al zo vaak gezegd.

— En Letje.... begon Guus. De trein stopte piepend en krakend. — Jammer, zei Guus. We zijn er. En nu begon het juist

OP DEN TWESPRONG

zo gezellig te worden. Vergeet vooral je tas niet, Wil. Dan zak je helemaal.

Letje was, met Frederik, het eerst klaar dien dag.

— Wat zullen we doen? We kunnen nog net een trein halen, vroeg Frederik.

— Nee, wachten maar, vond Letje. Ik ben veel te benieuwd naar de anderen.

— Hoe heb je 't gemaakt, denk je?

— Wel goed, denk ik. Alleen Frans niet zo bar. En jij? Frederik haalde zijn schouders op.

— Och, je kunt er zelf zo weinig van zeggen, zei hij filosofisch. Wou je hier blijven?

— Ja, wat wou jij dan?

— We zouden wat kunnen gaan lopen, stelde Frederik voor.

— Dat is best.

Samen gingen ze de school uit.

— Wat gek, dat we nu binnenkort niet meer naar school hoeven elken morgen, vond Letje. Vind je dat ook zo'n gek idee? Frederik haalde zijn schouders op.

— Och.... Het begint je op 't laatst wel eens te vervelen. We zijn toch ook geen kinderen meer.

— Weet je nog, dien eersten morgen? Toen we allemaal in de gymnastiekzaal zaten op den eersten dag van den cursus? We waren zo echt de babies. Jij zat achter ons, met Guus. En midden onder de speech van den baas liet je je tekendoos vallen. Het was een hels lawaai, zei Letje. Ze lachte. En de baas keek zo vermanend naar je, alsof hij dacht, dat je 't er om gedaan had. Weet je 't nog, Frederik?

— Jawel. Wil had zo'n lange dikke vlecht, met een rooien strik. We hadden zo'n zin er aan te trekken, Guus en ik. Wat is dat al lang geleden.

— Ja. Zes jaar, peinsde Letje. En over zes jaar ben je mis-

schien al een gezien advocaat, Frederik.

— Nee hoor, weerde Frederik nonchalant af. Mij niet gezien. Ik ben niet van plan, zo hard te werken. Ik ga eerst een paar jaar boemelen. Dat hoort er zo bij. Ga je ook studeren, Let? Je praat er nooit over.

— Ik? Nee. . . . Nee, ik kom thuis.

— Hoe thuis? Frederik vroeg het wat verbaasd.

— Gewoon. Net als Wil. Ze zag, dat hij er niets van begreep, en legde verder uit — Onze juf gaat weg, begrijp je. En dan is er genoeg voor mij te doen.

— O ja. Jammer dat je niet gaat studeren, vond Frederik.

— Ja, erg jammer, beaamde Letje. Bepaald een gemis voor de wetenschap. Gaan we nog terug?

Juist waren ze weer bij de school gearriveerd, toen Wil naar buiten kwam.

— Hoe is het, Wil? Hoe is het gegaan?

— O, het viel me allemaal zo mee. Het was niets moeilijk. En wat een aardige man is die prof voor oude talen, zeg. Vond je ook niet, Letje?

— Ja, erg aardig. Fijn, hè? Komt Guus nog niet?

— Ja, hij stond net in de gang. O, daar heb je hem. Hallo, Guus, hierheen.

Guus kwam langzaam aanslenteren.

— Waar staan jullie op te wachten?

— Op jou natuurlijk.

— Zeer vereerd.

— Hoe ging het Guus?

— Wat? Guus deed onnozel. O, dat examen? Maak je je daar nu zo druk over, Wil? Kijk niet zo kwaad, Letje. Ja, ik vertel al. 't Ging wel goed, geloof ik.

— Laten we eens doorlopen, vond Frederik. Straks missen we den trein nog.

— Ja, kom kinderen, zei Guus vaderlijk. En vertellen jullie eens wat. Zak je nog steeds, Wil?

— O nee. Nee, het ging goed, zei Wil blij. Ik vond het wel gezellig. En wat was de baas aardig vandaag, hè? Ze maak-

OP DEN TWESPRONG

te een danspas. — Ik voel me honderd pond lichter, zo is alles me meegevallen.

— En nu vanavond niet meer werken, hoor! waarschuwde Letje in den trein. Je moest eigenlijk met mij meegaan, dan kon ik een beetje toezicht op je houden.

— Ja, toe maar, lachte Wil. — Nee, ik zal werkelijk niets meer doen vanavond. Ik ben veel te blij, dat het zo goed gegaan is vandaag. O, jij bent er al weer, Let.

Guus hing uit het raampje, terwijl de trein remde.

— Hij staat er weer, zei hij zacht. Hij keek ondeugend naar Letje.

— Wie? O, Hans. Aardig van hem, zei Letje onverschillig. Laat me er eens uit Guus. Nu, tot morgen. Ze sprong uit den trein, zwaaide nog even naar Wil.

Hans liep op haar toe.

— Zo, heldin. De trein reed weg. Letje zag, dat Wil hardnekkig den anderen kant uitkeek. Ze haalde even, onmerkbaar, haar schouders op. Flauw van Wil, om zo te doen, misschien was ze jaloers? Nee, dat was al te bespottelijk. . . .

— Zeg, je bent niet erg spraakzaam. Eindelijk zenuwachtig? Kom meisje, vertel op.

— Och, er valt weinig te vertellen. Het was niets vervelend. En het viel erg mee. Zo'n eersten dag kun je er toch eigenlijk weinig van zeggen. Leuk, dat je me komt halen.

— Zo, vind je? Je was daarnet anders allesbehalve enthousiast, toen je me zag. Je Vader heeft me naar den trein gestuurd. Hij denkt, geloof ik, dat je je geweldig druk maakt. Hij keek spottend naar haar.

Letje lachte. — Ja, zo zijn Vaders, zei ze.

— En vanavond gaan we zeker een eindje fietsen. Hans beende naast haar voort.

— Ja, goed.

— En zeg, Let, luister eens. Den laatsten dag, is er dan meteen uitslag? Ja? Dan huur ik in de stad een wagentje, dan kom ik je halen. Goed?

— Ja, leuk, zei ze gedachteloos. Ze zag, dat Vader al naar haar uit lag te kijken. Ze zwaaide met allebei haar armen. Ze knikte lachend tegen hem. Ze draafde de trap op naar boven.

— Kalm een beetje, zei Hans, die achter haar kwam.

— En? vroeg Vader, toen ze binnenkwam. En, kind?

— Goed, Vader. Als het zó blijft gaan . . .

— Dat is prettig, kindje. Kom je even bij me zitten? Je hoeft nu niet meer te werken, wel?

— Nee, Vader. Me eerst even verkleeden. Ik kom zo.

Letje neuriede, terwijl ze zich waste.

Fijn vanavond geen werk te maken. Heerlijk, doen waar je zelf zin in had.

— Als ik slaag, dacht ze, en dat zal wel, dan ga ik toch eerst een paar dagen bij Wil logeren. Dat kan nu wel. Tenminste . . . als Wil het goedvindt. Ze deed zo raar vanmiddag . . . Peinzend keek ze naar buiten. Ja, wat Wil had vandaag . . . Dan bewoog ze haar schouders ongeduldig. Och kom, het examen zat Wil een beetje dwars, en ze was niet van plan, zich daar verder over op te winden.

— Zal ik u wat voorlezen, Vader? Of praat u liever?

— Praat jij maar. Vader zei het glimlachend.

— Waar is zuster?

— Even uit met juf. Nu ben je gauw van school, kind.

— Ja, Vader.

— Vind je het prettig?

— Ja, nu wel. Ik vind het prettig om thuis te komen. Als u weer beter bent, Vader, kan ik u met veel helpen.

— Ja, meiske, maar dat zal toch wel even duren.

— Hoe moet dat nu met juf? vroeg ze nadenkend. — Ze moet het toch eens weten, Vader. Als ik geslaagd ben, kom ik direct thuis. En dan is ze toch overbodig.

— Ik heb het er al met haar over gehad, vanmorgen.

— Ja? zei ze verrast. En wat zei juf? Het is voor haar wel ver-

OP DEN TWESPRONG

velend. Maar ze kan toch in elk geval wel blijven tot ze iets anders heeft, vindt u niet?

— Ze heeft al wat anders. Ze was erg blij met deze oplossing. Ze had het vanzelfsprekend gevonden, dat jij thuis kwam na je examen, en nu gaat ze met haar zuster een pensioen beginnen. Ze gaat de volgende maand.

— Prettig, zei Letje gedachteloos. Ze staarde naar buiten. Ze zwegen een tijd.

— Waar denk je aan, Letje?

— Och, aan zoveel. Ze lachte tegen Vader. — Wat heerlijk, dat het zo goed gaat met u, Vader. Misschien mag u nu wel gauw beneden liggen.

— Dat denk ik niet, kind. Maar ik lig hier toch ook best. Kijk, daar is Hans.

Letje boog zich uit het raam. Hans kwam den tuin inletsen, zwenkte behendig langs de paadjes. Hij keek naar boven.

— Hallo. Ik kom ook, als ik mag.

Ze hoorden hem de trap op draven.

— Heeft ze al zitten opsnijden? Niet? Valt me mee. Ik ben net bij Kok geweest. Dat jongste meisje bevalt me niets. Wat is het voor een gezin, dokter?

De beide mannen praatten samen over de praktijk, over het dorp. Letje droomde weg.

Het werd al wat donkerder. De zuster kwam binnen.

— Zal ik licht maken? vroeg ze.

— Alleen het kleine hoeklampje, stelde Letje voor. Het is nog te licht om de gordijnen dicht te doen.

— Nu, het zal met u wel een kwestie van een paar maanden zijn, pratte Hans' stem in het halfdonker. En weet u, wat u dan eens doen moet? Er een poosje tussen uit. Gaat u eens met het kind op stap. Er is toch geen sprake van, dat u direct weer aan den gang kunt, dat heeft dokter Maas gisteren nog tegen me gezegd, en dat weet u zelf ook wel. En het kind wil wat graag.

— Ja, dat zul jij weten, vond Letje. Maar ik ben het wel met Hans eens.

Ze lachten allemaal.

— Nu, je weet ook wel wat je zegt. Ze voelt wel wat voor zo'n snoepreisje. En waar wil de freule heen?

— Verleden jaar zijn we naar Italië geweest, peinsde Letje. Daar was het wel erg fijn....

— O ja, en nu wil ze er weer heen. Doet u het niet, dokter, ze sleept u naar allerlei antieke bezienswaardigheden. Dat heb je altijd met die latinisten. Weet u wat? ik zal wel eens naar de stad gaan, en een reisbureau opsnoeren. En dan neem ik een stel van die prospectussen mee naar hier, en dan zullen we een fijn reisje voor u samenstellen. Letje, als ik voor den uitslag in de stad kom, help onthouden, dat we dat met een afwerken.

— Ja, goed, zei Letje afwezig. De uitslag. Wie zou er voor Wil zijn? Zou Roel er zijn met de auto? Zou ze Roel dan weer spreken? Nee, ze wist, als Hans haar kwam halen, dan zou Wil weer zo vreemd doen, en dan zou Roel.... Ze keek naar Hans. Zijn gezicht leek nog knapper in het rose schijnsel van het lampje. Nee, ze kon hem toch moeilijk zeggen, dat ze liever had, dat hij haar niet haalde, den laatsten dag....

De laatste dag.

Ze stonden met z'n allen in de gang, de slachtoffers. Wil ging zenuwachtig van het ene been op het andere staan, wat Frederik onvriendelijk ontlokte: Sta toch stil, kind; aanstonds breek je je nek en dan zijn we nog verder van huis, moeten we je de trap opdragen naar de leraarskamer.

— Wat duurt het lang, vond Wil. Vind je ook niet, Let?

— Welnee. We staan hier pas een kwartier.

— Je wordt aanstonds alleen boven geroepen, Wil, plaagde Guus. Ja, en je weet, wat dat betekent. Willy van Veen gezakt. Nu, dan zwem je natuurlijk in tranen, en dan heb je ze zo vertederd, dat ze je toch maar doorlaten, zei hij bemoedigend. O, daar gaat een bel. Zou dat voor ons zijn, jongens?

— Willen de dames en heren allemaal boven komen?

— Allemaal. Wil gaf een juichkreet. Hoera. Allemaal.

OP DEN TWEESPRONG

Ze werd van alle kanten gestompt.

— Sst. Stil dan toch, kind. Je bent er nog niet! Direct komt de baas op het lawaai af.

— Laat hem, zei Wil ongewoon baldadig.

Ze troepten de leraarskamer binnen. De baas knikte maar eens.

— Ja, zei hij. Daar staan jullie nu. Voor het eerst en voor het laatst met zijn allen. Je weet al wat dat betekent. Jullie zijn allemaal geslaagd, zoals ik trouwens ook verwacht had. Dat komt niet zo heel vaak voor. We zijn trots op jullie, de heren en ik.

Hij zweeg even. Letje keek nuchter om zich heen. Zou hij nu verwachten, dat ze een hoeratje aan zouden heffen of zo iets? Nee, hij ging al weer door. Ze voelde, dat Wil haar in den arm kneep.

Een toepasselijke speech van den baas — natuurlijk. En nu allemaal tekenen. En van iedereen een hand. Ja, dat hoorde er zo bij. En nu?

Ze keken wat verdwaasd naar elkaar. Konden ze nu gaan? Het was allemaal zo akelig gewoon. Daar stonden ze, met hun diploma in de hand, het diploma, waar ze zes jaar voor gewerkt hadden, te wachten. Waarop? Het was afgelopen. De gecommiteerden verdwenen al, bang hun trein te missen.

— Ga je mee? zei Letje zacht tegen Wil, die knikte.

Weer handen geven.

— We zien jullie een dezer dagen toch nog wel eens?

— Ja, meneer, natuurlijk meneer, ja, we komen nog wel eens, dag meneer.

De trap af, de gang door, samen naar buiten.

Letje zag direct den groten blauwen wagen.

— Roel is er, zei ze tegen Wil. Meteen schoof een kleine grijze two-seater langs den trottoirband.

— Letje. O, ik zie het al. Natuurlijk geslaagd. Hij boog voor Wil. Letje stelde voor.

— En is u ook geslaagd? Van harte, hoor. Sjonge, wat een succes. Hoe vind je dit wagentje, Let? Rijdt u soms mee? —

OP DEN TWEESPRONG

Dit tegen Wil. — We kunnen best met zijn drieën voorin.

— Nee, dank u, mijn broer wacht op me.

Letje keek naar Roel, hij stak langzaam over. Wil zwaaide uitbundig met haar diploma.

— Roel, ik heb het. Ik ben er, Roel.

Hij schudde haar hand, maar hij keek naar Letje. Even aarzelde hij, dan stond hij voor haar.

— Letje. Ik feliciteer jou ook. Hij hield haar hand even vast.

— Ja, dank je. Zo wonderlijk blij was ze ineens. — En ik jou met Wil, lachte ze. Nu kom ik eens gauw, Roel.

— Gaan we nog weg, Let? Hans vroeg het wat ongeduldig. Je Vader zal wel verlangend zijn.

— Ja, zei ze. Ze wachtte nog even. Ze wilde, dat Roel zou zeggen: — Kom morgen. Maar hij zei niets.

— Nu, wij gaan, zei ze. Waar was dat blijde gevoel van daar-even ineens gebleven? Ze stapte in. Hans zette den motor aan. Ze keek nog even om. Roel stond den kleinen grijzen wagen na te kijken. Ze stak haar hand op. Maar hij groette niet terug. En plotseling verwenste ze Hans.

— Wat ben je toch stil, kind. Ben je niet blij?

— Jawel, natuurlijk. Natuurlijk wel, Hans.

— Maar je doet helemaal niet blij. Je moest uitbundig zijn, meisje.

— Ik ben niet uitbundig. Dat ligt niet in mijn aard. Maar daarom kan ik toch wel blij zijn?

— Natuurlijk, natuurlijk. Alleen. . . . enfin. Nee, zoet maar, ik geloof je wel. Je bent zeldzaam blij. Je hadt het helemaal niet gedacht. Je kunt haast niet stil zitten van opwinding. Maar je toont het alleen maar niet.

Letje moest toch lachen. Op Hans kon je niet boos zijn.

— We moeten nog naar het reisbureau, Hans. Hier is het.

— Goed, dat je er aan denkt. Hij stopte. Wacht jij even? Ik ben zo terug. Hij ging de grote deur in. Met een armvol boekjes kwam hij terug.

— Kun jij die vasthouden, Let? Vooruit dan maar weer. Lek-

ker loopt dat wagentje, hè? Nu je toch vacantie hebt, Let, kunnen we wel eens samen uitgaan 's avonds. Nee, ik weet wel, dat het niet kan, maar zou je niet willen?

— Nu, daar schiet je al weinig mee op, als het toch niet kan, vond Letje nuchter. Durfde je vanmiddag wel weg?

— Ja, ik ben regelrecht naar je school gegaan, en daar hadden ze me altijd kunnen bellen. Hier moet ik ook nog even wezen. Hij stopte voor een bloemenzaak.

— Ga mee naar binnen, Let, dan mag je zelf je bloemen uitzoeken.

— Toen ze weer instapten, reed een grote blauwe wagen hen voorbij. Ze merkten het geen van beiden.

— Zag je Letje? vroeg Roel. Die bloemen had ze natuurlijk van hem. Dat zal wel een verloving worden, denk je niet? Nu, het kon slechter. Een doktersdochter met een dokter.

Wil zei niets. Ze staarde voor zich uit. Eindelijk zei ze:

— Ik dacht, dat je haar eerst niet mocht, Roel.

Hij keek haar niet aan, toen hij zei:

— Zeg ik dan, dat ik haar nu wel mag? Nee toch zeker. Ik constateer alleen maar een feit. Kijk niet zo sip, Wil. Jij hoeft je het toch niet aan te trekken, dat zij. . . . Hij brak plotseling af. Hij sprak niet meer.

— Hans, wat aardig van je. Bloemen. . . . Niemand heeft mij ooit bloemen gegeven. Letje begroef haar neus in den bos theerozen.

Hij keek lachend naar haar.

— Niemand? En die vriend van je? pardon, de broer van je vriendin? O Let, nu verraad je jezelf. Biecht eens op, meisje.

— Er is niets op te biechten, zei Letje wat stug. Maar ze kleurde toch.

— Je moet eens bij ons in Den Haag komen logeren. Dan zal ik je eens rijden leren, Let. Doe je het?

— Misschien. Maak eens flink lawaai, Hans, dan hoort Vader ons aankomen.

OP DEN TWEESPRONG

Hans hield zijn vinger een paar minuten op de claxon.

— Zo goed? Kijk, je Vader ziet ons al. Hij stopte. Hij sprong er uit, hield het portier voor haar open. Samen gingen ze naar binnen.

— En nu een beetje in feeststemming, hoor, vanavond, zei hij in de gang. Verdraaid, je slaagt toch maar eens in je leven, voor zoiets tenminste, jij doet maar of het iets heel gewoons is.

Vóór haar wipte hij de trap op, zwaaide de deur voor haar open.

— Hier is de gelukkige.

— Ben je daar eindelijk, kind? Ik heb aldoor al naar jullie liggen uitkijken. En geslaagd? Meiske, wat fijn.

Letje knielde bij het bed neer. Ze legde even haar hoofd op Vaders hand.

— Ben je blij?

— Ja, Vader. Nu kom ik voorgoed bij u, Vader. Bent u blij?

— Ik? Moet je dat nog vragen, Letje? Kom eens hier. Zo. Dan kan ik die knappe dochter van mij eens goed bekijken. Ja, ze kijkt toch wel blij. Hij lichtte haar kin wat op, keek haar onderzoekend aan. Zo weinig uitbundig was ze, Letje. . . . nee, Emma was toch wel veel vrolijker geweest, dacht hij.

Ze aten voor deze gelegenheid bij Vader. De grote tafel uit de logeerkamer stond er, en juf had feestelijk gedekt. De rozen van Hans stonden op tafel. Er waren nog meer bloemen gekomen, van dokter Maas, en de zuster kwam met een bos viooltjes aandragen.

— Ik voel me echt het feestvarken, zei Letje, en ze knikte tegen Vader.

Ja, ze was tòch blij. Ze was geslaagd, en ze wilde nergens anders aan denken. Aan tafel was ze af en toe een beetje luidruchtig. Hans schudde zijn hoofd en zei, dat ze veel te veel praatjes kreeg. En hij dronk haar toe met zijn waterglas.

Maar 's avonds zat ze stil bij Vader. De anderen waren be-

neden. Het was donker, maar Vader wilde geen licht aan hebben.

— Je hoeft me niet voor te lezen, Letje. En praten kunnen we zo wel.

— Goed, Vader.

— Letje? . . . Zijn stem klonk wat aarzelend. Zijn hand bewoog tastend, tot hij haar hand vond, en die bleef vasthouden.

— Ja, Vader?

— Letje, wij hebben eens een — indertijd voor ons zeer vreemd — gesprek gevoerd. Weet je het nog?

— Ja, Vader. Letje luisterde gespannen.

— Ik heb je toen verteld, hoe ik over . . . over sommige dingen dacht. Hij zocht voorzichtig naar woorden. Zolang had hij vreemd tegenover zijn kind gestaan, dat het hem nu nog moeilijk viel, met haar te praten over zijn innigste gedachten.

— Toen ben ik ziek geworden. En als men zo lange dagen alleen ligt, met slechts zijn eigen gedachten als gezelschap, dan ziet men veel dingen vaak heel anders, zuiverder. Luister je, kind?

— Ja, Vader.

— Wij mensen denken zo dikwijls, dat we alles zelf wel kunnen, zonder hulp. Maar dat is niet waar. Er is zoveel . . . hij merkte, dat hij afdwaalde. Hij keek naar Letje. Vaag zag hij haar gezicht — een witte plek tegen den achtergrond van de duistere kamer.

— Deze dagen — ik heb voor je gebeden, Letje. Voor het eerst sedert . . . sedert mijn jeugd. Dit wilde ik je zeggen.

Vader. Dus ook Vader. Vader had zich ook geschaard aan den kant van Wil en Roel en de anderen. Moest zij, Letje, nu niet volgen? Nee, ze kon niet. Nòg niet. Er was zoveel . . .

— Nu wilde ik . . . Jij hebt den Bijbel, die in mijn kast stond, Letje. Lees mij er eens iets uit voor. Wil je dat, kind?

— Ja, zei ze. Haar stem klonk wat schor. Ze kuchte even. Ja, zei ze dan, nu zal ik tòch licht moeten maken, Vader.

OP DEN TWEESPRONG

Ze zocht den Bijbel. Hier, in haar kast. Ze kwam er mee in de kamer.

— Wat wilt u, dat ik zal lezen, Vader?

— Psalm 23.

— Wilt u het voor me opzoeken, Vader? Ik ben niet zo erg goed er in thuis.

Hij zocht het voor haar op. Den psalm, dien Wil gelezen had, eens. . . .

— De Heer is mijn Herder.

Mij zal niets ontbreken.

Hij doet mij nederliggen in grazige weiden.

Hij voert mij zachtkens aan zeer stille wateren.

Hij verkwikt mijne ziel.

Hij leidt mij in het spoor der gerechtigheid om Zijns Naams wil. . . .

Met afgewend gezicht lag Vader te luisteren.

— Nog meer, Vader?

— Nee kind, nu niet. Dank je wel. Wil je hem hier neerleggen?

Vreemd, dacht Letje, terwijl ze den Bijbel op het tafeltje legde, vreemd, dat Vader juist vanavond er over begon. Was het zonder bedoeling? Of wilde Vader hierdoor laten merken, dat, nu er voor haar een nieuw leven begon, er ook in andere dingen een verandering zou komen? Ze wist het niet.

Lang bleef ze 's avonds voor het raam van haar kamer staan, voor ze in bed stapte. Ze dacht aan het examen, aan haar schooljaren, die nu achter haar lagen. Maar het meest dacht ze aan de woorden van Vader. En ze wist, dat de dag een bijzondere dag geweest was, niet omdat ze geslaagd was, maar door het wondere gesprek met Vader.

DE GROTE SLAG

— **N**u moeten we eens krijgsraad beleggen, zei Hans den volgenden dag, terwijl hij de prospectussen van het reisbureau op tafel legde.

— Nu al? Dokter Verschuur keek op. Maar jongen, je weet nog niet eens, wanneer ik weer zover ben, dat ik op reis kan.

— O, maar we nemen aan September. En dan kunt u nog best op reis gaan. U kunt ook gaan wintersporten, stelde hij ondeugend voor.

— Nee, dank je wel. Om weer een commotio op te doen. Dokter Verschuur lachte.

— Dus in September, peinsde Hans. Prachtmaand om uit te gaan. U moet minstens een paar maand gaan, ja werkelijk, dat hebt u nodig. Wat zeg jij, Letje?

Letje, bij het raam, schrok op.

— Wat zeg je, Hans?

— Zeg, meisje, waar zit jij met je gedachten. Waar of je heen wilt.

OP DEN TWEESPRONG

— Ik? Ik dacht er over, om een paar dagen naar Wil te gaan, Vader. Ze keek vragend naar Vader. U vindt het toch wel goed? Tot Zaterdag bijvoorbeeld.

— En wanneer wou je dan gaan?

— Ik wou er straks even heen fietsen, wanneer ze me kunnen hebben. Ik heb het al zo vaak beloofd.

— Is het ver? vroeg Hans.

— Een uur zowat.

— Nee, dan weet ik beter. Hans sprong op. Dat huurkarretje staat nog hier. Zal ik je er even heen rijden, Let. Dat gaat best, er is niets bijzonders. En dan kunnen we met een uur weer terug zijn. Goed?

— Ja, ik weet niet, aarzelde Letje. Ze kon toch niet zeggen, dat ze liever niet met Hans naar Wil ging? Naar Wil en... naar Roel? Maar per slot — ze zouden er toch niet langer dan een kwartier zijn, en morgen misschien, ging ze dan toch alleen.

— Goed, zei ze. Ze stond ook op.

Hans ruimde de prospectussen weer op.

— Je hebt me helemaal van mijn apropos gebracht, klaagde hij. Maak je maar gauw klaar.

— Ik ga zo mee. Dag, Vader, tot straks. Gaat u maar een dutje doen.

— Ja goed, meiske.

Hij keek ze na uit het raam, terwijl ze naar de schuur opzij van het huis liepen, die voor garage diende. Zo kinderlijk leek Letje in haar gebloemde jurkje. Negentien was ze... een jonge vrouw, peinsde hij. Toen Emma zo oud was, was ze al met hem verloofd. En Letje... nee, hij wilde niet verder denken. Niets forceren in zijn gedachten, wat misschien toch niet gebeuren zou. En hij wist toch niet, of hij het wel zó wenste, als hij tot nu toe gedacht had. Hans... hij was een beste jongen, maar wist hij verder hoe Hans was? Wat hij dacht, hoe zijn opvattingen waren. Niets wist hij er van immers?

— Gelukkig, dat het kind mijn gedachten niet weet, peinsde hij.

— Wat rij je hard, Hans.

— Bang?

— Och, welnee. Ze dacht aan dien keer met Roel, toen ze bijna een ongeluk hadden gekregen. — Maar daarom hoef je toch niet zo hard te jakkeren.

— Ik wil niet langer wegblijven dan nodig is, Let. Is het die vriendin van gisteren?

— Ja. Weer die lastige kleur. Maar Hans had zijn aandacht bij den weg gelukkig.

— Ik moet zeker even buiten wachten, hè? Hij vroeg het plaggend.

— Waarom? vroeg Letje stijf.

— Nee, ik dacht het. Kijk, een eekhoortje. Zag je het?

— Ja. Ze zitten hier veel.

— Is het nog ver?

— Precies weet ik het niet. Ik ben er nog maar één keer geweest, en toen kwam ik met den trein. Maar als we eenmaal in het dorp zijn, weet ik het verder wel. Het is een boerderij.

— Hereboeren zeker, veronderstelde Hans.

— Ja. Anders was het je zeker te min geweest, hè, om me er naar toe te brengen?

Fel zei ze het. Het was er uit voor ze 't wist. Ze zag zijn verbaasden blik.

— Dacht je dat? Dacht je dat ik het daarom zei, Let? Werkelijk niet. Ik dacht alleen — wat moet je vriendin anders op het gym. Daarom zei ik het.

— Weet ik wel. Het was flauw van me, Hans.

Een kerktorentje in de verte.

— Ik denk dat dat het dorp is. Hoe laat is het nu? Drie uur?

— We rijden precies een kwartier nu. Nu rechtsaf, Letje?

— Ja, en ginds bij de bocht links. Daar in de verte, dat grote huis. Nee, stop maar voor 't hek, Hans. Makkelijker zo.

— Nu, moet ik even wachten?

OP DEN TWEESPRONG

— Toe Hans, doe niet zo flauw.

Hij stapte ook uit.

— Vooruit dan maar. Allons enfants.

Letje belde. Mevrouw deed open.

— Letje! Wat een verrassing. Kom gauw binnen. Dag meneer....

— Verkerk, zei Hans.

— Vaders waarnemer, legde Letje uit op Mevrouw's verwonderden blik. Hans brengt mij even, dat is makkelijker. We blijven maar even. Hans kan natuurlijk niet zo lang weg-blijven.

Ze volgden mevrouw naar binnen.

— Is Wil er niet? Letje vroeg het met iets van verlichting.

— Nee, Wil is even weg....

— Ik kwam eigenlijk mezelf uitnodigen, zei Letje. Ik had al zo vaak willen komen, mevrouw, maar eerst kon het niet om Vader, en toen het examen. Maar nu, kunt u mij nu hebben?

— Natuurlijk. Je bent welkom. Blijf je meteen?

— Nee, dan kom ik morgen, als het mag. Maar langer dan een paar dagen kan ik toch niet blijven, dat is voor Vader niet prettig.

— Nee, dat begrijp ik. Och, ik vergeet helemaal je te feliciteren, Letje. Ben je niet blij? Wil was gisteravond niet te houden.

— Ja, ik ben ook blij, natuurlijk. Letje luisterde maar half. Zou Roel nog binnenkomen? Zou Roel weten, dat zij er was?

— En hoe is het nu met je Vader?

Voetstappen in de gang? Nee, dacht ze teleurgesteld, en tegelijk verlicht.

— Met Vader? O, heel goed, mevrouw. Nietwaar, Hans? Vader gaat erg vooruit. Weet u dat ik nu thuis kom?

— Ja, Roel heeft het me eens verteld.

Roel, Roel....

— Ik wil je niet jagen, Let...., begon Hans.

Ze stond op. — Nee, we gaan. Hans moet weer terug. En dan

tot morgen. Morgenmiddag met den trein van kwart voor vijf?

— Best, kind. Doe je Vader de groeten.

Mevrouw liep mee tot de auto. In de verte naderde iemand.

— Daar komt Wil geloof ik, zei mevrouw. Nu, je komt haar tegen, vertel haar dan zelf meteen, dat je komt, Letje. Ze zal het erg prettig vinden.

Hans zette den motor aan. De wagen schoot vooruit. Letje zwaaide nog achterom.

— Is het je vriendin? vroeg Hans.

Ze tuurde. Ja, het was Wil.

— Stoppen zeker? Zonder antwoord af te wachten, remde hij.

— Hallo, Will

— Hallo, Letje!

— Morgen kom ik bij jullie. Om kwart voor vijf.

— Leuk, zei Wil, zonder veel animo. Ze knikte tegen Hans.

— Het spijt me, dat we niet meer tijd hebben, verzekerde die, anders zou ik u graag een plaatsje tussen ons in aanbieden, en wat met de dames gaan toeren. Hij zuchtte. Werk gaat voor het meisje, zei hij dan. Kom, Let, je ziet je vriendin nu toch morgen weer, zou je het erg vinden om nu afscheid te nemen? Het spijt me, dat ik jullie samen zijn alweer moet verstoren, maarre. . . .

— Ja, ja, we weten het al. Nu, tot morgen, Wil. Kom je me halen?

— Dat spreekt. Doe je de groeten aan je Vader? Dag, meneer. Wil ging wat opzij, om de auto door te laten. Ze keek niet om.

— Pas ruzie gehad met je vriendin? informeerde Hans, toen ze weer buiten het dorp reden.

— Nee, helemaal niet. Hoezo?

— Ik dacht het. Ze was nogal kortaf, vond ik. Of is ze altijd zo?

— Hm. Ze was heel gewoon, jekte Let. Ze kon tegen Hans toch moeilijk zeggen, dat hij blijkbaar op Wil werkte als de bekende rode lap.

OP DEN TWEE SPRONG

— Misschien breng ik je morgen wel weer, beloofde Hans. Ik heb dat wagentje nu eenmaal, en 't zou jammer zijn, dat ding aldoor in de schuur te laten staan.

— Breng hem dan terug, opperde Letje.

— Ja. 'k Zal wel eens zien, zei hij vaag.

Letje stapte uit den trein van kwart voor vijf. Op het kleine perron stond Wil.

— We moeten lopen, zei ze. Vind je 't heel erg. Let?

— Och, welnee, zei die. Dat kleine eindje. Nee, mijn koffer draag ik zelf.

— Ben je mal. Geef hier dat ding. Ze vochten samen om den koffer. Wil, als de sterkste, bemachtigde hem.

Gelukkig, dacht Letje, Wil deed tenminste weer gewoon.

— Fijn weer is het. Als het zulk weer blijft, Let, dan gaan we veel fietsen. En zwemmen in de beek in 't bos. Die is altijd zo ijskoud, lekker. O ja, morgen gaan we met Bas mee. Die heeft morgenmiddag vrij en wil per sé een keer met ons gaan fietsen. Je wilt toch wel?

— Natuurlijk. Ik vind Bas enig.

— Hoe vond je Vader het, dat je geslaagd was?

— O, fijn natuurlijk. En bij jou, Wil? Hebben jullie erg gefoven?

— Enig. We hadden 's avonds een kamer vol mensen. De hele pastoriebevolking was er. En Bas had een erepoort gemaakt. En zoveel bloemen als ik heb gekregen. Jij ook, Let?

— Ja, niet zo veel, maar ik had helemaal nergens op gerekend. Nee, ze vertelde niet van de rozen van Hans.

— Leuk, dat je er bent, Let, zei Wil hartelijk. Hoe lang kun je blijven?

— Tot Zaterdag, want anders is het Zondag voor Vader zo ongezellig.

— Ja, natuurlijk. Wil nam den koffer in haar andere hand.

— Dat Roel nu ook net met den wagen weg moest, mopperde ze. — En ik ben eigenlijk veel te warm om zo te sjouwen. Nee, jij krijgt hem niet. Jij bent de „lezee“. Wat een eind is

het eigenlijk, als je het lopen moet. Ik fiets het altijd. Ja, dat is nu ook afgelopen, elken dag met den trein heen en weer. Nu zullen we elkaar wel niet zo vaak meer zien.

— Maar jij moet ook eens bij mij komen, Wil. Als Vader weer helemaal in orde is.

— Hoe lang duurt het nog met je Vader, denk je?

Letje haalde haar schouders op.

— Daar valt zo weinig van te zeggen. Dokter Maas is wel tevreden, maar het gaat zo langzaam met dien rug. En het zal wel een hele tijd duren, voor Vader weer aan het werk mag. Vader zal nog lang moeten rusten. Weet je, dat we samen op reis gaan, zo gauw als Vader weer beter is?

— Jij met je Vader? Wat leuk. En waarheen, Let?

— Dat weten we nog niet. We hebben al wel bende's prospectussen in huis. Maar het heeft nog den tijd, Vader moet den helen zomer toch nog liggen. We zijn er eindelijk, Wil. Is je arm niet lam?

Wil zette den koffer in de gang. Ze blies.

— Allemensen, wat een gewicht. Alsof je maanden blijft inplaats van die onnozele paar dagen. Treed binnen, Moeder wacht al op je.

Letje ging naar binnen. Bas sprong op haar toe.

— Hallo, Let. Hij hing aan haar arm. Welgefeliciteerd. Heb je een fuif gehad? Wij wel, zeg. Jofel gewoon. Wij hebben. . . .

— Toe jô, laat me eens even los, dan kan ik je Moeder tenminste een hand geven. Dag, mevrouw!

— Dag, Letje! Een groot glas limonade werd haar toegeschoven.

— Heerlijk. Zo koud. Nu mag je wat zeggen, Bas.

— Of je een fuif gehad hebt, eergisteren.

— Nee. Mijn Vader is toch ziek!

— O, ja. Jammer, hè? zei hij meelevend. Wij hebben wel gefoven.

— Gefuifd, verbeterde Wil.

— En ik heb een erepoort gemaakt. Ga je morgen mee fietsen, Let?

OP DEN TWESPRONG

— Ze boog. — Het zal me een waar genoegen zijn, zei ze. Ze keek met blijde ogen om zich heen. Wat was alles prettig nu. Nu het met Vader zo goed ging en ze, eindelijk, weer hier was.

— Wat hoor ik, Letje? Gaan jullie een grote reis maken?

— Nu, groot! Letje lachte. We weten nog niet eens waarheen, zei ze. Misschien blijven we op de Veluwe of zo wel hangen. Maar dat zal wel niet. Hans loopt er nogal warm voor, onze waarnemer — toen ze zag dat mevrouw niet-begrijpend keek — en ik geloof ook, dat het voor Vader wel eens goed zal zijn, eens een tijd helemaal er uit, voor hij weer beginnen mag.

— Een aardige jongen lijkt me dat, zei mevrouw. Hij maakt een prettigen indruk. Maar alleen wat jong, dunkt me. Hoe oud is hij?

— Acht en twintig. Niet zo heel erg jong meer.

— Hij lijkt jonger, peinsde mevrouw. En blijft die nu tot je vader weer beginnen kan?

— Ik denk het wel. Hij is zo'n beetje ingeburgerd, en hij schijnt niet zo'n erge haast te hebben, zich ergens te vestigen. Eerst was het soms wel gemakkelijk, te horen, waar de mensen in ons dorp hem al niet voor versleten. Letje lachte bij de herinnering.

— Maar nu beginnen ze aan hem te wennen.

— Is het dorp groot bij jullie?

— Nee, groot niet, ik bedoel niet zo erg veel inwoners, maar het is erg uitgestrekt. U moet eens komen met Wil, stelde Letje voor. Volgende maand, als juf weg is.

— Ja, graag. Ik wil ook wel eens kennis maken met je Vader. Wil, dek jij even? We zouden vroeg eten vanavond.

Een auto stopte.

— Daar is Roel. Hij is gauw terug, vond Wil. Als we dat geweten hadden, hadden we netjes gewacht, tot hij ons kwam halen, Let!

— Prettig, dat ik weer hier ben, zei Letje tevreden. Mevrouw knikte tegen haar.

Roel kwam binnen. Letje stond op. Ze probeerde haar blos te bedwingen.

— We dachten, dat je ons vergeten had, zei hij. Dag Letje. Hij keek haar niet aan. Hij keek de kamer rond.

— Het is hier warm, Moeder. Is er nog iets bijzonders? Is Vader achter?

— Toe Roel, ga zitten. Je staat daar zo ongezellig.

— Nee, ik moet nog even weg, zei hij verontschuldigend. Hij ging de kamer uit, ze hoorden hem naar het achterhuis lopen.

Aan tafel zat Letje tegenover hem. Ze betrachte er zichzelf op, dat ze telkens naar hem zat te' kijken. Zo fors was hij. Hij is niet zo knap als Hans, peinsde ze, en Hans is ook veel vlotter, waarom ben ik dan. . . . Ze merkte plotseling, dat hij naar haar keek. Ze wendde haar blik af. Ze keek niet meer naar hem.

Ze zag hem niet meer dien avond. Hij verdween direct na het eten, en hij was nog niet terug, toen Wil en zij naar boven gingen.

— Ik ga nog even met je mee, zei Wil. Het is nog vroeg, en het is veel te warm om al naar bed te gaan.

— Kleed je dan eerst uit, en kom dan in je pyama. Koel je meteen wat af.

— Ja, dat is best. Wil verdween weer.

— In de vensterbank ging Letje zitten. Het was nog niet helemaal donker. In de verte zag ze de bossen, zwart tegen den nog lichten avondhemel.

Wil kwam binnen. Ze ging naast Letje zitten.

— Mooi buiten, hè?

— Ja, mooi, zei Wil zacht.

Een tijdlang zaten ze zo. Het werd wat donkerder. Een paar muggen zoemden naar binnen. Zo'n ijl geluid in de stilte van den zomeravond. Wil sloeg er naar.

— Och, laat ze toch, zei Letje. Ze steken mij toch niet, ik heb zuur bloed.

Wil grinnikte. — Makkelijk, zei ze.

OP DEN TWESPRONG

— Zeg, Wil....

— Ja?

— Je moet niet boos worden, maar waarom deed je gisteren zo vreemd?

— Vreemd? Hoezo?

— Nu, met Hans. Al een paar keer is me dat opgevallen. Toen Hans me kwam halen, na den uitslag, ook. Was je.... was je jaloers, Wil?

— Nee. Dat was het niet. Waarom zou ik jaloers zijn? Ik ken hem toch helemaal niet?

— Wat was het dan, Wil?

Wil aarzelde even. Ja, waarom? Omdat ze niet uit kon staan, dat Letje met Hans.... terwijl Roel.... Dat was het eigenlijk. Maar dat kon ze toch tegen Letje niet zeggen? Misschien was het van haar alleen maar verbeelding, en gaf Roel niets om Letje. Dan kom zij....

— Nu, Wil? drong Letje aan.

— Och, zei Wil. — Ik weet zelf niet. Ik denk, dat het examen me dwars zat.

— Dus je was niet jaloers?

— Nee, waarom zou ik? zei ze nog eens.

— Gelukkig, zei Letje. Ze sprak er verder niet meer over.

— Nu, als die geen ongelukken krijgt.

Wil stond voor het zijraam van de huiskamer. Letje kwam naast haar staan.

Een grijze two-seater naderde in razende vaart over den smallen weg. Letje tuurde met half dichtgeknepen ogen. Was dat niet....? Ze greep plotseling Wil's arm.

— Het is Hans, zei ze. Er is natuurlijk iets met Vader. Zie, hij rijdt al langzamer. Haar hart bonsde opeens. Het was Hans. Ze zag, hoe hij uit den wagen sprong en driftig het portier dichtsloeg. Hij zag de beide meisjes voor het raam staan.

— Letje, riep hij. Letje zag zijn strak, verbeterd gezicht. Het was of haar hart stilstond opeens. Ze wachtte tot Wil opengegaan had. Ze ging niet zelf naar de deur.

Ze stond nog bij het raam, toen Hans binnenkwam.

— Direct mee, zei hij. Hij greep haar bij den arm. Zijn stem was bevelend.

— Wat is er dan, Hans? Is Vader? . . . Ze durfde niet verder vragen. Hij knikte enkel.

— Ga dadelijk mee. Hij duwde haar naar buiten, in de auto. Hij zei zacht iets tegen Wil, die meteen begon te snikken. Hij reed weg. De kleine wagen joeg over den weg.

— Vader, dacht Letje dof. Enkel dat ene woord: Vader. Ze vroeg niet. Ze wist het immers al. Ze had het al begrepen. Ze legde haar hand op zijn arm.

— Rij niet zo hard, zei ze. Haar stem was hard. — Rij niet zo hard, Hans. Het heeft toch geen zin meer. Wij zijn toch te laat.

Hij keek naar haar. Onnatuurlijk kalm is ze, dacht hij. Het dringt nog niet tot haar door. Hij reed wat zachter.

— Je kunt het wel vertellen, Hans. Wat is er gebeurd? Kun je niet even stoppen, en het me vertellen?

Hij reed den wagen naar den kant van den weg.

— Letje, begon hij. Zo vreemd kalm was ze.

— Je Vader heeft een longbloeding gehad. Hij heeft niet geleden. Hij was direct. . . .

— Dood, zei ze. Hij knikte. Hij sloeg zijn arm om haar heen. Aanstonds komt er een uitbarsting, dacht hij.

Maar die kwam niet. Ze bleef voor zich uit zitten staren.

— Een longbloeding? zei ze langzaam en vragend. Een longbloeding? Hoe kan dat nu opeens?

Hij haalde zijn schouders op.

— Wie was er bij?

— Ik, zei Hans. Het was zo gauw gebeurd, Letje. Een kwestie van een paar minuten, werkelijk. Ik ben direct gekomen. Zullen we. . . vind je goed, dat we verder rijden?

— Ja. Rijd maar door, Hans.

— Wat ben je kalm, Letje. Hij moest het zeggen.

— Wat helpt het, als ik niet kalm ben? Ze glimlachte even, zo'n troosteloos glimlachje, dat hij even met zijn ogen knip-

OP DEN TWESPRONG

perde. — Toen ik je zag aankomen, Hans, toen begreep ik het direct.

Wat is dat ellendig, peinsde hij. Ik had liever, dat ze eens flink huilde, gilde ze maar desnoods. Maar dit strakke voor zich uitstaren — als daar maar geen lelijke reactie op komt. Ze reden verder. Ze zwegen, tot het huis in het gezicht kwam. — De gordijnen zijn al neer, zei Letje.

— Ja. Ik zal . . . zullen we hier maar stoppen? Dan lopen we tot huis.

Waarom te zeggen, dat hij het een afschuwelijk idee vond, met veel lawaai te stoppen voor het huis, waarin nu een dode lag?

Hij hielp haar uitstappen. Hij schoof zijn hand onder haar arm, als om haar te steunen. Maar ze liep even rechtop als anders.

In de gang stond juf. Ze wreef zenuwachtig haar handen over elkaar en haar ogen hadden rode randjes. Ze wilde iets zeggen, maar Letje liep haar zwijgend voorbij, de trap op, naar boven. Hans volgde haar.

Zo donker was alles in huis, dacht Letje. En Vader . . . ze slikte even.

Ze wilde de kamer binnengaan, maar Hans hield haar tegen. — Wacht even, Letje. Ik zal eerst kijken, of je naar binnen kunt.

Zacht ging hij naar binnen. Letje begreep. Natuurlijk — Vader had een longbloeding gehad, en nu wilde hij zien of de aanblik zo was, dat zij het zou kunnen verdragen. Ze huiverde even. Ze zag het plotseling voor zich. Een golf bloed, waarin Vader gestikt was, over het witte laken . . .

Het duurde lang. Hans kwam eindelijk naar buiten. Hij wenkte haar. Langzaam ging ze naar binnen. In de kamer was de zuster nog bezig haastig iets op te ruimen. Letje zag, dat het een zakdoek was, rood geplekt. Haar blikken gingen naar de gestalte onder het witte laken.

— Kom, zei Hans zacht. Kom, Letje. Of durf je niet?

Ze knikte. Ze volgde hem naar het raam.

Hans sloeg het laken wat terug. Verwonderd keek Letje. Was dat Vader? Dit stille, bleke, witte? Ze legde even haar hand op zijn voorhoofd. Kil. Dood. Ze draaide zich om naar Hans.

— Er is veel te bespreken, zei ze zacht. Kom je mee naar beneden?

Hij wilde zeggen, dat daar nog tijd genoeg voor was, maar hij begreep, dat het voor haar veel beter was, dat ze iets te doen had, iets had om haar gedachten af te leiden.

Samen gingen ze de kamer uit.

Achter hen sloot de zuster zacht de deur.

Dokter Maas kwam. Met Hans voerde hij een gefluisterd gesprek in de gang, waar Letje brokstukken van opving.

— Het was vlug afgelopen. Dokter Maas bromde wat.

— Die val schijnt meer met zich mee te hebben gebracht, dan we dachten. Was jij er alleen bij, Verkerk?

— Ja. Letje was niet thuis. Ik heb haar direct gehaald.

— Hm. Arm kind. Waar is ze?

— Binnen. Maar ze is erg flink. Weer onverstaanbaar gebrom van dokter Maas.

Samen kwamen ze binnen. Dokter Maas schudde lang haar hand, maar hij zei niets. Letje was hem er dankbaar voor. Ze kon geen troostwoorden verdragen, nu niet.

— De begrafenis, begon ze. Dokter Maas viel haar haastig in de rede.

— Daar zorg ik wel voor. Maar er zijn andere dingen, waar we over praten moeten. Wil je dat nu doen, of liever als alles achter den rug is?

— Liever nu. Ze keek hem vragend aan.

— Is er nog familie, die over moet komen?

— Familie? Nee. Er is alleen een broer van Moeder, maar die woont in Amerika.

Hij dacht even na. Nee, dat was waar, Verschuur had hem eens verteld, dat hij heel weinig familie had.

OP DEN TWEESPRONG

— Dus familie hoeft er niet gewaarschuwd. Nu het huis. Blijf je hier wonen, kind?

— Dat weet ik niet. Daar heb ik nog niet bij stilgestaan, zei ze. Ik wilde alleen over de regeling van de begrafenis praten. Ik wist niet, dat u....

— Stil maar. Het kan ook nog wel een paar dagen wachten. Dan kun je ook beter de dingen overzien. Wil je niet liever met mij meegaan naar de stad?

— Nee, knikte ze. Ze staarde naar buiten.

— Laat de zuster nog wat blijven, fluisterde dokter Maas tegen Hans. — Ik vertrouw haar niet. Ze is me veel te kalm. Ik ga nu even naar boven.

— Ja, goed. Hans ging mee. Ze hoorde de beide mannen de trap opgaan. Ze stond op, ging naar het raam. Ze trommelde met haar vingers tegen het glas.

Hans kwam weer binnen. Ze draaide zich om.

— Hans, zei ze, heeft Vader nog iets gezegd? Toen hij.... stierf, bedoel ik.

Hij schudde zijn hoofd.

— Nee. Toen niet meer. Het ging te gauw. Maar we hadden wel even zitten praten.

— Waarover?

— Over de praktijk hoofdzakelijk. En over jou.

— Wat heb je met Vader over mij gepraat?

— Je Vader zei, dat het zo prettig was, dat je nu thuis kwam.

— Meer niet?

— Ja. Hij zocht even naar woorden. — En dat hij tegenwoordig dichter bij je stond dan hij ooit gedaan had.

— Ja, dat was waar, zei ze zacht. Hij legde zijn hand op haar hoofd.

— Is het dan niet heerlijk, Letje, dat je dat weet? Dat je Vader niet als een vreemde voor jou is gestorven?

Ze knikte.

— Natuurlijk, zei ze. Ik klaag toch niet?

Hij zuchtte onmerkbaar. Die kalmte van haar. Verschrikkelijk.

— Je moet iets gebruiken, Letje. Wat wil je hebben? Dan zal ik het voor je gaan halen.

— Laat Dirkje hier maar gewoon dekken. Wil je haar even bellen?

Hij drukte op den belknop. Dirkje verscheen, ook al met roodgehuilde ogen. Naar Letje durfde ze niet te kijken.

— Wil je even dekken, Dirkje?

— Ja, juffrouw. Dirkje kon zich niet langer goed houden. Haar schouders schokten en ze ging vlug de kamer uit.

— Dat moest jij ook kunnen, eens flink uithuilen, zei hij.

— Och waarom? Waarom, Hans? Dat helpt immers niets?

— Maar het zou goed voor je zijn.

— Waarom? vroeg ze weer. Er verandert toch zeker niets mee, als ik eens flink uithuil? Dan heeft het toch geen nut?

— Hoe kun je zo zijn, Letje. Zo akelig kalm. Alsof het je niets kan schelen!

— Niets kan schelen, zei Letje langzaam. Niets kan schelen. Ze legde even haar hand op haar hart. Daar was iets dat pijn deed. — Dacht je dat, Hans?

— Nee kind, stil maar. Ik weet wel beter. Maar je bent zo flink, dat begrijp ik niet.

— Ik zelf ook niet, zei Letje zacht.

— De koffer van Letje staat hier nog, zei Wil. Hoe moet dat nu, Moeder?

— Ik denk niet, dat Letje hem erg zal missen. Mevrouw Van Veen schudde haar hoofd. Ze leek ontdaan.

— En nu ging het nog wel zo goed, Moeder.

— Ja, het is voor Letje verschrikkelijk. Nu heeft ze niemand meer.

— Ze begreep het direct, toen ze Hans zag. En zo kalm als ze was, Moeder.

— Dan zal ze het voor haarzelf wel moeilijk hebben, zei mevrouw zacht.

— Wat zou ze nu moeten, Letje. Ze kan daar toch niet blijven,

OP DEN TWESPRONG

als er een andere dokter komt te wonen. Zou ze nu ergens anders gaan wonen?

— Ik weet het niet, Wil.

Wil sprongen de tranen weer in de ogen.

— Wat zal Roel ervan schrikken, zei ze.

— Roel? Waarom juist Roel? Bedoel je dat hij...?

— Ik weet het niet, Moeder. Ik denk het alleen maar.

— Ik heb het ook wel eens gedacht. Maar ik denk dat Roel dat uit zijn hoofd zal moeten zetten, zei mevrouw peinzend, even niet aan Letje denkend.

— Waarom, Moeder? Om dien Hans?

— Ja. Het zou voor Letje een goede oplossing zijn, peinsde mevrouw. Maar praat er niet over met Roel, Wil.

— Roel weet het al. Hij zei laatst tenminste zo iets tegen mij. Maar als hij het hoort... hij zal er toch heen willen, Moeder. Zo is Roel.

— Ja... misschien...

Ze hoorden voetstappen.

— Daar is Roel. Wilt u het hem zeggen, Moeder?

— Nee, Wil, het is beter, dat jij het doet.

Wil stond op. Ze ging naar de gang. Daar stond Roel.

— Wat is er? Wat kijk je, Wil? Waar is Letje?

Even snikte Wil. Dan bedwong ze zich. Hij schudde haar heen en weer.

— Zeg op dan, is er wat met haar? Hij zag ineens bleek.

— Nee, schudde Wil. Ze vermande zich.

— Nee, met haar niets. Maar haar Vader is dood.

— Dood? Hij staarde haar niet-begrijpend aan. Hoe kan dat nu?

— Hij heeft een longbloeding gehad.

— Is ze al weg, Letje?

— Ja. Ze werd gehaald.

— Door Hans. Hij zei het wat bitter. Hoe was ze, Wil?

— O, akelig kalm. Ze begreep het al, nog voor dat hij iets gezegd had.

Hij staarde voor zich uit.

— Moet je er niet heen, Roel? waagde Wil.
 — Ik? Ik er heen? Hij lachte schamper. Wat moet ik er doen? Ze heeft hem immers? Mij heeft ze niet nodig, zo'n boer....
 — Heeft ze dat gezegd?
 — Nee, maar ze denkt het.
 — Daar weet je niets van. Dat mag je niet zeggen, Roel.
 — Dat weet ik wel. En trouwens.... wat doet het er toe? Ze heeft mij niet nodig, en daarom hoef ik er niet heen te gaan. Hij draaide zich om. Hij liep de keuken door. Naar den stal ging hij. Daar ging hij tegen den muur staan.
 Letje's Vader dood! Dat zal ze niet kunnen dragen, dacht hij. Hij balde zijn vuist. Naar haar toe zou hij willen, hij zou bij haar willen zijn, maar daar was immers.... Hans? Nee, hij had er niets te maken. Hij ging de garage in. Daar stond de blauwe auto. In twintig minuten kon hij bij haar zijn, als hij wilde. Als hij wilde.... Hij wilde wel, maar hij had geen recht.... Hij draaide zich plotseling om en ging het huis weer in.

— Hans?
 — Ja, wat is er?
 — Ik.... ik ga maar naar bed.
 — Nu al? Het is nog zo vroeg. Het is beter, dat je niet alleen bent, Letje. Dan denk je te veel. Blijf nog wat beneden.
 — Nee, liever niet.
 — Loop dan nog een eindje met me rond, drong Hans aan.
 — Nu, goed dan.
 Zwijgend gingen ze door het dorp. De mensen zaten allemaal voor het huis, ze begonnen te fluisteren, als ze Letje zagen. Letje voelde hun nieuwsgierige belangstelling. Nee, niet het dorp verder door.
 — Zullen we teruggaan, Hans?
 — Nu al? Maar hij drong niet verder aan.
 Weer terug naar het huis met zijn neergelaten gordijnen.
 — Nog even rechtdoor?

OP DEN TWEE SPRONG

Ze wilde welgeren, maar dan dacht ze aan al zijn goede zorgen.

— Goed, Hans. Ze huiverde plotseling.

— Ben je koud, Letje? vroeg hij bezorgd.

— Nee, Hans. Nee, koud was ze niet, dacht Letje. Alleen eenzaam, zo verschrikkelijk eenzaam....

Nu stond ze voor haar raam, Letje. Het was begonnen te regenen, zo'n lauwe milde zomerregen. De regen deed de struiken in den tuin geheimzinnig ritselen. Op de vensterbank spatten de druppels. Regen, zacht en weldadig...

— Zo zou ik willen huilen, dacht Letje. Zacht en weldadig. Maar haar ogen, die in den donkeren tuin staarden, waren hard en droog. Hoelang stond ze daar? Ze wist het niet. Het deed er ook niet toe. Er was maar één ding, dat er toe deed. Vader was dood. Dood. Ze was alleen nu. Ze dacht aan Vader.

— Wij, jij en ik, wij zijn twee eenzamen, had Vader gezegd. En daarom horen wij bij elkaar. Hoe lang was dat al geleden, dat Vader dat gezegd had?

Nu was zij alleen over. Nu zou niemand meer tegen haar zeggen: — Wij horen bij elkaar.

— Alleen op de wereld, zei ze. Ze zei het hardop, het klonk zo pathetisch. Ze had er bijna om gelachen.

Vader, Vader, die lang een vreemde voor haar geweest was. Die afwezig geweest was, als ze wat vertelde. En die nu, juist nu ze elkaar begonnen te begrijpen....

— Wat voor troost heb jij dan? Ja, dat had Roel gevraagd. Zij had nooit dien troost nodig menen te hebben. Nu wilde zij dien troost, dien Roel bedoelde. Vader had gezegd, dien avond van den uitslag — zo kort geleden, en toch zo lang — dat hij veel dingen anders was gaan zien. Zij had begrepen, wat hij bedoelde. Weer dacht ze aan Roel. Roel geloofde in een leven na dit leven, dat had hij gezegd — eens. En Vader, Vader had het niet willen geloven, eerst, maar hij was toch tenslotte van de waarheid ervan overtuigd. Nu was zij daar

nog, Letje. Vader en Roel, zij hadden aan den enen kant ge-
staan. En zij stond aan den anderen kant, alleen....
Stond zij werkelijk aan den anderen kant?....

Buiten ruiste de regen.

Veranderingen

— **N**u moeten we toch eens even praten, zei dokter Maas. Het was de avond na de begrafenis.

Letje, bleek boven het zwart van haar jurk, knikte.

— Je weet, dat ik door het overlijden van je Vader, je voogden geworden?

— Nee, ik wist het niet. Maar ik vind het erg prettig, zei ze.

— Kijk eens, toen je Vader nog leefde, was hij vanzelfsprekend je voogd. Maar hij heeft indertijd mij eens verzocht, toezien te willen wezen, omdat je geen familie hier hebt. Nu ben ik dus je voogd geworden, tot je meerderjarig bent. Als je wilt, kun je bij ons komen. Mijn vrouw zal het erg prettig vinden, omdat we geen dochters hebben.

— Het is erg vriendelijk van u, zei ze, maar ik hoef toch niet dadelijk te beslissen?

— Nee, natuurlijk niet. Neem geen overhaast besluit, je hebt er later spijt van. Maar je kunt in dit huis niet blijven wonen,

niet omdat je nu arm bent, integendeel, maar er zal een andere dokter komen....

Letje keek naar Hans, vragend. Die knikte.

— Ja, ik zou graag de praktijk hier willen overnemen, zei hij. Ik wilde me eerst voorlopig nog niet vestigen, maar nu het zo gelopen is.... En ik ben aan de mensen gewend.

— Natuurlijk. Het is voor alles een prachtoplossing.

— En wil jij hier in het dorp blijven wonen? of kom je maar bij ons. O nee, daar zouden we het niet verder over hebben. In elk geval ga je dit huis uit. De rest overleggen we wel eens samen. We behoeven niets geen haast te maken.

— Nee, dokter.

— Het beste zou zijn, als je eerst eens ergens ging logeren. Bij Wil, dacht ze.

— Bij ons bijvoorbeeld. Wil je dat, Letje?

Het zou ondankbaar zijn, te weigeren, na al wat dokter Maas voor haar gedaan had, bedacht ze, en dus zei ze:

— Graag, dokter.

— Prachtig. Ik neem je meteen mee straks. En nu de kwestie van de meubelen. Wil je ze bewaren? Dan moeten we ze ergens laten opslaan.

— Och, nee. Waarom? Kunnen ze niet verkocht? Misschien kan Hans er iets van overnemen, stelde ze voor. Ze keek vragend naar Hans.

— Wel graag. Er zijn veel dingen bij, die ik zou willen hebben. Nu ik hier toch blijf wonen....

— Dat regelen wij dan wel even, Verkerk, zei dokter Maas haastig. Een pijnlijke geschiedenis vond hij het voor het kind. Maar ze vatte het alles zo met dezelfde kalmte op. Hij stond op.

— Kun je je klaarmaken, kind? Dan gaan we over een half uur weg. O ja, nog eens wat. Het is het beste, als je de dingen, die van jezelf zijn, en die je bewaren wilt, maar naar mij stuurt, nu ik toch je voogd ben.

Hij boog zich over haar heen. Zwaar drukte zijn hand op haar schouder.

OP DEN TWEESPRONG

— Beloof me, dat je nu met alle moeilijkheden bij mij zult komen. Beschouw mij nu maar zo'n beetje als je Vader.

Letje stak haar hand naar hem uit.

— Ja, dokter. En dan... ze haperde even. Dan bedank ik u nog hartelijk, dokter. U bent zo goed geweest, ik heb zoveel steun van u gehad. Ik zal het nooit vergeten. En jij ook, Hans.... Ik.... Ze haperde weer even. We hebben een prettigen tijd samen gehad, de laatste paar maanden. Ik dank je ook voor de gezelligheid, die je Vader hebt gegeven. Het was voor hem zo prettig, dat jij er was.

Ze stak ook Hans haar hand toe. Hij zei niets, maar kneep haar hand tot het haar pijn deed.

— Ga je dan nu even pakken? Je hoeft nog niet alles mee te nemen. Alleen wat je voorlopig nodig hebt. Volgende week gaan we wel weer eens kijken.

— Ja. Ja, ik ga, zei Letje. Langzaam ging ze de kamer uit.

De beide mannen bleven samen achter.

— Ik had gedacht, dat jij... dat zij en jij... begon dokter Maas. Hij stak een sigaar op, staarde naar den blauwen rook.

— Tja... Hans bekeek nadenkend zijn handen.

— En als ik me niet vergis, heeft Verschuur het ook wel eens gedacht, vervolgde dokter Maas. Het zou zo'n prachtoplossing zijn. Maar ik wil je niet dwingen, Verkerk, werkelijk niet. Het was slechts een opmerking.

— Tja, zei Hans weer. — Ik weet niet, of ze wil.

— Vraag het haar dan, kerel. Wil jij zelf?

— Ik mag haar graag, peinsde Hans. Erg graag. Maar dat is niet genoeg, vind ik.

— O maar, dan komt dat andere wel. Ik zou het voor het kind zo graag willen, zie je. Dan hoeft ze hier niet weg. Dat vind ik zo hard voor haar.

Hans dacht aan Letje's Vader, dien hij zo had leren waarden, deze maanden. Hij had misschien ook aan deze oplossing gedacht. En aan Letje zelf dacht hij. Hij mocht haar

graag, maar hij hield niet van haar. Maar iemand anders was er niet. Ze zou een goede kameraad zijn, Letje. En was dat ook niet veel waard?

— Ik weet niet. . . . zei hij. Ik weet het werkelijk niet, dokter. Hij stond op.

— Nu, jongen, ik bedoel ook niet, dat ik vind, dat je het doen moet, praatte dokter Maas. Ze weet er zelf immers niets van? Ik wil niets forceren, kerel.

Hans beende door de kamer. Nadenkend volgde dokter Maas den rook van zijn sigaar. Hij keek op zijn horloge.

— Ik ga eens even naar mijn benzine kijken, zei hij. Hij ging de kamer uit.

Toen hij weg was, liep Hans langzaam naar boven. Het was er nog donker, de gordijnen waren nog steeds naar beneden. Op de bovengang stond hij even stil en luisterde. De deur van het kleine kamertje stond open, de zuster was direct na de begrafenis vertrokken.

Hij hoorde Letje heen en weer lopen.

Nu draaide ze de kraan van den wasbak open.

Hij wachtte nog even, dan klopte hij aan.

— Ja, riep ze.

Hij ging naar binnen. Ze stond bij de kast, een koffer stond open op den grond. Ze keek hem vragend aan.

— Letje, begon hij. Er is iets. . . . ik zou graag iets met je willen bespreken.

— Dat kan. Wat is er, Hans?

Hij kuchte even. Nee, het was toch niet zo makkelijk.

— Je vindt het zeker lam, dat je hier weggaat?

— Natuurlijk. Zolang hebben we hier gewoond Maar wat moet ik hier alleen doen? Het is nu eenmaal niet anders. Ze haalde haar schouders op, berustend.

Het trof hem, dit gebaar van haar. Op den rand van het bed ging hij zitten.

— Als je wilt, Letje, kun je hier blijven. Hier, in dit huis.

— Hoe zo? Ze keek hem niet-begrijpend aan.

— Ja, ik weet, ik pik het raar in, maar ik bedoel. . . . Je zou

OP DEN TWEESPRONG

met me kunnen trouwen, Let. Dan kun je hier blijven.

Even bloosde ze, vluchtig.

— Zeg je het alleen daarom, Hans? Omdat je medelijden met me hebt?

Wat heeft ze me door, dacht hij. Nu volhouden....

— Nee, niet alleen daarom, Letje. Ik mag je graag. En jij mij ook wel, dat weet ik. Waarom zullen we dan deze oplossing niet zoeken? Je zou een goede kameraad voor me zijn, Letje. Ze staarde naar buiten. Nu had Hans haar gevraagd. Ze zou met hem kunnen trouwen en hier kunnen blijven. Alles zou dan net zo zijn als vroeger, behalve dat Vader.... Maar ze zou niet eenzaam meer zijn. Of misschien toch nog, naast Hans?....

— Zeg eens wat, Letje?

— Ik.... ik,.... ik weet het niet, Hans. Dat kan ik zo niet zeggen.

Hij stond op, met iets van verlichting. Hij legde zijn handen op haar schouders.

— Je hoeft het ook niet direct te zeggen, Letje. Ga nu maar met dokter Maas mee. Denk er goed over na. En zo gauw als je wilt — als je voelt, dat het niet langer met je gaat, dan kom je bij mij. Beloof je me dat?

Ze keek hem vol aan.

— Nee, zei ze. Nee Hans, het is beter, dat ik dat niet beloof. Het is beter, dat ik je vrijlaat. Ze dacht bij zichzelf, dat ze immers veel te goed de reden van zijn vraag wist. Medelijden.... voor een groot deel. Ze dacht even na.

— Maar de gedachte, Hans, dat ik altijd ergens heen kan.... dat zal me wel helpen, als ik het eens moeilijk heb. Daar dank ik je alvast voor. Dat zal ik niet vergeten, Hans.

Hij liet haar schouders los.

— Dat is goed, Letje. Als je het maar weet. Ik sta voor je klaar, bedenk dat. Niet alleen hierin, ook met andere dingen. Ik ga nu weg, ik moet nog ergens heen. Als ik terug kom, zul je al wel vertrokken zijn.

— Maar ik kom nog terug, zei ze. Volgende week misschien.

— Misschien. Misschien vind je het dan beter, niet meer terug te komen. Daarom neem ik nu afscheid van je. Het ga je goed. En denk aan wat ik gezegd heb. Tot.... tot ziens, Letje!

Hij gaf haar geen hand. Achter hem viel de deur dicht. Ze staarde den tuin in. Op het dak van de schuur zat een merel en floot, floot....

Met een ruk draaide ze zich om en begon verder te pakken.

Mevrouw Maas was een lange statige verschijning, met grijs, iets krullend haar. Ze was steeds in het zwart. Tegen Letje was ze vriendelijk, maar probeerde niet overdreven hartelijk te zijn. Letje was daar blij om. Mevrouw vroeg niets en dus hoefde zij niets te zeggen.

Een week was ze er nu.

Den eersten avond had ze met dokter Maas een lang gesprek gehad in zijn kamer. Hij had gezegd: Laten we eens gaan praten samen. Hij was haar voorgegaan naar zijn kamer. Ze had wat bevreemd gekeken. Dat had hij gezien en daarom uitgelegd:

— Mijn vrouw houdt niet van dergelijke gesprekken in de huiskamer. Ga zitten.

Voorzichtig was ze gaan zitten in een van de leren crapeaude.

Dokter Maas zette zijn vingertoppen tegen elkaar.

— Kijk eens, meisje. Je weet, dat je hier kunt blijven. Mijn vrouw en ik, we zullen het zéér op prijs stellen, als je er toe kon besluiten, dat te doen. Je moet maar denken, je thuis is nu hier. Ik heb je dat laatst gezegd, en je wilde toen niet dadelijk een besluit nemen. Zeer verstandig. Wat vind je er van?

— Och, zei ze. Het is heel vriendelijk van u, en ik zal nooit vergeten, dat nu mijn thuis hier is. Maar, dokter, ik doe het toch liever niet. Ik wil wel graag heel vaak komen, zoals ik thuis zou komen met vacantie's en zo. Maar helemaal hier komen.... nee. Het heeft zo weinig doel. Ik zou bij Vader

OP DEN TWEESPRONG

thuiskomen, dan zou ik het werk van juf doen. Maar hier, wat moet ik hier doen?

— Je hoeft toch niets te doen?

— Dat is het hem juist. Dat gaat me toch vervelen.

— Je zou lessen kunnen nemen, kookles, handwerken — wat doen jullie meisjes alzo?

— Maar dat kan ik toch niet m'n hele leven blijven doen?

Misschien trouw je wel gauw, had hij bijna gezegd, maar hij zei het toch niet.

— Wat wil je dan? Je kunt gaan studeren. Je kunt zoveel. Je hebt toch wel eens plannen gehad, Letje. Dat heeft ieder jong meisje.

— O ja, ik heb genoeg plannen gehad. Om de maand wilde ik wat anders. Ik heb ook wel eens gedacht, dat ik wel medicijnen zou kunnen gaan studeren.

— Welnu, dan zijn we er immers? 'n Prachtstudie. En als je klaar bent, kom je mij assisteren. Hoe lijkt je dat?

Even had ze geglimlacht om zijn enthousiasme.

— Nee, dokter. Ik wil het nu niet meer. Dat is toch niets voor mij, geloof ik. Ik als meisje.... Ze haalde haar schouders op. En een andere studie.... Het lokt me niet aan. Nee, ik zou graag iets anders willen.

— Maar wat dan? Weet je iets? Wil je een baan? Dan zoeken we wat voor je. Er zal allicht hier in de stad iets te vinden zijn, en dan blijf je bij ons wonen.

— Ik weet wel iets, zei ze. Ze legde haar hand op zijn mouw.

— Maar dokter, u moet me beloven, dat u er niet om lachen zult, en dat u zult geloven, dat het me ernst is.

— Zeg maar op, meisje. Ik zal je heus niet uitlachen.

— Verpleegster, had ze aarzelend gezegd — ze vreesde tòch, dat dokter Maas zich er tegen zou verzetten.

— Verpleegster? Maar kind....

— Nee, luister u nu even. Ik heb er heus goed over nagedacht, dokter. Vroeger heb ik er nooit over gedacht. Maar toen zuster Woudstra bij ons was, heb ik nogal veel met haar gepraat. Ze zei, dat haar werk haar veel voldoening gaf, en

dat kun je ook aan alles merken. Zoals ze Vader verpleegd heeft — zou er wel een dankbaarder werk zijn, dokter?

— Jawel, bromde hij, dat van je Vader en van mij. Verpleegsters zijn er in de ziekenhuizen alleen maar voor om den helen dag hard te draven, standjes van de hoofdzusters te krijgen, en den rommel van de doktoren op te ruimen.

Ze moest toch even lachen.

— Nu ja, alle begin is moeilijk. Dat is toch alleen maar zolang je leerling bent?

— Dat denk je maar. In elk ziekenhuis heb je een massa zusters, van die oude, die twintig jaar in hetzelfde ziekenhuis blijven hangen, en dat worden van die zure, vitterige oude vrijsters. Die blijven het je moeilijk maken, ik heb er genoeg van gezien. En dan die praatjes over roeping. Van de honderd verpleegsters is er misschien één, die het uit roeping, wordt. Ben jij soms die éne?

Zijn ogen hadden haar spottend aangekeken, en ze had even gebleemd.

— Och nee . . . ik weet niet. Ik voel er veel voor, ik zou het graag proberen. Als het me niet bevalt, kan ik toch altijd iets anders beginnen? Ik ben nog zo jong.

Hij had zijn schouders opgehaald.

— Nu ja, als je het zó graag wilt . . . Je moet het zelf weten. En als het je niet bevalt, niet denken: ik wil toch doorzetten, maar er mee ophouden, hoor! Het zal je trouwens wel niet bevallen, had hij er achteraan gemompeld.

— Ik denk van wel, had ze gezegd.

— En wanneer wil je dan?

— Zo gauw mogelijk. Kan dat?

Hij had even nagedacht.

— Ja, kijk, je bent een jaar te jong, maar in het ziekenhuis, waar ik vroeger als assistent gewerkt heb, zou ik je er wel tussen kunnen krijgen. Ik ben nogal goed bekend met de tegenwoordige directrice. En dan zou je een jaar over kunnen werken . . . Ik zal er wel eens over schrijven.

— Doet u het dan gauw? had ze aangedrongen.

OP DEN TWESPRONG

— Dadelijk vanavond, had hij beloofd. Nu goed?

Aan dat alles dacht Letje, terwijl ze in de voorkamer zat te handwerken. Ze had een paar keer aangeboden, mevrouw met het een en ander te helpen, maar mevrouw had het vriendelijk maar beslist van de hand gewezen.

— Jij bent hier om wat op je verhaal te komen, en ik heb personeel genoeg.

Ik hoop maar, dat ik gauw ergens geplaatst kan worden, peinsde Letje. Hier ben ik totaal overbodig.

Ze was stil, en het leek, of ze met den dag smaller werd. Dokter Maas had haar al eens een paar maal aangekeken, en gezegd, dat ze, als ze zo doorging, in geen enkel ziekenhuis kans maakte.

— En ik mag het lijden, had hij gebromd. En mevrouw had met haar kalme stem gezegd:

— Je bent veel te jong, om in de verpleging te gaan. Je ziet zoveel onprettige dingen. Ik ben zelf ook verpleegster geweest, maar ik was een paar jaar ouder. Je hadt het haar moeten afraden, man!

— Afraden! Ik heb niet anders gedaan! Ik raad het haar nóg af. Maar ja, een mens z'n lust is een mens z'n leven. Ze moet het dan zelf maar ondervinden, en ik voorspel je, vrouw, over een half jaar komt ze met hangende pootjes terug, als ze niet ontslagen wordt wegens gebleken lichamelijke ongeschiktheid!

— Je moet wachten, tot je een paar jaar ouder bent. Mevrouw bleef onverstoorbaar. Dan kun je alles veel beter verdragen. Ik was vijf en twintig. En ik heb er nooit spijt van gehad, dat moet ik zeggen.

— Geen wonder, had dokter Maas gebromd. Anders had je mij nooit leren kennen. Wat dat betreft, heb ik er óók geen spijt van.

Toen kwam er, een paar dagen later, een oproep voor haar. Of ze, op dien en dien datum, zich om elf uur bij de directrice zou willen vervoegen.

Ze ging er heen. Dokter Maas had haar naar den trein gebracht, en gezegd:

— Nu niet zenuwachtig wezen, hoor! Ze letten overal op bij de keuring. Doe mijn groeten aan de directrice. En veel succes.

Zenuwachtig, dacht ze, terwijl ze op de electriche bel van het ziekenhuis drukte, zenuwachtig. Was ze dat ooit? Ze wilde, dat ze het kon zijn. Ze wilde dat, eindelijk, dat zware gevoel van binnen verdween. Dat ze zou kunnen huilen, en lachen, en dat ze....

De deur ging open, plotseling, geruisloos. Een deftig-doende portier vroeg, wat ze wenste?

Letje noemde haar naam, en zei, dat ze verwacht werd.

— Wilt u mij dan maar volgen? Hij ging haar voor naar een klein kamertje. Een tafel, wat stoelen. Zeker de wachtkamer.

— Ik zal directrice medelen, dat u er bent. De portier verdween weer. Hij liet de deur open staan.

Letje hoorde in de gang gelach, en gerammel met emmers. Een paar zusters liepen voorbij de open deuren, ze liepen hard. Ze keken niet naar binnen. Er werd ergens iets geroepen, ze hoorde een kind huilen, en een stem, die sprak, bedarend, sussend. Het huilen hield op.

Weer liepen er twee zusters voorbij. Ze duwden een brandcard, een lege. Ze zeiden iets tegen elkaar, de ene schaterde. Sst, zei de ander. Ze keken wèl naar binnen. Ze knikten tegen Letje.

Ze wachtte een kwartier, een half uur. Eindelijk verscheen er een zuster.

Wilt u mij maar volgen?

De lange, hoge gang door.

Aan het eind er van was een brede, bruine deur. De zuster klopte aan, opende dan de deur voor Letje.

— Gaat uw gang. Achter haar werd de deur weer gesloten. Een grote kamer, in het midden een bureau. Daarachter de directrice, in het zwart.

OP DEN TWEESPRONG

Niet in costuum, dacht Letje. Ze stond niet op, maar stak Letje wel haar hand toe.

— Juffrouw Verschuur. Gaat u zitten.

Ze zocht in een stapel papieren, terwijl Letje op den stoel voor het bureau ging zitten. Ze nam er een brief uit. Letje zag, dat het de brief van dokter Maas was.

— U wenst hier te komen als leerling-verpleegster?

— Als het kan, heel graag, directrice.

— Zo. Waarom wilt u in de verpleging gaan?

— Ik voel er voor, zei Letje eenvoudig.

— En waarom wacht u niet, tot u twintig jaar bent? Waarom wilt u nu direct? De donkere ogen in het strenge gezicht keken haar even strak aan. Is het noodzakelijk voor u, dat u zo spoedig begint?

— Niet zoals u bedoelt. Niet om financieele redenen.

— Waarom dan? Ik wil niet onbescheiden wezen, maar als ik u zo spoedig mogelijk als leerlingverpleegster aanneem, dat wil zeggen, een jaar te vroeg, dan dien ik ook te weten, waarom.

— Mijn Vader is pas overleden, zei Letje. Zo kalm zei ze dat, of het eigenlijk haar niet aanging. Nu ben ik bij mijn voogd in huis, maar daar ben ik totaal overbodig. En nu ik toch besloten heb, in de verpleging te gaan, wil ik maar liever zo gauw mogelijk.

— Is dokter Maas uw voogd?

— Ja, directrice.

— Dokter Maas heeft hier vroeger gewerkt, zei de directrice peinzend. Ik ben operatiezuster bij hem geweest. Hij was een prettig iemand om mee samen te werken.... En als ik er hem een plezier mee kan doen, u zo jong te plaatsen....

Ze stond op.

— We zullen eens zien. Gaat u maar mee. U zult eerst gekeurd moeten worden. Als dat in orde is.... welnu, dan kunt u, wat mij betreft, wel direct de volgende maand komen.

— Dank u wel, zei Letje. Ze volgde de directrice door de gang. Een deur door, een portaal, weer een deur....

— Hier moet u zijn. Wacht u even.

Weer een ander vertrek. Ditmaal licht en ruim, met witte meubels.

Letje herkende verschillende dingen. De onderzoektafel, de instrumentenkast, een verbandemmer....

— Dit is de kamer van dokter.... Een naam dien ze niet verstond. —

— Dokter komt zo bij u.

Het onderzoek duurde lang.

— Wij keuren altijd streng, legde de goedmoedige kleine man in zijn witte jas uit. Dat moeten we wel. Zusters moeten sterk zijn. Bent u dikwijls ziek geweest?

— Nee, heel weinig. En sinds ik op 't gym was, helemaal niet.

— Zo. Hm. We zullen zien. U bent wel wat mager, jongedame. Maar de ondervinding heeft mij geleerd, dat dat vaak de taaiesten zijn. U is volkomen gezond verder. Alleen.... een beetje meer kleur zou u geen kwaad doen. Enfin, we zullen het er maar op wagen. Maar u moet me beloven, dat u flink zult eten, als u eenmaal hier bent. Dat is een eerste ver-eelste.

Letje lachte een beetje.

— Goed, zei ze. Dat wil ik wel beloven.

Weer terug naar de kamer van de directrice, nu met den kleinen dokter naast haar.

— En? vroeg de directrice. Hoe is het, dokter?

— Ze kan mijns inziens wel komen. Hier is mijn lijstje.

Ze keek het vluchtig even door. Dan keek ze op.

— Dus dan kunt u de eerste van de volgende maand komen. Ik zal u modellen voor uw costuum laten sturen. Wilt u mij uw adres opgeven? O, dat is waar, dat is niet nodig, u zei, dat u bij uw voogd was, en zijn adres heb ik hier.

Ze stak haar hand uit. Nu stond ze wel op.

— Dus dan tot de volgende maand. Wilt u mijn groeten doen aan uw voogd?

Ze belde. Een zuster verscheen.

OP DEN TWEESPRONG

— Wilt u even uitlaten?

— Zeker, directrice. De kleine dokter knikte tegen Letje. Ze volgde de zuster. Dan stond ze weer buiten. Ze keek nog even om naar het grote gebouw. Daar zou ze nu werken over een maand. Was ze nu blij of niet? Ja, ze was wel blij. Ineens moest ze aan Hans denken. Hans hield niet van verpleegsters, had hij eens gezegd. Nu werd zij er een. Ze vroeg zich af, wat hij er van zeggen zou, als hij het hoorde.

De volgende maand. Als Vader nog leefde, peinsde ze, dan was juf de volgende maand weggegaan. Dan was mijn werk thuis begonnen. Nu begint mijn werk ook op dien datum, alleen niet thuis. . . . Langzaam liep ze naar het station terug.

— En, wat heb je voor nieuws? Succes gehad?

— Volgende maand kan ik beginnen.

— Dan al? Maar dat is toch veel te vlug, schrok dokter Maas. Je hadt eerst nog wat vacantie moeten nemen.

— Och, waarom? vond Letje. Ik begin liever zo gauw mogelijk. En dank u nog wel voor uw hulp, dokter!

— In orde, bromde hij. Luister eens, kind.

— Ja, dokter?

— Je kunt met je vrije dagen natuurlijk altijd bij ons komen.

— Ja, dat weet ik, dokter.

— En als het je niet bevalt. . . . er niet blijven, hoor! Niet door willen zetten. Niet denken: dokter Maas heeft me er met zoveel moeite tussen gekregen, nu wil ik ook blijven! Je kunt altijd bij ons komen.

En bij Hans, dacht ze. Als ik wil. . . .

Ja, ze had haar vrije dagen. Dan kon ze gaan naar wie ze wilde. Ze zou ook naar Wil kunnen gaan. Met de begrafenis waren Wil en haar Moeder geweest. Mevrouw had toen gezegd, dat ze kon komen, wanneer ze wilde. Maar Roel was niet geweest. . . . nee, ze zou niet gaan. Nòg niet. . . .

In de veertien dagen, die nu volgden, had ze het te druk om veel te denken. Daar was haar verpleegstersuizet. En er

waren nog zoveel dingen, die geregeld moesten worden. Naar het dorp ging ze niet meer. De paar dingen, die ze nog hebben wilde, plus de rest van haar kleren, had Hans in laten pakken en gestuurd. Daar waren ook een paar boeken bij, en de Bijbel, waaruit ze Vader had moeten voorlezen, dien enen keer.

Den laatsten avond kwam Hans zelf. Hij bracht een pakje mee.

— Ik keek er geweldig van op, Letje. Dus nu word je ook zuster. Weet je nog, dat ik daar eens op af heb staan geven tegenover jou? Hier, ik heb wat voor je. Hij schoof haar het pakje toe.

Wat verwonderd maakte ze het touwtje los, wikkelde het papier er af.

— O, Hans, zei ze verrast.

Het was een vergroting van een foto die Wil gemaakt had, een paar maand geleden. Vader in den tuin. Ze herinnerde zich nog den middag, dat Wil hem genomen had, helemaal onverwacht. Vader in den tuin, met aandacht kijkend naar het perkje rozen midden in het grasveld, zijn hoofd iets afgewend, met den wat afwezigen blik, dien ze zo goed van hem kende.

— O, Hans, zei ze nog eens. Ze hield de foto in haar voorzichtige handen wat op een afstand. Vader. . . . Hier zag ze Vader weer voor zich, zoals ze hem altijd had gekend. . . .

— Ben je er blij mee? vroeg hij. Ik vond de foto in de la van het bureau, zie je, en toen dacht ik. . . .

— Of ik er blij mee ben? Haar vingers streelden de foto. En dan, plotseling, deed ze, wat ze nog steeds niet gedaan had, al die weken, ze huilde.

— Gelukkig, zei dokter Maas zacht tegen Hans. Hij ging de kamer uit. Hans bleef alleen achter, met Letje. Hij liet haar stil uithuilen. Een traan viel op de foto. Voorzichtig veegde hij die met zijn zakdoek af.

— Dat heeft je goed gedaan, niet meisje? zei Hans.

OP DEN TWEESPRONG

Ze knikte. Nog steeds hield ze de foto vast.

— Ik ben er zo blij mee. Ze slikte weer even. Het is zo echt Vader, Hans, dat was me op de kleine foto nooit zo opgeval-
len, en toen ik dat ineens zag....

— Stil maar. Ik begrijp het immers wel, Letje. Ik vind het fijn,
dat je er zo blij mee bent.

Ze snikte nog even na. Een kind is ze, dacht hij vertederd.
Moet zij nu morgen....

— Zie je er tegen op? vroeg hij.

Ze haalde haar schouders op.

— Ik weet het niet. Last van heimwee zal ik tenminste niet
hebben, zei ze met een poging tot scherts. Maar hij glim-
lachte niet, dit zielige gezegde trof hem nog meer dan haar
tranen.

— Letje, je weet het....

— Ja. Stil Hans, niet er weer over beginnen. Ik weet het, en
als het dan helemaal niet met me wil daarginds, dan....
dan Hans.... Maar het zal wel gaan, besloot ze.

— Dapper klein meisje, zei Hans.

Zuster VERSCHUUR

Nu was ze zuster Verschuur.

's Morgens stond ze om zes uur op, als de bel ging, en om halfzeven zat ze aan de ontbijt tafel. Om zeven uur stond ze op zaal, net als die andere geuniformde wezens, die zich zusters noemen.

Letje had de eerste veertien dagen vroegen dienst, op een vrouwenzaal. Den eersten morgen hadden de zusters haar even nieuwsgierig opgenomen, en de patiënten hadden gemompeld: — Zeker een nieuwe, maar daarmee was het afgelopen. Veel was er in dit nieuwe leven, dat Letje kon waarden. Ze was niet meer dan een nummer, een klein stukje van het grote raderwerk dat ziekenhuis heet. Ze had haar diensttijd, maar daarna liet men haar haar eigen gang gaan. En daar was ze blij om.

Om zes uur was ze vrij. Dan at ze in de grote eetzaal, met veel andere zusters, en daarna ging ze naar haar kamer. Ze had een kamer alleen gekregen, zeer tot haar verbazing.

OP DEN TWEESPRONG

— Dat komt, omdat jij tussentijds geplaatst bent, had de zuster, die naast haar woonde op de gang, gezegd.

Een gang, dat was een saamhorigheid, had ze al begrepen. Een gang, twintig deuren. Ze groetten elkaar, je kende de gezichten tenminste, had je iets nodig, dan leende je het ergens „op de gang“, maar verder keek je niet naar elkaar om. Dat was, wat ze zo prettig vond in dit leven. Het elkaar volkomen vrij laten.

Haar kamer zag uit op den tuin. Zij had een klein, laag raam. Het meubilair, dat er oorspronkelijk in stond, was wat kaal en armoedig geweest, maar op haar verzoek had Hans de meubels van haar kamer thuis gestuurd. Het portret van Vader hing tegen den lichten wand.

Ze moest hard werken, maar daar was ze blij om. Daar ze het niet gewend was, was ze 's avonds doodop, en te moe om te denken. Soms las ze wat of ze schreef een brief, maar meestal lag ze al om acht uur in bed en viel dan onmiddellijk in slaap.

En nu had ze morgen haar eersten vrijen dag. Met haar handen onder haar hoofd lag ze te bedenken, wat ze doen zou.

— Ik kan Wil een langen brief gaan schrijven, bedacht ze. En dan kan ik verder wat gaan fietsen, als het goed weer is. Ze bedacht ineens, dat Guus en Frederik beiden hier zouden gaan studeren, als de vakantie om was. Dat was toch een prettige gedachte, dan zouden er een paar mensen zijn, waar ze heen zou kunnen gaan zo 's avonds, en als ze een vrijen dag had.

In de kamer naast haar hoorde ze gestommel. Even later werd er aan haar deur geklopt.

— Ben je thuis? Mag ik binnenkomen?

Haar buurvrouw kwam binnen. Letje wist alleen, dat ze Talma heette en drie jaar in huis was. Ze zou in September examen doen.

— Lig je al in bed? Was je moe?

— Ja. Ik ga eiken avond zo vroeg naar bed. Ik ben het nog niet gewend, zie je, zei Letje als verontschuldigend.

— Ga je dan nooit eens uit?

— Ik heb geen kennissen hier.

— Misschien heb je dan liever, dat ik weer wegga? Dan kun je gaan slapen, stelde de ander voor.

— Nee. Blijf gerust. Ik vind het veel te leuk, dat er eens iemand is, verzekerde Letje.

— Hoe heet je eigenlijk. Ik bedoel je voornaam. Je achternaam weet ik, die is op je deur geprikt. Ik heet Hannie. Ik vind het zo vervelend, als je elkaar steeds bij den achternaam moet noemen.

— Letje, zei ze.

Hannie Talma vroeg niets. Ze vroeg niet, waarom zij — Letje — in de verpleging was gegaan, ze vroeg ook niet, waar ze woonde, niets vroeg ze. Ze praatte alleen maar, en Letje monterde zichtbaar op.

— Heb je je vrijen dag al gehad?

— Morgen heb ik hem.

— Ga je nog uit? Ik heb hem morgen ook, zie je, en dan zouden we misschien samen kunnen gaan. Als je niets anders hebt tenminste, zei ze haastig.

— Nee, ik heb niets anders. Ik lag er juist over te denken, wat ik doen zou morgen.

— Dat treft dan. Hannie sprong op. Slaap je uit morgen? Ja, zeker. Ik hoor je wel morgenochtend. Slaap maar lekker.

Toen ze weg was, lag Letje nog lang wakker. Dit was de eerste, die iets meer dan het hoognodige tegen haar gezegd had. Ze had het prettig gevonden, dacht ze, dat men haar haar gang had laten gaan, dat was, zolang ze geen tijd voor zichzelf had gehad. Maar nu, met morgen haar vrijen dag — nee, het was prettig, dat Hannie geweest was.

Den volgenden dag werd ze wakker van de bel, om zes uur. Ze wilde er al uitspringen, toen ze ineens bedacht, dat het haar vrije dag was. Ze draaide zich nog weer eens om en sliep weer in. Ze sliep zo vast, dat ze niet hoorde, hoe Hannie op haar deur bonsde om negen uur.

OP DEN TWEESPRONG

— Nu, laat haar maar, dacht Hannie. Het kind is doodop natuurlijk. Ze ging naar beneden, om te ontbijten.

Om kwart voor tien werd Letje wakker. Ze keek verbaasd om zich heen, dan bedacht ze, dat ze beloofd had met Hannie mee te gaan. Ze gaapte.

— Hannie, ben je al op? riep ze.

— Ja, ik kom, riep die terug. De deur ging open, en ze verscheen met een blad.

— Asjeblijft dame, je ontbijt.

Letje keek verbaasd.

— Mag dat hier, Hannie?

— Je mag altijd brood meenemen, zoveel als je maar wilt. En thee heb ik even gezet. Het idee is niet origineel, hoor! Toen ik hier in huis kwam, drie jaar geleden, kende ik ook niemand, en op mijn eersten vrijen dag bracht een tweedejaars me thee op bed. Ik weet nog, hoe verrukt ik was, en daarom dacht ik....

— Het is erg aardig van je, zei Letje dankbaar.

Terwijl Letje at, keek Hannie ongemerkt haar kamer wat rond. Ze zag de foto boven het bed.

— Is dat je Vader? vroeg ze.

— Ja, zei Letje. Ze wilde niet meer zeggen, maar bedacht, dat Hannie zo aardig voor haar was, en daarom zei ze:

— Mijn Vader is pas gestorven. Een maand geleden.

— En je Moeder?

— Mijn Moeder is al veel langer dood.

Hannie knikte. Dus dat was het, waarom Letje zo stil en bleek haar eigen gang ging. Arm kind, dacht ze. Maar ze zei het niet.

— Ben je daarom hier gekomen?

— Ja. Ik moest toch wat. Mijn voogd heeft hier gewerkt vroeger — hij is dokter — daarom kon hij mij gauw geplaatst krijgen hier. En het werk lijkt me.

— Ja, zei Hannie peinzend. Je bent nog erg jong zeker.

— Negentien. Ik ben pas van school.

— Was je Vader al lang ziek?

Een paar maanden. Letje zei het wat afwerend. Hannie voelde, dat ze er liever nog niet over sprak, en daarom zweeg ze verder, tot Letje klaar was met eten.

— Sta je nu op? Dan kunnen we, als je klaar bent, nog net even koffiedrinken.

— Ja, goed.

Vlug kleepte Letje zich aan. Dit had toch wel zijn bekoring. Je hadt de hele week hard gewerkt, nu had je je vrijen dag en kon doen wat je wilde. Net precies wat je wilde.

Samen liepen ze later door de straten van de stad. Hannie moest wat boodschappen doen, zodat ze niet helemaal doel-loos slenterden.

— Nu, wat nu? vroeg Hannie, toen ze daarmee klaar waren. Wat wil je verder?

— Ik weet niet. Zeg jij het maar, vond Letje.

— Laten we dan straks ergens in een cafetaria gaan eten. Ik vind het vervelend, om op mijn vrijen dag aldoor in het ziekenhuis rond te hangen, stelde Hannie voor. En daarna gaan we wat fietsen, het is zulk mooi weer. Heb je je fiets al hier?

— Ja. Ik heb hem direct meegenomen.

Naast elkaar op hoge krukken. Hannie bestelde. Letje staarde naar buiten. Veel mensen schoven voorbij de ramen.

— Heb je hier helemaal geen kennissen? vroeg Hannie plotseling.

— Nee. Ik heb verder trouwens ook weinig kennissen, je moet rekenen, ik heb altijd op een dorp gewoond, en alleen 's zomers gingen we samen uit, Vader en ik. En dan nog naar het buitenland. Eigenlijk alleen maar dokter Maas — dat is mijn voogd — en dan had ik verder een vriendin van school, waar ik eens thuis kwam. En dan natuurlijk je klasgenoten. En Hans, dacht ze. Maar dat zei ze niet.

— En waar ga je nu met je vrije dagen heen? Je kunt toch niet altijd hier blijven?

— Naar dokter Maas. En misschien eens een keer naar mijn vriendin.

OP DEN TWESPRONG

— Och, en je krijgt hier gauw genoeg vrienden, vond Hannie optimistisch. Je moet maar eens met mij meegaan.

— Ja, graag. Twee jongens van mijn klas komen hier studeren, zei Letje.

— Zie je well! Voor je het weet, heb je zoveel kennissen, dat je niet weet, waar je het eerst heen zult gaan.

— Misschien, dacht Letje. Maar ze dacht, dat ze voorlopig al heel blij was, dat ze Hannie kende.

's Avonds zaten ze op Hannie's kamer en dronken thee.

— Dat is voor het eerst in de week, dat ik hier ben, zei Letje. Maar ik heb het niet gemist, ik ben aldoor vroeg naar bed gegaan.

— Als je nu vrij bent 's avonds, beloof me dan, dat je hier komt als ik er ben, Letje. Dan moet je niet alleen gaan zitten. Werkelijk niet.

— Maar ik pieker niet 's avonds, zei ze.

— Nee, dat ken ik. Och kind, dacht je nu heus, dat ik niet begrijp, hoe moeilijk het voor je is? Mijn Vader leeft nog. Maar toen ik hier een jaar was, is mijn Moeder gestorven. En ik hield heel veel van mijn Moeder. Toen heb ik het ook heel erg moeilijk gehad, Letje.

— Ja, maar je hadt je Vader nog. En ik heb niemand meer.

— Mijn Vader is een jaar later hertrouwd. Verleden jaar. En ik ben. . . nee, ik kan niet goed naar hem toegaan nu, al moet ik wel eens.

— Dus feitelijk staan we allebei alleen, zei Letje zacht. Zo'n wonderlijken troost als dat opeens gaf, het weten, dat er nog iemand was, die kon voelen wat jezelf voelde. Die iets begreep van de eenzaamheid, die in je was 's avonds.

— Toen je gisteravond zo ineens bij mij binnenkwam, wist ik eigenlijk niet of ik het wel zo prettig vond, zei ze. En nu ben ik zo blij dat je gekomen bent, Hannie.

Veel praatten ze niet samen. Maar het deed goed, zo bij elkaar te zitten, en — eindelijk — eens niet alleen te zijn.

— Nu spijt het me, dat we niet denzelfden dienst houden, zei Hannie. Ik ga in de wacht, en jij?

— Avonddienst. Vreemd zal dat voor me zijn, 's avonds dienst te doen, peinsde Letje.

— Wacht maar, juffertje, straks ga je ook in de wacht, en dan zul je nog wel anders piepen, zei Hannie lachend.

— Eens heb ik — het was de eerste nacht, dat Vader ziek was, — een paar uur bij hem gezeten, 's nachts, zei Letje. Den eersten tijd heb ik een angst uitgestaan, ik weet het nog goed. Later ging het wat beter.

— Ja, de eerste nacht valt niet mee. Maar 's zomers is het niet zo erg, dan is het al weer zo vroeg licht. En je zult wel niet zo'n zware zaal krijgen, omdat je pas hier bent. Hoe bevalt het je hier eigenlijk?

— Je kunt er zo weinig van zeggen, als je er nog maar zo kort bent. Ik geloof, wel goed. Er zijn geen ernstige patiënten op zaal, en ik ben nog zo echt manusje-van-alles.

— Ja, dat zijn we allemaal in het begin. Het viel mij den eersten tijd ontzettend tegen, vertelde Hannie. Ik had het me zo ideaal voorgesteld. Ik dacht, dat verplegen niets anders was, dan in een mooie uniform met medicijnen lopen, en voor de patiënten bloemen in vazen schikken. Tenminste zo ongeveer.

— Ik niet. Ik ben genoeg „gewaarschuwd“, dat het me tegen zou vallen. En ik heb moeten beloven, dat ik er mee op houd, als het me niet bevalt.

— Och, en je bent nog zo jong, als je je kruisje hebt, kun je nog zoveel andere dingen gaan doen, vond Hannie. Je bent pas negentien. Veel te jong om nu al te beginnen. Ik was drie en twintig.

— Ja, dat zei Mevrouw Maas ook al, dat ze het te jong vond, maar het is me niet erg duidelijk, waarom.

— Ja, om zoveel. Ten eerste, omdat je zoveel te zien krijgt. Zoveel dingen, waarvan je het bestaan niet eens vermoed had. Geestelijk ben je lang niet sterk genoeg, als je negentien bent. Je bent nog half een kind, Letje, al heb je nu nog

OP DEN TWEESPRONG

zoveel meegemaakt. Een paar maand geleden was je nog een schoolmeisje. Je weet lang niet genoeg. En wát je weten moet, nu, daar kom je hier juist niet op de zachtzinnigste manier achter.

— En waarom nog meer?

— Omdat je al zo gauw kennis maakt met den ernst des levens. Lach niet, Letje. Het klinkt mal, dat weet ik wel, maar ik weet er zo gauw geen andere uitdrukking voor. En... och, er zijn nog zoveel andere dingen, besloot Hannie vaag.

— Als je uit de wacht komt, heb je drie dagen vrij, niet?

— Ja. Ik ga naar huis. Het is alweer zolang geleden, dat ik wel weer eens moet gaan. Jammer dat we niet samen drie dagen hebben, we zouden een fietstocht kunnen maken.

— Je bent al zo lang hier in huis, heb je geen vriendinnen hier?

— Nee. Ik had een vriendin hier, die is juist verleden jaar weggegaan. En verder — goede kennissen natuurlijk wel, maar je moet niet vergeten, je komt meestal met een groep, en dan zoek je in den eersten tijd je eigen vriendin, of zoeken... dat gaat zo'n beetje vanzelf. En nu Lida weg is, kan ik moeilijk er weer een gaan werven, schertste ze.

— Waarom is je vriendin weggegaan?

— Ze is getrouwd. Ik ga vaak naar haar toe met vrije dagen. Ze woont niet zo ver weg.

— Leuk, zei Letje gedachteloos. Als Vader nu nog leefde, dacht ze, dan zou zij, als ze een vrijen dag had, naar Vader kunnen gaan. Maar — als Vader nog leefde, was zij hier waarschijnlijk niet. Dan was ze nu thuis, in het witte huis aan den straatweg. Ze zou Vader misschien wat voorlezen, of naast zijn bed zitten handwerken. Ze keek naar de foto boven haar bed. Vader... Zoals het gemis ineens kon schrijnen... Hoelang was het geleden, dat ze terugkwam van school, en tegen Vader wuifde, die voor het open raam lag. Zes weken. Zes weken geleden zaten Hans en zij samen bij Vader en schertsten en praatten, en plaagden elkaar. En een week later was Vader gestorven — plotseling. Het was haar soms of

ze zich nog steeds niet realiseerde, dat Vader nu voorgoed van haar weg was.

— Weet je, Hannie, zei ze langzaam, alsof Hannie haar gedachten had kunnen volgen, — soms denk ik, dat ik dit alles maar droom. Toen Vader stierf, was ik er niet bij. Ik was een paar dagen tevoren weggegaan naar Wil — je weet wel, die vriendin, van wie ik je verteld heb. Toen ik Vader goedendag kwam zeggen, zei hij: — Blijf niet te lang weg, kind. En toen ik buiten liep, wuifde hij me na. Toen Hans . . . toen ze me kwamen halen, was het al te laat. En nu denk ik zo vaak, dat het niet waar is. Dat, als ik naar het dorp ga, Vader voor het raam zal liggen, en tegen me wuiven zal als ik van den trein kom. Als ik 's nachts wakker word, lig ik vaak te luisteren, of ik Vader ook hoor — den laatsten tijd werd er niet meer bij hem gewaakt, dan stond de deur open, zie je. Dan dringt het ineens tot me door, dat ik hier ben, dat ik niet meer hoef te luisteren. . . . Ze zweeg even. Het is ook allemaal zo plotseling gegaan, zei ze dan.

— Ja, en ik geloof, dat je ook wel wat te vlug hier begonnen bent, zei Hannie bedachtzaam. Je hebt jezelf amper den tijd gegund om je eerst alles eens goed te realiseren. Dat wreekt zich nu natuurlijk bij je.

Ze stond op.

— Kom, ik ga naar bed. Dezen laatsten nacht voor de wacht wil ik eens behoorlijk slapen. Jij gaat toch ook, hè? En nu niet liggen piekeren, hoor, maar dadelijk gaan slapen.

— Ja, goed, beloofde Letje. Welterusten.

— Slaap lekker, Let.

Avonddienst, veertien dagen lang. Letje sprak Hannie niet in dien tijd. Als Hannie vrij was — en dat was 's avonds, had zij dienst. Misschien krijgen we straks weer denzelfden dienst, dacht ze. Maar toen de diensten „uit waren“, stond ze op voor de wacht. Letje zag er wat tegenop. Maar ze bedacht, dat ze dan daarna drie vrije dagen had, en de stad uit kon gaan — waarheen? Naar dokter Maas maar, besloot ze. Ze

OP DEN TWEESPRONG

was er nog niet geweest sinds ze hier was. En had hij niet gezegd, dat ze zijn huis nu voortaan als haar thuis moest beschouwen? Ze dacht aan Mevrouw Maas, met haar koele vriendelijkheid, en ze wist, dat ze er zich nooit volkomen thuis zou voelen.

Den avond voor ze in de wacht ging, had Hannie 's middags weer dienst gehad, en was om zes uur vrij. Om zeven uur klopte ze bij Letje.

— Lig je in bed?

— Nee. Kom maar binnen.

Hannie deed de deur open.

— Moet je niet slapen?

— Ik heb vanmiddag al geslapen. Ga je uit vanavond?

— Nee, ik ga vroeg naar bed. Weet je wat, ik zal even thee zetten, en dan kom ik gezellig bij je zitten. Ze verdween weer, en kwam even later met haar theeblad terug.

— De koekjes moet je er vanavond maar bij denken.

— Hindert niets, vond Letje. Van al dat gesnoep krijg je maar een slecht gebit.

— En onze lijn, zuchtte Hannie. Nee, niet de jouwe, maar de mijne. Daar moet ik ook om denken. Zie je tegen de wacht op?

— Een beetje wel, bekende Letje.

— Ben je alleen?

— Op zaal wel. Maar aan den anderen kant van de gang zit zuster Veld. Ken je haar soms? Zo'n lang zwart type.

— O, ja. Niet zo jong meer. Die is erg aardig, hoor. Als je ergens mee zit, kun je haar gerust roepen.

— Als ik maar niet in slaap val, zei Letje angstig. Stel je eens voor, Hannie!

— Ja, dan sta je morgen meteen op straat. Ik heb het een keer meegemaakt, dat er een zuster zat te slapen, toen het nachthoofd kwam. Ze moest meteen de wacht uit, en den volgenden dag was ze ontslagen. Kijk maar niet zo angstig, Let, dat overkomt je werkelijk niet zo gauw, vooral den eersten nacht niet. Er is zoveel, waar je op moet letten, och en je bent

zelf zo gespannen. . . . Ik krijg altijd om vijf uur slaap en dan is het tijd om te beginnen.

— In elk geval — hoe laat is het?

— Halfacht. Wou je nu al beginnen soms?

— Nee. — Letje lachte even.

— Wat wou je zeggen?

— In elk geval ben ik blij, dat ik al zo gauw in de wacht ga, dan ben ik er meteen aan gewend. Vind jij de wacht prettig, Hannie?

— Hm. Soms. Dat hangt er van af, zei Hannie voorzichtig. Als ik nu een massa kousen te stoppen heb, dan wel. Maar anders, — nee, ik ben altijd maar een half mens. Ik kan overdag niet slapen, zie je. Maar er zijn er wel, die dol op de wacht zijn, zei ze bemoedigend.

— Laten we hopen, dat ik daarbij hoor, morgenochtend, zuchtte Letje.

Nu zat ze op zaal. De avondzuster was juist weggegaan. Ze had Letje nog het een en ander uitgelegd.

— En op de andere zaal zit zuster Veld, als je iets niet weet, vraag je het haar maar. Maar denk er om, als je van zaal weggaat, de deur open laten staan, hoor, dat je toch alles hoort, wat er op zaal gebeurt. Je treft het, zo voor den eersten keer. Het is een makkelijke zaal, niets bijzonders, alleen op die juffrouw in den hoek moet je een beetje letten. Maar dat staat allemaal wel in het rapport. Nu, je weet het wel zo'n beetje, hè? Dan ga ik maar. Rustige wacht.

Nu zat ze dan alleen op zaal. Twee rijen witte bedden. Vlak boven haar tafeltje een klein lampje met groene kap, zodat alleen op haar handen het licht viel. Ze haalde het boek met het etiket „Rapportenboek” naar zich toe. Ze zocht den datum: 28 Augustus. Peinzend streek ze over het blad. 28 Augustus. Bijna September. Nu zouden Guus en Frederik wel gauw hier komen, dacht ze met iets van blijdschap. Iemand van vroeger — ze zou er heen kunnen gaan, en met de jongens over school kunnen praten. . . .

OP DEN TWESPRONG

Een geluid in den hoek. Verschrikt stond ze op. Op die juffrouw in den hoek moest ze letten, had de avondzuster gezegd. Op haar tenen ging ze er heen. Weer hetzelfde geluid, een kreun? Ze boog zich over het bed! De vrouw sloop, ze kreunde wat in haar slaap.

Wat gerustgesteld ging ze weer zitten. Ze begon te lezen.

— Patiënt 8 — ze keek even op, ja, dat was dan de bewuste juffrouw — patiënt 8, was vandaag wat onrustig, en klaagde over pijn aan de wond. Wond ziet er echter goed uit. Pat. mag bij niet-slapen een allonaltabiet hebben.

Met de andere patiënten niets bijzonders.

Nu, op 't ogenblik slaapt ze gelukkig, constateerde Letje. Waar zou ik die allonaltabiet vandaan moeten halen?

Achter haar ging de deur heel zacht open, werd op het haakje gezet. Verschrikt keek ze op. Het was zuster Veld.

— Schrik maar niet, fluisterde die, terwijl ze dichterbij kwam. Ik kom eens even bij je kijken. Je bent voor het eerst, hè?

Ze keek even het rapport door. — Patiënt 8? O, ja, die juffrouw daar in den hoek, ze is verleden week geopereerd, niet? Hm, laat ze maar rustig blijven vannacht! Ze keek de zaal door. — Je hebt alle bedden bezet, hè? Dat tref je, kind, ik heb drie lege bedden, als er vannacht een spoedoperatie komt, krijg ik hem. Vind je het prettig, dat je op chirurgie geplaatst bent? Dit is wel een goede zaal om te beginnen, hoor. En je treft het nu wel bijzonder.

— Weet u ook, waar ik allonaltabietten kan vinden? vroeg Letje.

— Allonal? waarvoor? O ja, voor patiënt 8. In het kastje in de gang, den sleutel heb ik. Maar je moet haar niet te gauw iets geven, hoor, alleen als je merkt dat ze werkelijk niet slapen kan. Nu, ik ga maar weer eens. Als je me nodig hebt — je weet het, hè? Je kunt me alles vragen. Zo'n eerste nacht valt niet mee. Het is bij mij al wel een jaar of tien geleden, maar ik weet er toch nog alles van. O ja. Als het nachthoofd komt, denk er dan aan, dat je je voorstelt, daar is ze erg op gesteld.

Letje keek haar na, de lange zuster Veld. Tien jaar was ze dus al hier. Dag in dag uit niets doen dan vreemde mensen helpen. Zou ze nu nooit eens iets anders wensen? dacht Letje. Misschien was zij een van de weinigen, die het uit roeping geworden waren. Letje ging weer zitten. Misschien, dacht ze filosofisch, misschien, als ik hier eens tien jaar ben, wie weet. Dan ben ik hier zo vastgeroest, dat ik er ook niet meer weg wil.

Ze pakte haar tas. Een boek en een handwerk had ze meegenomen. Ze begon te lezen. Alles was rustig. Alles was stil. Ze sloeg een blad om, het was een groot lawaai in deze stilte. De stilte werd haast voelbaar. Niets dan af en toe de wat zware ademhaling van een van de patiënten. Letje durfde zich haast niet te bewegen. De kleine groene lamp gaf vage schaduwen op de muren, op de gordijnen voor de grote, hoge ramen. Nu gooide iemand zich om, zuchtte even heel diep, sliep dan weer verder.

Zestien slapende mensen. Zestien mensen, en zij, Letje, zat daar, en waakte. Er kon plotseling iemand dood gaan. Er kon iemand een longbloeding krijgen net als Vader, en zij, Letje, zou er bij zijn en niets kunnen doen, en onder haar ogen, o n d e r h a a r o g e n zou iemand sterven, met angstig grijpende handen en starren blik.

De juffrouw in den hoek ging plotseling rechtovereind zitten. Ze keek Letje strak aan. Zwart leken haar ogen in het witte gezicht. Lang bleef ze Letje aankijken, strak, doordringend. Letje durfde zich niet verroeren. Bang was ze. Bang voor die zwijgende gedaante, die maar keek.... keek....

De vrouw ging met een zucht weer liggen, even plotseling als ze was gaan zitten. Ze bewoog niet meer. Maar de angst bleef in Letje. Ze voelde nog steeds den blik van die ogen, groot, zwart, onnatuurlijk in het witte gezicht....

Het gordijn voor het ene open raam bewoog. Letje rilde. Wat was dat? Wat was daar nu weer? De knop van het koord tikte even tegen de vensterbank. Letje durfde niet te kijken. Ze bewoog zich niet....

OP DEN TWEESPRONG

De nacht kroop om.

Om halfdrie kwam het nachthoofd. Ze knikte even, toen Letje haar naam noemde. Ze ging langs de bedden, vroeg niets dan: — Is alles rustig? en verdween, toen Letje bevestigend antwoordde, weer gauw.

Toen begonnen de verschrikkingen opnieuw. Achter zich wist Letje het duister. Duisternis voor haar, naast haar. . . . Alleen licht op haar handen, op haar boek, dat ongelezen op het tafeltje lag. De angst kroop tot in haar keel, toen de deur weer open ging, heel zacht. Het was weer zuster Veld. Letje zuchtte. Langzaam viel de beklemming van haar af.

— Kun je even komen helpen? Iemand goed leggen. Een van mijn patiënten ligt zo ongemakkelijk. Het is hier zo heerlijk rustig, je kunt best even weg.

Letje volgde haar naar haar zaal. Ze hoorde zachtjes iemand kermen. Ze kon niet onderscheiden, wie het was, maar ze liep mee met zuster Veld.

— Hier. Dit bed. Als jij nu even aan dien kant gaat. Letje's ogen tuurden.

Het was een meisje, nog jong, zeker niet ouder dan zijzelf.

— Ik heb zo'n pijn, zuster. En ik lig zo naar, kreunde ze.

— Ja, sst. Stil maar, Marietje, we zullen je helpen, zei de fluis-
terstem van zuster Veld. Voorzichtig schoof ze haar hand
onder de schouders van het meisje.

— Heb je mijn hand, Verschuur? Houd jij haar dan even tegen, dan doe ik de kussens. Handig schudde ze de kussens. Zo, laat maar weer zakken, Marietje. Nu nog een beetje in de hoogte — zo, ja, zo is het goed. Lig je nu beter, Marietje?

— Ja, zuster — met een zucht.

— Dank je wel, Verschuur. Hoe gaat het? Valt het mee?

— O ja, zei Letje dapper.

— Het wordt al wat licht, zie je dat? Heb je geen slaap?

— Nee, helemaal niet. Nee, dat was waar gelukkig, de angst had haar wakker gehouden.

— Ik loop even met je mee. Die zaal bij jou is een oase van rust gewoon.

Samen liepen ze weer terug.

— Hoe is het met die onrustige juffrouw? Nog wat mee gehad?

— Ja, ze ging even rechtop zitten.

— Anders niet? Dat doet iedereen toch wel eens? Was ze niet verward of zo?

— N. . . nee, ze staarde me alleen maar strak aan. Het kwam haar nu zo onbelangrijk voor, dat ze het bijna niet durfde te zeggen.

— Och ja, ze is, geloof ik, een beetje hysterisch, zei zuster Veld achteloos. Nu, ik verdwijn weer. Denk je er aan, dat je om halfvijf begint met klaarzetten?

Letje hoorde haar zachte voetstappen op de stenen gang. Ze zuchtte eens diep. Ze keek eens goed om zich heen. Nee, er was niets. Alles was rustig. Nergens behoefde ze bang voor te zijn. Dan, eindelijk, nam ze haar boek en begon te lezen.

Zeven uur. Naast zuster Veld zat ze in de eetzaal. Wonderlijk wakker was ze. En wat was de wereld anders overdag. Had ze werkelijk vannacht zo'n angst uitgestaan? Ze begreep het niet.

— Ben je klaar, Verschuur? Ja? Zullen we dan maar gaan? Ik verlang naar mijn bed, en jij?

— Nee, zei ze. Het lijkt misschien gek, maar ik heb helemaal geen slaap.

— Dat denk je. Als je eenmaal je bed ruikt. . . . kind, dan denk je nergens meer aan. Dan ga je meteen onder zeil. O, jij moet hier de trap op, hè? Ik woon wat verderop. Slaap maar lekker.

Moeizaam beklom Letje de trap. Haar benen waren als lood. Ja, moe was ze wel. Maar slaap? Nee, slaap had ze niet.

Op haar kamer scheen de zon heel gezellig naar binnen. Ze sloot de gordijnen niet. Ze had immers toch geen slaap?

In haar pyama ging ze bovenop het bed liggen. Warm was het, nu al. Vreemd, nu op bed te liggen, terwijl buiten de zon scheen. Net alsof je ziek was. Ze herinnerde zich den enen

OP DEN TWEESPRONG

keer, dat ze op de lagere school ziek was geweest. Dat was in den winter geweest, griep had ze gehad. Ze mocht op den divan liggen, toen, juf had het liever niet, maar het mocht van Vader. En ze kreeg een lekker drankje, dat naar anijs smaakte, dat gaf Vader haar. Netjes, in een glaasje. Hoe Vader dan zo bevelend kon zeggen:

— Vlug opdrinken, meiske, en niet er mee knoeien! Vader.... ja, Vader.

De zon scheen op de foto aan den muur. Het glas schitterde. Letje keek er naar met halftoegeknepen ogen. Vonkjes dansen er tussen haar wimpers. Ze dacht, hoe vreemd het eigenlijk was. Nu lag zij op bed, terwijl buiten de zon scheen. Omdat ze in de wacht was. En als Vader nog leefde, zou ze niet hier zijn, dan zou ze.... ja, wat zou ze dan doen? Misschien zou Vader dan nu op mogen staan. Dan zou ze met hem door den tuin lopen, en misschien den straatweg een eindje af. En de mensen zouden blijven staan, en zeggen:

— Kiek es an, dokter knapt al aorig op. Maar veurzichtig wèzen, Letje, mit oe Vader....

Ongeduldig gooidde ze zich om. Ze wilde niet meer denken aan wat had kunnen zijn. Ze sloot haar ogen. Ze wilde aan iets anders denken? Aan wat? Haar gedachten sprongen over op Hans.

Hans. Zou hij nog wel eens aan haar denken? Ze had een keer een brief van hem gehad, zo'n vriendelijk, vluchtig, in haast geschreven briefje. Over die in het dorp die dit had, en of ze die nog kende, want die had dat. Maar onderaan in een P.S. had gestaan: Als je niet kunt, Letje, je weet het.

Ja, ze wist het. Ze stond eigenlijk heel wonderlijk tegenover Hans. Hij was een vreemde voor haar, een goede kennis, meer niet, maar als ze wilde, ging ze naar hem toe, en werd zijn verloofde. Dwaas, peinsde Letje. Er zullen wel niet veel meisjes zijn, die op zo'n manier aan den man komen, bedacht ze met een lachje.

Ja, Hans.... Hij zou nu wel zo langzamerhand erg gezien zijn in het dorp. Hij was vlot en nam voor zich in. Een aar-

dige jonge dokter zou hij zijn. Och ja, de mensen zouden er wel haast vergeten zijn, dat er ook nog een dokter Verschuur geweest was, vroeger. . . . Was het al „vroeger“? Nee, daarvoor was het nog te kort geleden. Maar och, de mensen vergeten zo vlug. . . .

Letje wenste, dat ze ook zo vlug vergeten kon. Dat ze niet beter wist, of het hoorde zo, dat zij hier leerling-verpleegster was, met geen familie, en geen ander tehuis dan het ziekenhuis en het huis van haar voogd. Dat er niet in haar herinnering het leven was, dat ze voor een paar maanden nog leefde, het leven van schoolmeisje, met als tehuis een laag wit huis in een dorp. Het leven van een schoolmeisje, met geen andere verplichtingen, dan haar huiswerk, en het examen in zicht. En met geen andere verschrikkingen dan repetitie's — ze glimlachte even, wàren die wel ooit verschrikkingen voor haar geweest, zoals ze het toch voor Wil en de anderen waren? — en dat naderende examen. Het leven van Letje Verschuur, zoals het was, toen Vader nog niet gestorven was. . . .

De zonneplek op den muur was wat verschoven, het glas van de foto schitterde niet meer. Letje keek er naar met aandachtige ogen. Deze foto, hoe lang was het geleden, dat Vader zo was? Heel kort, en toch ook weer zo heel lang. En ineens had ze een vreemde gedachte. Zou de Vader van deze foto dezelfde zijn als de Vader, die op den avond van den uitslag van het examen haar had gezegd, dat hij voor het eerst sinds zijn jeugd gebeden had? Ze dacht aan hun gesprek, eens, op die wandeling, toen zij naar Wil had willen gaan en thuis gebleven was om Vader. Toen was Vader toch eigenlijk al anders dan hij altijd geweest was. Toen was hij zoekende naar dat wat hij eens had bezeten, en later losgelaten had. Was dit deze Vader? Ze wenste ineens, dat het niet zo was. Dat dit de Vader was van den laatsten tijd, de Vader, dien zij uit den Bijbel had moeten voorlezen.

De Bijbel, ja. Zou Vader daar zelf wel eens in gelezen hebben? Op het tafeltje naast zijn bed had ze hem moeten leg-

OP DEN TWEESPRONG

gen. Ze stapte uit bed, zocht tussen haar boeken naar den kleinen zwarten Bijbel. Ze vond hem al gauw. Ze ging weer liggen. Aandachtig las ze — als las ze het voor het eerst — den naam op het titelblad, met een wat beverige hand geschreven:

— Johannes Dirk Verschuur, van zijne Moeder, bij zijn vertrek naar Amsterdam.

Zolang had Vader dezen Bijbel gehad, en zou hij er niet in gelezen hebben, dan den laatsten tijd van zijn leven? Ze bladerde er in. Ze wist slechts twee dingen te vinden. Den Psalm, dien ze had moeten lezen, Psalm 23, en dan Lucas twee.... Eens had ze naast Roel gezeten, en Lucas twee horen voorlezen door een kleinen man in het zwart. En eens had ze naast het bed van Vader gezeten, en hem voorgelezen Psalm 23. En verder? Verder niets. Haar oog viel op een potloodstreep. Ze keek verrast. Kijk, kijk, Vader had hier en daar iets aangestreept. Haastig las ze de aangestreepte gedeelten. Hier: Want alzóó lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eeniggeboren zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.

Het eeuwige leven. Het leven na dit leven, waarvan Roel gesproken had. Vader bezat dit nu. Als.... ja, als het waar was, wat lag er dan een troost in die gedachte! Dan was het immers niet zo, dat ze Vader nu voorgoed verloren had, dan zou ze immers Vader weerzien, eens.... Als zij tenminste.... Dit was de troost, dien Roel genoemd had. Maar ze wist niet, of zij aan dien troost deel kon hebben....

Buiten sloeg een klok. Letje telde de slagen. Elf uur. Was het al elf uur? Ze trok het laken over zich heen. Ze voelde, dat ze slaap kreeg. In haar hand hield ze nog steeds den Bijbel. Haar gedachten werden wat verward, ze dacht aan Vader, aan Roel, aan het Kerstfeest bij Wil, en dan weer aan Vader....

Uit haar nu slappe vingers gleed het kleine zwarte boek op den grond.

iemand van vroeger

GUUS!

Letje stond voor een winkel te kijken.

Het was September en al koud, ze had den kraag van haar dunne zomerjas opgeslagen. Langs haar schoven de mensen.

— Letjel Ben jij het werkelijk?

Ze draaide zich om.

— Guus! zei ze verrast. Ja, Guus. Guus met een hoed op, en in een pak, dat ze niet van hem kende.

— Hoe kom jij hier, Letje?

— En hoe kom jij hier?

— Dat weet je wel. Ik studeer hier.

— Ja, je zult wel hard studeren, spotte ze. Wat staat die hoed je mannelijk, Guus! Ze liep met hem mee.

Hij keek haar even wantrouwend aan. Hield ze hem nu voor den gek? Nee, haar gezicht stond heel effen.

— Ik moet wel een hoed dragen, bromde hij. Ik loop toch groen!

OP DEN TWEESPRONG

— Och ja! Letje had moeite, niet te lachen. Vat maar geen kou, zei ze meewarig.

— En vertel jij nu eens, hoe kom jij hier, Let? Hij zag plotse-
ling den witten kraag op de blauwe japon onder haar mantel.

— Ben je — verpleegster, Let? Hij bleef stilstaan van ver-
bazing.

— Vind je dat zo gek? Er zijn er meer, hoor, zei Letje opge-
wekt.

— Ja, dat weet ik wel, maarre — jij verpleegster!

— Ben je al bekomen? Dan kunnen we misschien doorlopen.

— Verpleegster! zei hij nog eens.

— Ja, inderdaad. Overigens slechts leerling-verpleegster. Je
doet, alsof het iets heel buitengewoons is.

— Nu, dat is het ook, zei Guus. Hij lachte vermaakt. Ten-
minste voor jou. Ik zie je al, zeg! Ik heb zelf een keer in een
ziekenhuis gelegen, je weet wel, toen ze mijn blinden darm er
uit gehaald hebben, en toen was daar ook zo'n stel van
die verpleegsters.

— Ja, allicht, zei Letje droog. Dat heb je meestal in een zie-
kenhuis. Maar ga door. Wat wou je daarmee beweren?

— Dat ik me jou niet als zodanig voor kan stellen. Anders
niet. Kijk maar niet zo beledigd, ik zal er verder over zwij-
gen. Als je alleen maar vertelt, hoe je hier verzeild raakt!

— Heel gewoon. Weet je dat. . . . dat Vader overleden is?

— Letje! Nee, dat wist ik niet. Werkelijk niet, Let! Wanneer
dan?

— Vlak na het examen.

— Nee. . . . wat erg voor je, Let! Ik ben aldoor weg geweest,
zie je, daarom heb ik er natuurlijk niets van gehoord, legde
hij uit. En ik dacht, dat het zo goed ging, toen?

— Dat ging het ook. Het was ook erg onverwacht, Guus. Toen
wilde ik natuurlijk liefst zo gauw mogelijk iets te doen heb-
ben, en door dokter Maas — dat is mijn voogd nu — kon ik
hier komen.

— Wat ellendig voor je, zei hij nog weer eens. Nu ben je. . . .

je moet vaak bij me komen, Let! Of vind je dat gek?

Ze lachte even om zijn naïeve vraag.

— Welnee, zei ze. Waarom? We zijn toch goede vrienden zeker? Ben je al lang hier, Guus?

— Een week.

— En Frederik? Zie je hem vaak?

— Frederik? Die is hier niet!

— Is hij hier niet? Verbaasd keek ze hem aan. Ik dacht, dat hij. . . .

— Ja, dat dacht hij zelf ook. Maar de zaak van zijn Vader schijnt nu niet zo erg florissant te gaan, en dus moest Frederik in de zaak, en was van studeren geen sprake.

— Dat zal hem tegengevallen zijn, zei ze nadenkend. Waar ga je eigenlijk heen? Ik houd je toch niet op?

— O nee, helemaal niet, verzekerde hij. Ik vind het veel te leuk, dat ik je tegen het lijf gelopen ben hier. Ga even met mij mee, zeg. Ik woon hier vlak bij. Dan weet je meteen waar je me kunt opzoeken. Of heb je geen tijd?

— Alle tijd — tot vier uur. Dan moet ik weer beginnen. Ik heb avonddienst zie je, legde Letje uit.

— En het is nu — laat eens zien, kwart voor twee. Mooi zo. Hier linksaf, Let. Nummer zeventig, aan den anderen kant. Zo gewichtig was het gebaar waarmee hij den sleutel uit zijn zak haalde en de deur opende.

— Zal ik je even voorgaan, Let?

Ze volgde hem de trap op naar boven.

Trots zwaaide hij een deur open.

— En? Wat zeg je er van? Aardige kamer, wat?

— Heel aardig, stemde ze toe. Ze keek de ruime kamer rond, en maakte bij zichzelf de opmerking, dat Guus hier wel meer dan vijftig gulden in de maand zou moeten betalen.

— Ga zitten. Daar bij het raam, Let, dan kun je op straat kijken.

Ze keek gemuseerd naar hem.

— Zo zelfstandig, als je ineens bent geworden, plaagde ze.

— Nu ja, zei Guus wat verlegen. Nu pas zette hij zijn hoed af.

OP DEN TWEE SPRONG

— O Guus, zei Letje. Ze wilde in lachen uitbarsten, maar ze bedwong zich.

— Wat is er met je: O, Guus? zei hij wat nors.

— Je haar! zei Letje. Haar gezicht stond ernstig, maar haar ogen lachten.

— Nu, is dat zo raar? Er zijn er wel, die er veel gekker bij lopen, zei hij.

— Je bent net een weggelopen tuchthuisboef, vond ze.

— Dank je. Wil ik soms mijn hoed weer opzetten?

— Och nee, laat maar, zei ze genadig. Als ik hier nog eens weer zal komen, en dat ben ik zeker van plan, dan zal ik er toch aan moeten wennen. Hebben ze je erg genegerd, Guus?

— Hm, gaat nogal, zei hij.

Een juffrouw in het zwart bracht, na een bescheiden klop, een brief binnen. — Alstublieft, meneer!

Letje hield de hand voor haar mond. Bijna had ze hardop gelachen. Meneer! En dat tegen Guus!

— Dank u wel, juffrouw.

Hij kwam tegenover haar zitten. Even zwegen ze beiden onwennig. Het was zo vreemd, hier tegenover elkaar te zitten, niet meer als twee scholieren, maar als twee volwassen mensen.

— Heb je Wil nog wel eens gezien, nadat . . . na het examen?

— Nee. Hoor jij niets van haar? Jullie waren zulke dikke vriendinnen.

— Eenmaal heb ik een brief van haar gehad, dat was, toen ik hier pas was. Verder niet.

Weer zwegen ze een tijd.

— Hoe bevalt het je, Let, verpleegster?

— Wel goed. Maar overal is wel iets, dat minder prettig is. Er zijn dingen, die ik vreselijk vind.

— Wat dan, Let?

— De wacht, zei ze zonder aarzelen. Dat is iets. . . . ik ben er pas in geweest, en den eersten nacht vond ik verschrikkelijk. Dat is. . . . nee, ik kan niet precies zeggen, hoe ik me voelde,

maar het was heel erg. Maar ik moet er natuurlijk ook nog aan wennen.

Ze sprong op.

— Guus, ik moet weg. Heus. Is hier niet een tramhalte?

— Ja, om den hoek. Hij liep mee tot de trap.

— Kom je gauw weer eens, Let? Hij vroeg het zo smekend, dat ze begreep, dat hij behoefte had aan wat gezelschap. Aan iemand, voor wie hij niet slechts een „groen” was, iemand, met wie hij gelijk stond, en ze nam zich voor, er heen te gaan, zo gauw ze een avond vrij was.

Dat deed ze ook, een paar dagen later, met Hannie.

— Wat is het voor een jongen? informeerde die onderweg.

— O, heel geschikt. Een jongen uit mijn klas. Nog een echt kind.

— Hoe oud?

— Bijna achttien.

Hannie bleef even stilstaan.

— Zeventien dus? Maar Letje, wat een baby.

— Nu, dat zei ik toch al? Wat zou dat? Daarom kan ik er toch wel op bezoek gaan?

— Ja, natuurlijk wel. Maar ik zal me zo'n beetje zijn moeder voelen. Och, per slot ben jij ook nog niet veel ouder, vond Hannie. Zijn we er nog niet?

— Nee, nog lang niet. O, Hannie, weet je, wat me vandaag overkomen is?

— Nee. Iets bijzonders?

— Dat zou ik denken. Alleen was het nu niet direct een leuke bijzonderheid. Je weet, ik werk op zaal bij Van den Berg, hè? Hoe vind je haar?

— Och, niet makkelijk, maar ze valt wel mee.

— Nu, vanmorgen kwam ze met dokter op zaal. Er was een patiënt, die een injectie moest hebben. Ik was ook op zaal, verder geen een zuster. Toen riep ze: — Zuster, geef het injectieblaadje eens even aan. Je weet, dat staat altijd op tafel.

OP DEN TWEESPRONG

— Ja, en je gaf zeker het medicijnblaadje? veronderstelde Hannie.

— O, nee, 't was veel erger. Ik pakte het voorzichtig op, je moet weten, dat ik het altijd zo'n griezelige beweging vind, ik geloof niet, dat ik ooit een injectie zal durven geven....

— Dat went wel. Dat denkt iedereen. Maar ga door.

— En dan ben ik altijd bang, dat er iets zal breken, vervolgde Letje. Nu, ik liep heel voorzichtig, en toen riep ze: — Een beetje vlug asjeblijft. Wat meer tempo, zuster, in uw werk, zou niet kwaad zijn.

Hannie proestte.

— Ik hoor het haar zeggen. En verder?

— En toen dacht ik ineens: als ik het maar niet laat vallen. O, als ik het maar niet laat vallen. Nu, daar liep ik, hè? Als ik het maar niet laat vallen.... Letje lachte zenuwachtig bij de herinnering. Het was zo gek, Hannie. En terwijl ik het dacht — neen, je zult er om lachen, maar ik voelde het beslist aankomen, liet ik de hele zaak vallen.

— O Let! riep Hannie verschrikt. En hoe liep dat af?

— Het was zo'n zotte toestand. Allemaal scherven, en Van den Berg ging direct over den grond kruipen, om de naalden op te zoeken. Nu ja, van de hele injectie kwam niets, hè? Dat gebeurde pas een half uur later, toen ze uitgeraasd was. Ze was zo kwaad, zeg! En toen ze al de naalden weer had, zei ze: — En nu dadelijk naar de andere zaal, en het injectieblaadje halen. En als je het weer laat vallen, ga ik met je naar de directrice!

— En toen liet je het zeker weer vallen.

— Nee, gelukkig niet. Het zou niets geen wonder zijn geweest. Heb jij wel eens zulke gekke dingen gehad?

— Nog wel veel erger. Maar trek je er niets van aan, hoor, wat Van den Berg zegt. Zo doet ze tegen alle zusters. En ze heeft heus wel een goed hart.

— En bovendien — 't was ook oerdom van me, vond Letje. We zijn er, Hannie. Daar, waar boven dat licht brandt, dat is Guus z'n kamer.

Letje belde, vroeg naar „meneer Romke“, wat Hannie een proestbui bezorgde.

— Stil toch, fluisterde Let kwaad, terwijl ze de trap beklommen. Hannie bleef verder ernstig, ook toen Letje voorstelde „meneer Romke“.

Hannie keek om zich heen.

— U heeft hier een mooie kamer, meneer eh. . . .

— Romke. Maar ik heet Guus, zei hij trouwhartig.

— Guus dan. Wat ik zeggen wou, je hebt hier een mooie kamer. Beter dan wij, hè Let?

— Och, dat moet je niet zeggen, vond die. Wij hebben toch heus aardige kamers.

— Ik dacht, dat verpleegsters daar niet zo op letten, merkte Guus op.

Hannie keek naar hem.

— O nee? Waarom dacht je dat?

Och — hij haalde zijn schouders op, ik dacht dat jullie alleen maar aan patiënten dachten en zo. . . .

— Dus jij vindt, dat wij geen recht hebben op een behoorlijke kamer. . . .

— Hè, houdt toch op, jullie, verzocht Letje.

— Nee, ik wil hier eens over doorpraten, hield Hannie vol. Dus jij denkt, dat wij aan niets anders denken dan aan patiënten en zo. Dus wij mogen verder nergens interesse voor hebben. Wij hoeven geen gezellige kamer te hebben, wij mogen dus niet uitgaan, we hoeven zeker ook geen krant te lezen, geen behoorlijk boek, we mogen niet van muziek houden, we mogen aan niets anders denken, dan aan. . . .

— Schei toch uit, Hannie. Hij bedoelt het niet zo.

— Stil. Laat me uitpraten. Daar kan ik me zo over opwinden. Er zijn meer mensen, die er zo over denken. We mogen dit niet, en we mogen dat niet. We mogen alleen verpleegster zijn. We zijn toch net zo goed mensen! We zijn toch jong, we willen wel eens iets anders. Iedereen denkt altijd, dat we een soort wezens zijn, die geen ander genoeg kennen dan kussens opschudden. Maar wij hebben onze werktijden, en

OP DEN TWEESPRONG

onzen vrijen tijd, en als we vrij zijn, dan willen we niet meer aldoor denken aan onze zaal, en aan ons werk, dan willen we. . . . Och, wat vind ik me eigenlijk op, zei ze dan. Dat begrip kun je er toch niet uit krijgen.

— Ja, zei Guus. Je hebt wel gelijk. Zo heb ik er ook altijd over gedacht. Maar je houdt toch wel van je werk zeker.

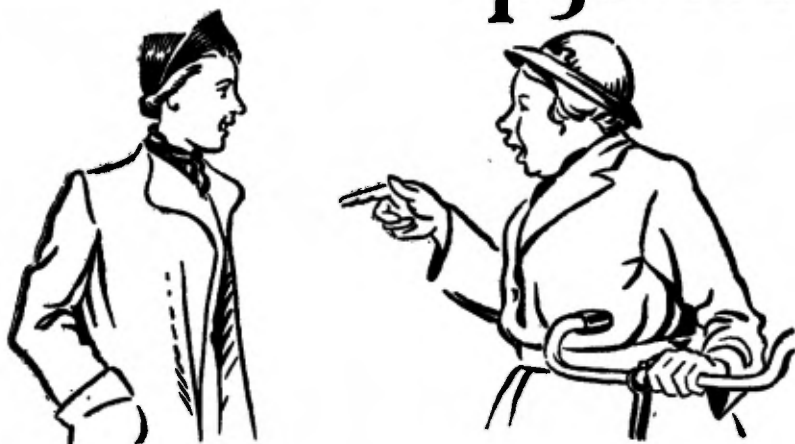
— Ja. Ja, dat wel. Hoewel er niets is, dat eerst zo tegenvalt. Ik heb wat vaak gedacht: was ik er maar nooit mee begonnen. . . . En toch doe ik het graag. . . . Dat kan toch wel. Je kunt toch wel van je werk houden, al vind je het nu niet zo ideaal!

— Zeker, natuurlijk, gaf Guus toe. Dus je beschouwt het als een vak.

— Juist.

Ze bleven lang. Ze tranden terug, en waren nog maar juist bijtijds binnen. Ze gingen elk dadelijk naar hun eigen kamer. Letje sliep niet gauw dien avond. Ze gooide zich om en om, en ze moest steeds denken aan wat Hannie had gezegd, dat er niets was, dat zó tegenviel. En dat je het niet zo ideaal meer zag later. Dan zou zij toch wel zo lang mogelijk het ideaal vasthouden. . . . Maar toch vroeg ze zich met een zucht af, of ze niet veel verstandiger gedaan had, met den raad van dokter Maas op te volgen, en rustig naar iets anders uit te zien. . . .

Een probleem opgelost

— **I**k heb post voor je. Twee brieven en een drukwerk, zei Hannie.

Ze kwam Letje op de gang tegen.

— O, fijn. Dank je wel. Letje bekeek even vluchtig de brieven.

— Wou je uit?

— Ja, eigenlijk wel, maar ik kan straks ook nog wel gaan. Ik wou even naar Guus. Hij heeft me een boek beloofd, en omdat ik morgen de wacht inga, wou ik het nu gaan halen.

— Als je even wacht, ga ik mee, zei Hannie.

— Goed. Dan lees ik mijn brieven. Twee brieven! Ik krijg anders haast nooit post!

— Kom bij mij zitten, het is bij jou zo koud. Je hadt de verwarming afgedraaid zeker?

— Ja, ben je er geweest?

— Straks, voor ik naar post ging kijken. Je was er nog niet. Je bent laat, en ik heb je niet aan tafel gezien!

OP DEN TWEESPRONG

— Nee, dat kan. Ik heb me eerst verkleed, en ben toen aan tafel gegaan. We zijn elkaar dus net mis gelopen, zei Letje. Ze volgde Hannie naar haar kamer.

— Ik verkleed me even, als jij nu intussen je brieven wilt lezen, zal ik mijn mond houden.

— Ja, asjeblijft. Letje bekeek de enveloppen nog eens. De ene was van Wil, en de andere van Hans. Ze draaide de brieven om en om.

Hannie lachte.

— Wat zit je toch te zeuren. Waarom maak je je brieven niet open?

— Omdat ik niet weet, welken ik het eerst zal lezen, zei Letje, ook lachend.

— Waar ben je het meest blij mee? Dien moet je eerst lezen, vond Hannie.

— Dat weet ik niet, zuchtte Letje. De ene is van Wil, je weet wel, mijn vriendin, en de andere is van den dokter, die Vaders praktijk heeft overgenomen.

— Dus je bent met beide brieven even blij, zei Hannie. Haar ogen keken scheïms.

— Grappig anders, dat je van zo'n vreemden man brieven krijgt, plaagde ze.

— Hij is geen vreemde voor me. Hij nam al waar toen Vader ziek was!

— O! Hml Dus hij schrijft je nog steeds. Leuk, zei Hannie. Heb je ze nu nog niet opengemaakt?

— Ik weet precies wat je denkt van dien enen brief, zei Letje lachend. Schud nu maar niet je hoofd, want je was net zo heerlijk aan het uitvissen. Het is niets bijzonders, hoor!

— Nu kind, dat geloof ik best, zei Hannie. Lees ze nu, Let, dan kunnen we tenminste weg. Nu je voor dien enen brief toch de eenzaamheid niet nodig hebt. . . .

Letje aarzelde even. Zou ze Hannie vertellen van Hans? Het was toch eigenlijk wèl iets met hem, en ze wilde toch wel graag Hannie's oordeel eens horen.

— Weet je, Han, begon ze, eigenlijk is er wel wat met Hans....

— Nu kind, dat hoef je niet te vertellen! Het was geen nieuwsgierigheid van me, hoor! Ik plaagde je maar wat! Dus je bent met dien meneer verloofd.

— Hm, dat zeg ik helemaal niet!

— Nu ja, maar het komt er op neer. Dat blijft hetzelfde, vond Hannie.

— Nee, het is anders. Letje dacht even na. Het was niet makkelijk, dit uit te leggen.

— Zie je, als ik wil, dan ben ik met hem verloofd.

— Dus liefde van één kant, zei Hannie nuchter.

— Nee, liefde van helemaal geen kant, zei Letje.

— Dus tòch niks, zei Hannie teleurgesteld. En je zei daarnet....

— Laat me nu eens even uitpraten, verzocht Letje. Toen ik.... toen Vader pas gestorven was, heeft Hans tegen mij gezegd, dat.... nu ja, hij vroeg me of ik met hem wilde trouwen.

— Dus hij zei gewoon, dat hij van je hield, veronderstelde Hannie. Niet, dat ik het wel eens bij de hand gehad heb, hoor, maar dat hoor je dan zo wel eens!

— Nee, dat zei hij nu juist niet.

— En hij vroeg je....

— Stil nu. Je begrijpt er niets van.

— Nee, maar ik kan ook niet zeggen, dat je erg duidelijk bent, vond Hannie. Dus, als ik het nu goed begrijp, vroeg hij je wel, of je met hem wilde trouwen, maar hij zei er bij, dat hij niet van je hield! Hannie proestte. Nogal zot, vind ik, zei ze dan.

Letje zuchtte eens even. Ze begon er spijt van te krijgen, dat ze begonnen was, dit aan Hannie te vertellen.

— Stil maar, ik lach al niet meer, zei Hannie. Je moet me maar niet kwalijk nemen, maar je zult toch moeten toegeven, dat het wel wat zot klonk, zoals jij het zei. Vertel het nu eens precies.

— Nu, toen ik wegging, zei Hans, dat er wel een mogelijkheid voor me was, om te blijven, en toen zei hij wat ik net zei. Vat je?

OP DEN TWESPRONG

- Ja, dat is nogal duidelijk.
- Maar ik begreep heel goed, dat hij het uit medelijden zei.
- Dus je zei, dat je niet wilde, veronderstelde Hannie. Ja, dat is duidelijk.
- Maar toen zei Hans, dat, als ik... als ik het te moeilijk zou krijgen, dat ik dan altijd bij hem kon komen...
- Op de bekende voorwaarden, viel Hannie in. Lach niet, Letje, ik vind juist, dat ik me zo keurig uitdruk. En toen?
- Nu ja, toen niets meer. Daarom zei ik, dat, als ik wilde, ik morgen aan den dag verloofd zou kunnen zijn.
- Nu, dat vind ik idioot, constateerde Hannie.
- Idioot? Waarom?
- Dus, als jij er hier genoeg van krijgt — neem me niet kwalijk, dat ik me zo uitdruk, maar daar komt het toch maar op neer, — als jij er hier genoeg van krijgt, dan neem je je ontslag, en je trouwt met dien meneer Hans. Bespottelijk vind ik dat, afgezien van het feit, dat je nog veel te klein bent om aan zoiets te denken.
- Maar waarom vind je het gek, hield Letje vol. Dat begrijp ik nu juist niet!
- Stel je nu eens voor, dat die Hans een aardig meisje tegenkomt. Hij mag er niet naar kijken, want hij heeft jou beloofd... Hannie tikte veelbetekenend tegen haar voorhoofd.
- Maar dat hoeft hij toch niet? zei Letje aarzelend.
- Nee, natuurlijk niet, maar als hij een beetje een fair type is, vat hij het wel zo op. Snap je nu, dat ik het idioot vind? Letje dacht even na. Ja, zo beschouwd was het eigenlijk erg dwaas, bedacht ze.
- Ben jij nu echt van plan, om daar gebruik van te maken, van dat aanbod? Het lijkt wel een of andere zakenovereenkomst. Hannie moest weer lachen.
- Maar wat moet ik dan?
- Ben je van plan om er gebruik van te maken?
- Wel nee. Natuurlijk niet, Hannel.
- Nu, waarom zeg je het hem dan niet. Dan is hij toch van je af?

— Ja, maar... begon Letje.

— Nee, geen ja maar. Je moet het natuurlijk zelf weten, maar ik zou daar maar eens gauw een streep door halen. En lees nu je brieven maar, beval Hannie, want zo komen we nooit weg. Misschien schrijft hij zelf wel, wat ik net heb staan te beweren, veronderstelde ze ondeugend.

— Ja, misschien, zei Letje. Ze scheurde de enveloppe met haar pink open.

Ze vloog langs de regels.

Nee, Hans schreef niets bijzonders. Alleen vroeg hij, of ze niet eens een dag kon komen, als ze vrij was. De mensen in het dorp vroegen zo vaak naar haar. Ze zijn je nog lang niet vergeten, schreef hij.

Letje kreeg een ingeving.

— Zeg, Hannie, weet je wat ik doe? zei ze.

— Nee. Schrijft hij, wat ik dacht?

— Helemaal niet. Maar hij schrijft wel, of ik eens een dag kom. Als ik nu — ik ben Dinsdag vrij — als ik er dan eens heen ga. Ik zou het toch wel prettig vinden, weer eens naar het dorp te gaan, weet je. Hans schrijft, dat de mensen zo vaak naar me vragen. Als ik er dan eens heenga. Dan ben ik er weer eens geweest, en dan kan ik meteen eens over deze kwestie met Hans praten. Ik kan er natuurlijk ook over schrijven, maar hij heeft het zo goed gemeend, dat ik hem niet graag belachelijk zou maken, en daarom kan ik er maar beter over praten, vind je ook niet?

— Een goede oplossing, vond Hannie ook. Ziezo, ik ben klaar, ga je mee?

— Ja, even de andere brief. Dan kan ik Guus meteen vertellen, wat Wil schrijft. Den brief van Wil vloog ze niet door. Alles las ze nauwkeurig. Maar eigenlijk schreef Wil ook niets bijzonders. Haar Moeder was ziek geweest, maar nu weer beter. Bas vroeg heel vaak naar haar, Letje. Zij, Wil, vond het erg prettig thuis, en of Letje Guus al had gezien? Frederik was bij zijn Vader in de zaak en ging dus niet studeren. Je

OP DEN TWEESPRONG

moet toch nog eens komen, Letje. Hart. groeten van ons allen, je Wil.

Letje wist zelf niet, waarom ze nu zo teleurgesteld was. Had ze meer van den brief van Wil verwacht? Bas vroeg heel vaak naar haar. Zou Roel ook wel eens naar haar vragen?....

— Ga je dan mee? vroeg Hannie ongeduldig. Wat ben je afwezig.

— Ja. Ja, ik ga mee, zei ze.

Nu zat ze dan weer in den trein, waar ze zes lange jaren mee heen en weer was gereisd. 's Morgens naar school, 's middags weer naar huis. Zo bekend was alles. De conducteur knikte haar vriendelijk toe, toen ze instapte. Och, was het wonder? Zolang was het toch nog niet geleden, dat zij elken dag in dezen trein zat, en haar kaart hem achteloos onder den neus hield, als hij in een plotseling nauwkeurige bui vroeg:

— Even uw kaarten, jongelui!

Alles was nog precies hetzelfde. De trein ging nog net zo steunend zijn gang, zelfs het coupéraampje rammelde. Letje keek naast zich op de bank. Als daar nu, inplaats van het sierlijke bruine handtasje, haar boekentas lag, zou ze bijna kunnen denken, dat ze wat boodschappen had moeten doen, en daardoor een trein later naar huis ging dan de anderen. Alleen, dan zat je niet in dien van elf uur tien, bedacht ze.

Bij elke halte hing ze uit het raam.

Ze rekende uit, wanneer ze voor het laatst in dezen trein had gezeten. Dat was geweest.... laat eens kijken, den keer toen ze naar Wil ging, ja maar, dat was den anderen kant op. Dit stuk had ze het laatst gereisd.... ja, den dag van het examen. Toen Hans haar 's middags had gehaald....

De trein reed langzamer. Ze keek weer uit het raampje. Was ze er al? Nee, een tas hoefde ze nu niet uit het net te vissen....

Dan stond ze weer op het kleine perron.

De chef tikte aan zijn pet.

— Juffrouw Verschuur, zei hij. Och, dat is aardig, dat u uw oude dorp niet vergeet... Hoe maakt u het? U ziet er maar smalletjes uit. Ja, als je ook zoveel hebt meegemaakt... zei hij begrijpend.

— Ik ga maar eens verder, stuitte ze zijn woordenvloed. En ze bedacht, dat hij in al die jaren, dat ze in de stad op school was geweest, niet een keer had gezegd, wat ziet u er goed uit, of wat ziet u er slecht uit. En ook, dat hij zowat de enige in het dorp was, die den laatsten tijd juffrouw tegen haar had gezegd. Was ze, voor al de anderen, niet steeds Letje gebleven? Letje van dokter...

Den straatweg af. Links en rechts keek ze. Zag ze dan niemand? Ja, in de verte naderde een fiets. Een vrouw. Ze hoopte maar niet, dat het vrouw Jansen was. Dan was ze het eerste half uur niet bij Hans.

De fiets naderde. Letje tuurde en tuurde. Het was vrouw Jansen. Natuurlijk, bedacht Letje, met een zucht, wie anders zou om dezen tijd door het dorp fietsen, dat had ze toch kunnen weten!

Vrouw Jansen naderde, en was volkomen argeloos. Ze nam Letje zonder enig blijk van belangstelling op. Letje zuchtte al verlicht, maar toen keek vrouw Jansen blijkbaar plotseeling wat beter uit haar ogen, en sprong ze van haar fiets.

— Letjel Bin ie dat werkelijk? Daor doe'j goed an, kindl Lao's kleken, hoe geet 'et mit oel Jao, jao, noe bin ie zoveul as in de maatschappij, 'et is hard veur oe, Letjel Nee maor, da'k oe nog net treffen moest! Maor wat be'j mager, kindl Ie waren wel nooit zo dik, maor noe is 't verskrakkelijk met oel Eet ie wel genog? Ie bint in een ziekenhuus, niet? Krieg ie daor wel genog? In de stad bint ze niet zo veur goed èten en drinken, zoas wij boerenluul

Letje liet den woordenvloed over zich heengaan, maar de ongeveinsde hartelijkheid deed haar toch goed.

— En kun ie d'r nogal over, van oe Vader? Informeerde vrouw Jansen.

OP DEN TWESPRONG

Letje knipperde met haar ogen. Ze slikte eens even. Ze zei niets.

— Ik zie oe zeker nog wel, ie gaot toch niet zo maor weer vort?

— Vanavond ga ik weer weg, vrouw Jansen, zei Letje.

De dikke boerin zette haar linkerhand in de zij.

— Da's de moeite niet, zou 'k zeggen. Waorumme?

— Ik heb maar één vrijen dag, zei Letje.

— Maor ene vrije dag. 't Is een schandaol, zei ze. Ik wol daor dan niet blieven, as ik oe was!

Letje lachte maar eens.

— Ik moet eens verder, zei ze. Dag, vrouw Jansen!

— Nou, dag Letje! En kom ie nog es?

— Beloven doe ik niets, riep Letje! Ze maakte dat ze weg kwam.

Bij den hoek liep ze wat langzamer. Daar was het lage witte huis. Het huis, waar ze zo lang gewoond had. Het huis, waar ze een half jaar geleden nog woonde, en waar Vader. . . .

En opeens was daar die wonderlijke gewaarwording weer. Dat het alles maar een droom was, en dat ze, als ze wat dichterbij was, Vader voor het bovenraam zou zien liggen, uitkijkend naar haar. Alsof Vader haar dadelijk toe zou wuiven, en tegen de zuster zou zeggen:

— Daar komt ze aan, zuster! Dan zou de zuster ook voor het raam komen. . . . En dan zou ze den tuin doordraven, en met de keukendeur gooien, en in de gang zou juf staan, en zeggen, met zo'n verongelijkt gezicht:

— Wat máák je weer een lawaai.

Ze zuchtte diep. Ze streek over haar voorhoofd. Ze was nu vlak bij het huis. Ze keek naar boven. Natuurlijk niets. De gordijnen waren dichtgeschoven. Stil lag het huis daar. Ze bleef staan. Een prop schoot in haar keel. Vader. . . . o, Vader! Zo sterk was opeens het verlangen naar Vader, en het gevoel van gemis, en van eenzaamheid, en van verlatenheid, dat ze daar stond en huilde. Lang, zonder geluid. Dan veegde ze met een resoluut gebaar de tranen weg. Ze keerde om. Ze

wilde terug. Niet naar het huis waar alles zou spreken van Vader, waar de herinnering aan Vader zo sterk zou zijn.... Ik had niet moeten gaan, zei ze tegen zichzelf, hardop. Ik had niet moeten gaan. Ik had dit toch kunnen voorzien.... Maar ze ging toch niet terug. Ze ging toch verder. Den tuin door, de keuken in. Daar stond Dirkje. Het was zo net als vroeger, zo heel gewoon!

Dirkje's verraste uitroepen.

— Juffrouw Letjel Ach, juffrouw Letjel Wat een verrassing! Weet dokter, dat u er bent?

— Nee, zei ze. Nee, helemaal niet, Dirk. Is er iemand thuis?

— Ja, de juffrouw. De zuster van dokter, die de huishouding zolang doet. Ze gaat gauw trouwen, legde Dirkje uit. Letje glimlachte even. Dat was weer echt Dirk! Vlug alles, wat ze wist, er uit gooien!

— En dokter? Is dokter zelf niet thuis? vroeg ze.

— Ja, ook. In de spreekkamer. Wat ziet u er slecht uit, juffrouw!

— Ja, Dirk, we werken, hè? En dat werk in het ziekenhuis ben ik natuurlijk niet gewend. En hoe is het met jou, Dirk?

— Met mijn wel goed. Maar — Dirk hoofdschudde weer — wat ziet u er uit, och, och! Gewoon om van te schrikkel

— Laat me nu maar eens door, Dirk. Dan kan ik dokter tenminste eens opsnorren.

Ja, de gang was toch wel anders, zag ze. Er lag een andere loper, en de grote staande klok was er niet meer.

De spreekkamer! Ze klopte aan. De spreekkamer zou nog precies dezelfde zijn. Hans had het hele meubilair overgenomen.

— Ja, binnen, riep Hans.

Ze draaide den deurknop om. Ze ging naar binnen. Hans zat voor het bureau. Hij keek niet op.

— Wat is er, Dirk? Een boodschap? zei hij.

— Nee, geen boodschap, zei Letje. Dag, Hans!

Hij draaide zich zo plotseling om, dat zijn stoel kraakte.

— Letjel Hoe kom je hier?

OP DEN TWESPRONG

- Gewoon, met den trein. Wat kijk je. Mag het soms niet?
- Natuurlijk wel, Letje. Blijf je daar staan? Doe de deur eens dicht en kom zitten.
- Ze ging voorzichtig zitten op den stoel naast het bureau, en keek om zich heen.
- Hans had de kamer veranderd, zag ze. Het bureau stond nu niet meer midden in de kamer, maar bij de ramen. En voor de deur naar de apotheek hing een gordijn.
- En — hoe gaat het met je, Letje?
- Goed, Hans. Wat deed Hans vreemd, dacht ze. Zo gejaagd.
- Moet je soms weg? Ga gerust je gang, Hans, ik wilde tot vanavond blijven. Als je het goedvindt, tenminste!
- Natuurlijk, natuurlijk.
- Stilte.
- Heb je het druk, Hans, in het dorp?
- Ja, nogal. Veel grieppatiënten.
- Vroeg beginnen ze daarmee, vond ze.
- Weer stilte.
- Bevalt het je nogal, daarginds?
- Ja, dat gaat wel. Alleen moet ik nog heel erg aan veel dingen wennen.
- Ja, dat geloof ik.
- Weer stilte. Letje werd er bepaald onrustig van. Het was net of Hans het helemaal niet leuk vond, dat ze er was.
- Ineens sprong Hans op. Hij ging vlak voor haar staan.
- Letje, kom je kom je zeggen, dat je hier weer wilt komen?
- Dus dat was het! Dat dacht hij! Hannie had gelijk, het was bespottelijk.
- Nee, dat juist niet, Hans. Ik . . . ik kwam alleen maar, omdat jij schreef, dat ik eens een dag moest komen, als ik vrij was. Dat heb je toch geschreven, Hans.
- Ja maar, nu je zo onverwacht komt — ik dacht, dat je anders wel even bericht gestuurd zou hebben.
- Weet je wáár ik nu eigenlijk voor kom, Hans?

— Nee? Vragend keek hij haar aan.

— Omdat ik er eens over wou praten, hoe — nee, ze kon toch niet zeggen belachelijk — hoe. . . .

— Nu, wat hoe? Ga door.

— Dat het voorstel, dat jij mij indertijd deed, wel wat vreemd was, rammelde ze ineens af. Ik weet wel, dat ik me wat eigenaardig uitdruk, maar je begrijpt wel, wat ik bedoel. Laten we er dus asjeblijft nooit meer over praten. Alleen dit nog, Hans. Ik vond het reuze van je, dat je het zei toen, ik begreep heel goed waarom. Maar het is te — bespottelijk. Daar nul Nu had ze het toch gezegd! Ze keek verschrikt naar Hans!

Maar hij zei langzaam, en als verlicht:

— Dus dat vind jij ook! Typisch, daar loop ik nu al zo'n tijd mee rond. Ik ben zo blij, dat je het zelf zegt, Let! Ik had het voor geen geld tegen je durven zeggen. Het was ook dwaas. Maar weet je, wie daar eigenlijk achter zit?

— Nee?

— Dokter Maas. Hij zag haar verbaasden blik. Ja, werkelijk! Toen, indertijd — neem me niet kwalijk, Letje, misschien wil je er liever niet over praten, ik bedoel over je Vader. . . .

— Ja, toe maar, Hans. Ik kan er best over praten. Waarom zou ik niet? Er verandert toch niets mee, als ik er niet over praat.

— Toen je Vader overleden was, begon hij weer — hij zag niet, dat haar gezicht even vertrok — toen zei dokter Maas dat hij altijd had gedacht, dat jij en ik. . . . Enfin. . . . En dat hij het zo hard voor je vond, als je hier weg moest. En daarom vroeg ik het toen, Letje.

— Stel je voor, dat ik. . . . Hans, dan zat je je hele leven met mij opgescheept, plaagde ze. Wees dus maar blij, dat ik tot deze conclusie ben gekomen. Maar — nu was ze weer ernstig — juist omdat ik zo heel goed begreep, dat het hoofdzakelijk medelijden van je was, daarom waardeer ik toch echt je goede bedoeling, Hans! Dat zal ik werkelijk nooit vergeten.

OP DEN TWEESPRONG

Hij wuifde met zijn hand. — Al goed, Letje. En gaan we nu eens naar binnen? Weet Rie, dat je er bent?

— Wie? O, je zuster! Nee, ik heb alleen Dirk maar gezien. Ik ben door de keuken gegaan, Hans.

— Nu, kom dan mee. Samen gingen ze naar de huiskamer. Ja, die was wel heel anders. Ook — gezelliger, moest Letje toestemmen. Er stond niets in, dat ze kende.

— Rie is er niet. Ze is zeker even uit. Ga maar vast zitten, Let, dan zal ik eens vragen bij Dirk, waar ze uithangt.

— Weet je nog, Hans, dat je hier kwam? Dien eersten dag! Toen was het net andersom. Toen ging ik Dirk vragen of ze niet even voor jou kon dekken.

— Ja, zei hij. Hij keek op haar neer. Het is hard, dacht hij, als je er voor komt te staan, als zij. Dan belde hij.

— Is de juffrouw er niet, Dirkje?

— Boven.

— Wil je haar even roepen? Of weet ze al, dat juffrouw Letje er is?

— Nee, dokter. Ik gaan wel eve naar boven.

Even later kwam Hans' zuster de kamer in. Letje nam haar vluchtig op. Dus dit was de schoondochter van mevrouw Maas. Nu, dacht ze, ze passen goed bij elkaar. Want de handdruk, dien ze kreeg, was koel, en de begroeting een beetje uit de hoogte.

— We kwamen eens kijken, of je al bezoek ontvangen kon, zei Hans opgewekt. Ben je al klaar, Rie? En Letje blijft den helen dag, hoor!

— Waarom hebt u niet even geschreven? zei Rie Verkerk. Dat was wel prettiger geweest. Dan hadden we er op kunnen rekenen!

— Als het te lastig is, ga ik wel ergens in het dorp eten, zei Letje haastig.

— Nee, neen, geen sprake van. Ben je niet wijs, Let! Als er niet genoeg is, Rie, dan sta ik graag de helft van mijn portie aan Letje af! Ik veronderstel tenminste, dat u daar genoeg aan hebt, dame?

— Misschien! Letje had spijt, dat ze zo onverwacht was komen binnenrollen. Maar ze had aan die hele zuster van Hans niet gedacht.

Rie verdween naar de keuken.

— Trek je er niets van aan, wat ze zegt, zei Hans haastig. Ze meent het niet zo, werkelijk niet, Let. En ze zorgt best voor me.

— Is ze al lang bij je? Je hebt het me nooit geschreven.

— Nu ja, zulke dingen vergeet je, vond Hans. En zóó vaak heb ik je ook niet geschreven.

— Nee, dat is waar. Ze is knap. Je hebt een echt knappe zuster. Echt iets voor mevrouw Maas, vond ze.

Hij nam haar op, zoals ze daar voor het raam zat. Slecht zag ze er uit, vond hij. Och, het werk was natuurlijk veel te zwaar voor haar. Hij zei haar dat ook. Ze lachte.

— Welnee, Hans. Ik zie er nooit zo florissant uit, dat weet je toch. En je moet niet vergeten, dat ik altijd een makkelijk leventje heb gehad! Dat scheelt ook natuurlijk.

— En vanmiddag ga je zeker bezoeken afleggen. Het dorp in? vroeg hij, met opzet van onderwerp veranderend.

— Ja. Daar kom ik óók voor.

Rie kwam weer binnen. Ze keek naar Letje.

— Wilt u boven de kamers niet zien? Alles is erg veranderd.

— Nee, zei Letje. Nee. . . . Nee, dacht ze, niet naar boven. Niet Vaders kamer zien, en weer precies weten, hoe alles gegaan was. Nee, dat niet. . . .

Hans keek verwijtend naar Rie.

— Hoe kun je dat nu voorstellen, Rie. Je moet toch begrijpen, dat het voor Letje. . . .

Rie kleurde donkerrood.

— Het spijt me, zei ze zacht, ik dacht er werkelijk niet zo gauw aan. Het is zo helemaal niet aan u te merken, juffrouw Verschuur, dat u. . . . dat het den eersten keer is, dat u hier weer komt. . . . Het spijt me, zei ze nog eens.

Letje vond haar plotseling toch wel sympathiek. Ze stak haar hand uit.

OP DEN TWEESPRONG

— Het geeft niet, zei ze. En zegt u liever Letje. Ik ben niet gewend, dat ik hier in dit huis met juffrouw aangesproken word, behalve natuurlijk door Dirk.

En Rie Verkerk dacht, terwijl ze Letje's hand schudde, dat ze haar toch wel aardig vond, en dat het, after all, erg flink van haar was, om zich er zo doorheen te slaan.

De dag vloog om voor Letje. Ze liep, zoals Hans zei, het hele dorp af, ze werd overal hard beklaagd, en ze beloofde overal, eens gauw terug te komen. En ze gaven overal toe, dat „Verkerk een beste man was, maar d'r gaot d'r toch geen ene boven oe Vader, Letje“.

Met den trein van zeven uur vertrok ze weer. Hans bracht haar weg. Ze hadden haar een trein later willen laten gaan, maar ze wilde nog even in de stad bij dokter Maas aanwippen.

— Nu kom je eens gauw weer, hè? vroeg Hans, terwijl ze op den trein stonden te wachten. Den eersten keer, die het moeilijkst was, heb je nu gehad. En het is me genoeg meegevallen.

— Mij ook, zei Letje. Toen ik vanmorgen voor het huis stond, Hans, ik had zo wel terug willen gaan. Maar ik ben blij, dat ik het niet gedaan heb. Ik heb zo weinig kennissen, en het is erg prettig, als je weet, waar je met je vrije dagen heen kunt gaan.

— We zijn vroeg. Of de trein is laat. Was je ooit zo vroeg, toen je nog op school ging, Let?

— Niet vaak. Ze tuurde de lijn langs. Hij keek naar haar.

— Weet je wel, dat je ontzettend bent veranderd? zei hij plotseling.

— Veranderd? Ik? Hoezo dan?

— Je bent ouder geworden. Je was nog maar een schoolmeisje, Let, toen ik hier kwam. Je bent me trouwens ook erg meegevallen. Eigenlijk had ik van je verwacht dat je... nu ja, dat er een huilbui zou komen of zo iets. Hoewel, als ik er aan denk, hoe je den eersten tijd was, nee, dan was het toch

ook weer niets voor jou geweest. Maar tòch ben je anders. O, daar is de trein. Hier Let, een lege coupé.

De trein reed al weg, toen vroeg hij nog gauw:

— Die vriendin van je, kom je daar wel?

— Nee, nooit, riep ze. Misschien ga ik gauw eens. Nu Hans, tot ziens!

— Ja, tot ziens! Ze zwaaide, tot ze niets meer zag. Dan ging ze met een zucht zitten. Prettig was de dag geweest. Ja, ze had Vader weer heel erg gemist, maar de mensen waren allemaal zo hartelijk voor haar geweest, en het was toch goed geweest, al het oude weer te zien. Nu nog naar dokter Maas, soesde ze. Daar hoefde ze gelukkig niet lang te blijven. Ze hoopte maar, dat hijzelf thuis was.

Maar toen ze, voor ze bij dokter Maas aanbelde, even door de open gordijnen naar binnen keek, zag ze alleen mevrouw onder de lamp zitten. Jammer, dacht ze gelijk. Misschien is hij boven. Ze belde aan.

Het keurige dienstmeisje zei, dat dokter net weg was, maar mevrouw was wel thuis. En de juffrouw kwam zeker wel binnen?

Ja, ze kwam wel binnen. Ze moest wel, bedacht ze, waar zou ze anders dien tijd moeten blijven? Ze liep meteen door, naar de kamer.

— Dag mevrouw!

Mevrouw keek op.

— Dag Letje, zei ze wat verrast. Ze stak haar hand uit.

— Heb je een vrijen dag? Blijf je vannacht? Dan zal ik even tegen Jannie zeggen. . . .

Ze wilde al opstaan, maar Letje hield haar tegen.

— Nee, mevrouw. Ik ga straks weer weg. Ik ben vandaag naar het dorp geweest, en nu kom ik meteen even hier aan. Dokter is niet thuis, hè?

— Nee, mijn man is juist weggeroepen. Ik vind het prettig, dat je even komt. Ga bij den haard zitten, kind.

Haar onverwachte hartelijkheid verraste Letje.

Ik zal er eens wat vaker heengaan, nam ze zich voor. Ik blijf

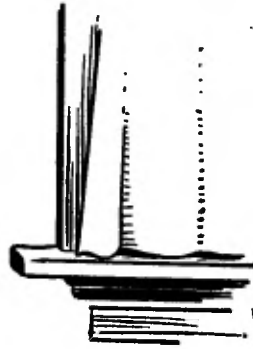
OP DEN TWESPRONG

altijd maar in het ziekenhuis met mijn vrije dagen. Maar toch ging ze niet met den laatsten trein, zoals mevrouw verzocht. — Nee, mijn vriendin zal waarschijnlijk wel op me wachten, en ik zou het niet leuk voor haar vinden, als ik niet kwam. Zodat ze na een half uur al weer opstond.

— Kom je dan eens gauw, Letje? Ik zal het erg gezellig vinden. Mevrouw liep zelfs mee tot de voordeur.

En Letje dacht op straat, dat je je toch wel heel erg in de mensen vergissen kon. En ook, dat, al dacht ze wel eens, dat er geen mens meer was, die zich iets aan haar gelegen liet liggen, dat toch helemaal niet waar was. Gezien dezen helen dag.... En straks Hannie, die haar zou komen halen.... Nee, wat ze eens gedacht had, dat ze was „alleen op de wereld“, dat ging toch niet helemaal meer op....

Weer Kerstfeest

Hannie deed examen en slaagde. Daarna ging ze een paar maanden weg, waarin Letje zich in haar vrijen tijd gruwelijk verveelde, en dan vaak bij Guus zat. En bijna al haar vrije dagen ging ze uit. Naar dokter Maas een paar keer, en naar het dorp.

Hannie zou half Januari terugkomen. De beide Kerstdagen waren saai voor Letje. Ze had wel 's avonds vrij, maar Guus had vacantie, en was natuurlijk de stad uit. Op eersten Kerstdag was er een kerkdienst om halfacht. Ze besloot er heen te gaan. Het was een grote kerk, en stampvol. Letje schuifelde mee naar binnen en liet zich door een koster met Napoleonsallures een plaats geven.

Ze voelde zich eigenlijk heel slecht op haar gemak. Ze wist heel goed, dat ze alleen naar de kerk gegaan was, omdat . . . nu ja, omdat ze verleden jaar ook was geweest. Maar toen was het zo heel anders geweest. Toen had ze er niet zó, als een, die er niet hoort, bij gezeten. En nu . . . ze keek

OP DEN TWEESPRONG

om zich heen. Ze kende niemand, natuurlijk niet. Wie zou ze hier moeten kennen?

Ze wilde, dat de dienst nu maar begon. Ze greep naast zich, ja, daar lagen een paar zwarte boekjes. Ze sloeg ze open. Een Bijbeltje en een psalmboek. Ze zocht in het Bijbeltje Lucas twee op, en legde het open voor zich. En het was net, of het felt, dat ze dit had kunnen doen, haar zich een beetje meer thuis deed voelen hier.

Het gekuch en gefluister in de kerk verstomde plotseling. Ze wist wat dat betekende. Nu zou de dienst beginnen.

De kansel was hoog, en de predikant droeg een toga. Was het dat, dat haar wéér dat gevoel gaf van er niet bij te horen? Ze dacht aan het vorige jaar. Aan den kleinen predikant in het dorp van Wil. Hoe eenvoudig hij, bij de Kerstfeestviering van de Zondagsschool, voor den preekstoel had gestaan, alsof hij daarmee te kennen had willen geven: Ik hoor er ook bij, net zo goed als allen, die hier zijn. En nu, deze grote man in zijn toga. Het was haar als stond hij ver boven allen, die naar zijn woorden kwamen luisteren....

Het zingen golfde over haar heen. Ze zong niet mee, ze kende de wijs niet. Nu.... de man in zijn toga greep zijn Bijbel. Letje keek verwachtend tot hem op. Nu zou hij het zeggen. Ik lees u voor Lucas twee....

Maar hij zei het niet. Hij zei iets anders, dat ze niet verstond. Hij las iets anders, heel iets anders. Dat begreep ze niet. In haar gedachten hoorde bij een Kerstfeest Lucas twee....

Ze probeerde te luisteren, maar haar gedachten dwaalden af. Aan Hannie dacht ze. Ze peinsde, of, als Hannie er geweest was, ze dan met haar zou zijn meegegaan, vanavond. Ze wist het niet. Vreemd, dat je, als het er op aan kwam, zo weinig van elkaar wist, wat dergelijke dingen betrof. Ging Hannie wel eens naar een kerk? Ze wist het niet. In den tijd, dat zij in het ziekenhuis was, was Hannie tweemaal een Zondag vrij geweest, maar toen was ze beide keren uit geweest.

En aan Vader dacht ze. Ze dacht er voor het eerst aan, of

Vader dit gewenst zou hebben, dat zij, Letje, naar de kerk ging. Maar terwijl ze het dacht, wist ze het antwoord ook. Natuurlijk. Vader zou het haar nooit opgedrongen hebben, maar hij zou het wel gewenst hebben. Zo vaak dacht ze nog aan Vader, als aan den man, die hij geweest was, vóór... ja voor wat? Eigenlijk voor ze samen, op die ene wandeling, dat merkwaardig gesprek gevoerd hadden. De man, van wien ze niet wist, wat hij dacht, en hòe hij dacht... De Vader, die ziek geweest was, en daarna gestorven, dat was toch een heel andere Vader geweest. En met dien Vader had zij rekening te houden. En die Vader had zeker gewenst dat zij, als ze kon, naar de kerk ging....

En daar was nog iemand... Roel. Zou Roel het ook niet willen? Ze bewoog wat onwillig even haar schouders. Roel, hij stond zo ver van haar af, hij zou haar zeker vergeten zijn. Hij zou zich voor haar doen en laten zeker niet interesseren. Ze dacht aan den laatsten keer, dat ze bij Wil geweest was, dien keer, dat Hans haar had gehaald omdat Vader dood was. Toen had hij bijna weer net zo gedaan, als den eersten keer, dat ze er was geweest, dien keer, dat ze samen naar Amsterdam waren geweest. Ze peinsde, wat het geweest kon zijn, dat hem tegenover haar zo had doen veranderen. En weer dacht ze aan vorig jaar. Toen hij naast haar had gezeten in de kerk. Toen hij....

De kerkdeur kraakte even, heel zacht. Letje wendde het hoofd om. Ze wist dat het dwaas was, maar ze verwachtte, dat Roel daar weer binnen zou komen. Nee, het was Roel niet. Natuurlijk niet. Maar ze was toch, onberedeneerd, teleurgesteld.

Plotseling drong de stem van den man op den kansel weer tot haar door.

— Gij allen, die hier zijt, zijt gij kinderen van Christus? En is het bij u Kerstfeest? Niet slechts Kerstfeest met een Kerstboom en wat kaarsen, maar Kerstfeest in het hart? Brengt gij, nu wij het feest vieren van Christus' komst op aarde, Hem

OP DEN TWEESPRONG

allen het dankoffer van uw gebroken en verslagen hart? Doet gij dat allen?

Letje luisterde gespannen.

— Of komt gij vandaag alleen hier in de kerk, omdat ge dat zo gewoon zijt, omdat ge iederen Zondag naar de kerk gaat, en dus nu ook komt? Gij zingt Kerstliederen, maar zingt gij ze, omdat gij vindt, dat ze zo goed in de sfeer van dit feest passen, of zingt gij ze, omdat gij wilt zingen ter ere van uw Helland? Viert gij het Kerstfeest op de enig juiste wijze?

Doodstil was het in de grote kerk.

Letje had zich wat voorovergebogen, als om beter te kunnen luisteren. Vierde zij het Kerstfeest op de juiste wijze? Op de enig juiste wijze?

Vierde zij eigenlijk wel Kerstfeest? Was zij niet naar de kerk gegaan, alleen omdat zij het vorige jaar ook was geweest? Bracht zij het dankoffer van haar gebroken en verslagen hart?

Een gebroken en verslagen hart. Zij, die altijd gemeend had, dat ze er zo wel zou komen. Had zij dit alles ooit nodig menen te hebben?

Toen Vader dood was, ja, toen had ze het gemeend, even, omdat alles zo troosteloos leek.

Toen ze bij Wil was, verleden jaar, toen had ze ook even gemeend, dat ze wenste te zijn als Roel en Wil en Bas. Maar toch alleen. . . . ja, alleen om Roel. Toen ze pas in het ziekenhuis was, toen had ze het ook gemeend. Maar toch alleen, omdat ze Vader zo ontzettend miste, en alles zo moeilijk leek. Ja, toen had ze gemeend, den troost waar Roel van gesproken had, ook te willen bezitten. Maar toch alleen om haarzelf.

Eéns had ze aan Roel gevraagd, of ze, als ze iets niet begreep, bij hem zou mogen komen. Roel had gezegd: Natuurlijk. Was ze ooit gekomen? Had ze zich ooit langer dan een ogenblik verdiept in dit grote probleem?

Eens had ze gedacht — lang geleden — dat ook zij aan den kant stond, waar Vader zich weer bij had geschaard. Was

dat zo? Wat had zij gedaan, om er bij te horen? Dit was de eerste keer, dat zij in een kerk zat, na dien keer, dat ze er uit gelopen was. Zou zij dan nog zeggen, dat zij er bij hoorde? Den Bijbel van Vader, zij had hem, zolang ze in het ziekenhuis was, éénmaal opengeslagen. Was het dan wonder, dat zij niet anders wist te vinden dan Lucas twee?

Eens had ze zichzelf tegen Roel verdedigd. Ze had gezegd, dat, als Vader zo geweest was als de ouders van Roel, zij ook wel zo zou zijn als Roel en Wil. Nu wist zij immers, dat Vader hun opvattingen deelde, maar was zij daarmee anders geworden?

Half was zij. Zij was niet meer als Frederik, die er den spot mee dreef en er om lachte, maar ze was ook niet als Wil en Roel. Niet het een, en niet het ander.

Wat deed zij dan hier? Vierde zij Kerstfeest? Zij was niet eens hier uit gewoonte, want het was haar gewoonte niet om naar de kerk te gaan.

Nu werd haar hier gevraagd: Zijt gij een kind van Christus? Zijt gij een kind van God? Viert gij het Kerstfeest op de enig juiste wijze?

Zij boog het hoofd. Nee.

Ze schrok op van het Amen.

Letje schoof mee naar den uitgang.

Om haar het geroezemoes van stemmen. Op straat het gewone grotestadslawaai: fietsbellen, autoclaxons, het getjingle van een tram, die den hoek omreed.

Ze ging rechtsaf, het was nog zo vroeg. Weldadig was de stille laan na de drukte van de winkelstraat.

Ze liep te denken. Deze preek, de woorden van dezen dominee, ze waren één verwijt tegen haar geweest.

Ze dacht aan de dagen bij de Van Veens, verleden jaar. Hoe ze getracht had, te bidden, net als zij. En hoe Wil gezegd had, dat ze dat niet eerlijk vond, omdat ze het uit beleefdheid deed. Hoe ze dat een beetje huichelen vond. Was het dat ook niet geweest — eigenlijk? Had zij gebeden, sinds zij

OP DEN TWESPRONG

in het ziekenhuis was? Nee. Waarom niet? Niet omdat ze het vergat. Doodeenvoudig, omdat ze hier niemand had, tegenover wie ze het als een beleefdheid zou voelen, te bidden. Zo was het.

Ze probeerde zichzelf te verontschuldigen. Dat ging niet. Ze dacht moedeloos, dat het haar toch niet hielp, dat ze nooit zover zou komen als Vader. Maar iets in haar zei: Heb je er wel ooit je best voor gedaan? En heb je er wel ooit om gebeden?

Nee, dat had ze niet.

Roel had eens gezegd: Probeer het Onze Vader eens te bidden. Had ze dat ooit gedaan?

Had ze wel eens gebeden eigenlijk?

En weer moest ze het hoofd buigen en zeggen: Nee.

Dien avond bad ze voor het eerst.

— Onze Vader, die in de hemelen zijt,

Uw naam worde geheiligd,

Uw koninkrijk kome,

Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, alzo ook op de aarde.

Geef ons heden ons dagelijks brood,

En vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren,

En leid ons niet in verzoeking,

Maar verlos ons van den boze,

Want Uw is het koninkrijk,

En de kracht,

En de heerlijkheid, in der eeuwigheid,

Amen.

WINTERKOU en -NARIGHEID

15 Januari.

Letje liep op het perron heen en weer. Hannie zou thuis-komen, en ze stond op haar trein te wachten.

Het was koud en guur. Letje hulverde in haar dunne regen-jas. Ze hoestte. Ik had mijn dikke jas moeten aantrekken, dacht ze. Ik tocht straks nog weg. Ze hoestte weer.

Kwam die trein nu nog niet? Ze keek op een van de klokken. Nog twee minuten. Nee, niet meer de moeite om in de wacht-kamer te gaan zitten.

Een trein raasde binnen, met donderend lawaai. Mensen drongen en duwden. Letje ging wat achteruit. Nee, het was de trein van Hannie nog niet, en ze voelde er weinig voor, om onder den voet gelopen te worden.

Weer een trein, van den anderen kant. Ja, dat was Hannie's trein. Letje spiedde langs de coupé's. Ze meende Hannie's bruine jas te zien tussen de mensenmassa, maar het bleek

OP DEN TWEESPRONG

een oude dame te zijn. Daar dan! Ja. Dat was ze. Ze trok Hannie aan haar mouw.

— Hallo.

Hannie draaide zich verrast om.

— Letjel Wat leuk! Ik liep net te denken, of je aan den trein zou zijn, of dat je vanavond dienst zou hebben! Fijn, dat je er bent.

— En hoe heb je het gehad, Hannie?

— O, erg fijn. Wacht, laten we ons eerst eens door den uitgang wringen.

— Heb je geen koffer?

— Alleen dit kleine ding. De rest komt nog. Dringen, Letjel Ja, jij bent er natuurlijk al weer bijna. Zo'n streep als jij wringt zich overal doorheen, mopperde ze, toen ze Letje een paar meters voor zich zag.

Eindelijk waren ze er door. Ze bleven nog even staan bij den hoek.

— Nu, wat wil je, Hannie? Trammen of lopen?

Hannie keek naar de lucht.

— Hm. Wat denk je, gaat het nog regenen?

Een windvlaag gierde om den hoek. Letje huiverde, ze hoestte weer.

Dan zei ze:

— Regenen? Welnee, het waait veel te hard.

— Nu, dan maar lopen. Of vind je het te koud, Let?

— Welnee, zei Letje dapper.

— Vooruit dan maar. Anders komen we veel te vroeg in het huis aan!

Letje glimlachte.

— Dat is voor jou niet erg meer, jij bent toch gediplomeerd! Ze legde den klemtoon dwaas op elke lettergreep.

— En vertel eens, Let, is alles bij het oude?

— Ja, natuurlijk. Zo lang ben je niet weggeweest! O ja, ik ben overgeplaatst. Ik werk nu bij zuster Teelger.

— En? Lijkt het je?

— Hm. Niets van te zeggen. Ik was er vandaag voor het

eerst, zie jel Trouwens, voegde ze er ondeugend aan toe, ik denk, dat directrice er zich niet veel van zal aantrekken, of het me bevalt of niet!

— Ik ben benieuwd, waar ik nu terecht kom, zei Hannie peinzend. Heb je er niets van gehoord, Let?

— Nee, niets. Vertel nu eens iets, Han.

— Nu dan, ik heb het in één woord enig gehad. En het idee, dat je na drie weken nog lang niet terug hoefde, dat je dan nog vijf weken had.... Weet jij al, wanneer je vacantie krijgt?

— In Mei.

Hannie keek eens even naar Letje.

— Nu, je ziet er naar uit, of je het direct nodig hebt, zei ze bezorgd. Kind, wat zie je wit. En het lijkt wel, of je hoe langer hoe magerder wordt. Ben je moe nu?

— Moe? Nee, niet erger dan anders. Letje huiverde weer.

— Wat is er dan, Let? Ben je ziek?

— Nee, ziek niet. Alleen — ik ben wat verkouden.

— Ja, daar kun je echt ellendig van zijn, zei Hannie. Pas maar op. Waarom loop je dan in die dunne jas? Hè, Let, je bent toch nog een echt kind soms. Ben jij nu verpleegster? Je kunt nog niet eens op jezelf passen. Moet je nu beslist ziek worden, dwaas kind? Biecht eens op, waarom heb je niets warms aangetrokken?

— Ik dacht, dat het zou gaan regenen, verdedigde Letje zich.

— O ja, en er zijn geen trams meer, hè? En je dikke jas kan ook zo slecht tegen een buitje. Nu hoop ik maar, dat je er een behoorlijke wollen jurk onder hebt aangetrokken.

— Ik was te moe om me te verkleeden, daarom heb ik mijn costuum maar aangehouden.

— En je zei straks, dat je niet moe was?

— Je bent net een rechter van instructie, prees Letje. Ik zeg toch niet, dat ik nu moe ben? Ik ben helemaal niet moe. De vreugde van het wederzien, enfin, je weet er alles van. En vertel je nu nog?

— O ja. Waar was ik ook weer?

OP DEN TWEESPRONG

— Nog niergens. Je hebt nog niet anders gedaan dan mij standjes verkopen.

— Zoet maar. Nu, je weet dat ik bij Lida geweest ben, hè? Maar je raadt nooit waar ik de Kerstdagen ben geweest.

— Nee, allicht niet. Ik ben geen helderziende.

— Thuis, zei Hannie triomfantelijk. Zie je, Let, ik vond.... het was toch aldoor erg vervelend, ik ging wel eens naar huis, maar niet vaker dan nodig was. En ik was altijd blij, als ik weer weg was. Waarom weet ik zelf niet. Toen schreef Vader me een keer, dat ze het zo erg leuk zouden vinden, wanneer ik daar met de Kerstdagen kwam. Enfin, ik had er helemaal geen zin in, dat begrijp je, het is bij Lida altijd zo gezellig, maar ik kon toch moeilijk schrijven dat ik niet kwam. Het is toch mijn Vader!

— Ja, natuurlijk.

— En toen praatte ik er met Lida over, en toen ben ik gegaan.

— Heeft je vriendin zo'n goeden invloed op je? plaagde Letje.

— Och, ik weet niet, ik laat me wel altijd gauw door haar ompraten met zulke dingen. En zeg, Let, of het nu kwam doordat het Kerstfeest was, ik weet het niet, maar het was zo gezellig! Moeder — hoor je wel, Let, ik zeg eindelijk Moeder! — was ontzettend hartelijk. Ik heb nu afgesproken, dat ik er den eersten den besten keer, dat ik een paar vrije dagen heb, weer heen ga! Hoe vind je dat?

— Valt me van je mee, bromde Letje.

— En hoe heb jij het gehad, Let? Saai zeker!

— Wat een verbeelding, spotte Letje. Maar het is wel zo. Ik heb het erg saai gehad, en ik ben blij, dat je er weer bent.... Brr, het gaat regenen, zeg.

— Nu ja, we zijn er bijna, vond Hannie. Laten we dan maar wat gaan hollen.

Net voor de lui waren ze binnen. In de gang keek Hannie even om zich heen.

— Hm, niets veranderd, zei ze. Jammer. Dat denk ik elken

keer na mijn vacantie, dat ze hier eens iets nieuws zullen hebben.

— Wat dan? Wat wil je dan nieuw hebben hier? vroeg Letje, terwijl ze de trap op gingen.

— Die akelige plaat bij de trap. Die spreuk: Wees geduldig, ergert me nu al drie jaar. Waar ga je heen?

— Even zien, of het warm genoeg is bij jou. Letje stak haar hoofd om de kamerdeur van Hannie.

— Ja, lekker. Ik heb straks de verwarming aangezet. Kom maar binnen.

Letje had het gezellig gemaakt. Het theelichtje brandde, en op het tafeltje bij het raam stond een bos rode tulpen. En het was er heerlijk warm.

— Let, wat gezellig, zei Hannie verrast. Fijn! Dat is leuker terugkomen voor me dan verleden jaar, toen was er niemand, die me haalde. Lida was toen net weg, weet je.

— Trek gauw je jas uit, zei Letje. En je bent toch zeker nog lang niet uitverteld, hoop ik?

— O nee. Hannie trok haar mantel uit. Letje hoestte weer.

— Zeg, dat hoesten van jou bevalt me niets, zei Hannie, opeens weer bezorgd. En nu valt het me nog veel meer op, hoe slecht je er uit ziet. Nee, ga jij nu zitten, Let, ik heb pas vacantie gehad, en jij bent doodmoe. Nee, zeg nu maar niets, Hannie is heus niet blind. Hier, ga bij de verwarming zitten!

— Toe vooruit nu, Hannie....

— Nee, geen gezeur....

— Ja, maar ik ben helemaal niet ziek. Werkelijk niet, Hannie.

— Stil. Ga zitten.

Half lachend deed Letje het. Ze leunde achterover. Ja, nu ze zat, merkte ze, dat ze toch wel heel erg moe was. En haar rug — wat deed haar rug pijn. Ze legde haar arm er tegen. Maar toen Hannie keek ging ze gauw weer rechtop zitten.

— Ik geloof, dat ik maar eens naar directrice moet, zei Hannie. Jij hebt hard vacantie nodig. Hier jongedame. Warm opdrinken s.v.p. En als je nu daar zoet blijft zitten verder, zal ik je vertellen, hoe ik het in Zwitserland gehad heb. Want Han-

OP DEN TWEESPRONG

nie was wezen Wintersporten — natuurlijk. Dat deed iedereen, die in Januari vacantie had.

— Heb je nog foto's ook?

— Ja, natuurlijk. Blijf zitten. Ik ben ook een keer gevallen, zeg, ik had een pijn, ik dacht minstens, dat mijn been er af ging. Maar ik kwam zo idloot te zitten, met mijn been dubbel onder me. Prachthouding. Wacht, even de foto's uit mijn tas vissen.

— Je bent zo lekker bruin, zei Letje benijdend. Laat eens kijken. O, Hannie, wat is die enig! Wie is dat, die daar naast jou? Is dat je vriendin?

— Ja, kijk, dat is haar man. Ze zijn verleden jaar ook daar geweest, op hun huwelijksreis, dat was voor mij natuurlijk makkelijk.

— Niets leuk, twee keer naar dezelfde plaats, vond Letje.

— Hm. Ieder zijn meug, hè? Kijk, deze is vlak bij het hotel genomen. Daar, dat was mijn kamer. Mooi uitzicht, hè?

— Prachtig.

Hannie borg de foto's weer weg.

— Ben je nog bij Guus geweest? vroeg ze.

— Ja, toen je pas weg was. Maar meneer vertrok half December al, vacantie, hè? Ja, die studenten, zuchtte Letje.

— Ik heb hem een ansicht gestuurd. Hannie lachte ondeugend. Ik heb er op gezet: Tante Hannie!

— Flauw, vond Letje.

— Nu ja, maar als je zo'n lange vacantie hebt, word je vanzelf flauw. En ik kon zijn tante best wezen.

— O ja, best, beaamde Letje. Ze gaapte. Ze hoestte weer. Het klonk wat hol. Hannie keek bezorgd, maar zei niets.

— Als je naar bed wilt, Letje, je moet niet om mij opblijven nu, hoor!

— Nee. Ik heb helemaal geen slaap. Ik zit veel te fijn, zei Letje. Ze kroop nog wat dichtter naar de verwarming toe. Volgende week ga ik de wacht in, zei ze.

— Nu al? En je bent pas op je nieuwe afdeling.

— Nu ja, dan kom ik er meteen goed in, vond Letje. Er zijn

massa's zusters ziek, of heb ik dat al gezegd? Iedereen schijnt griep te hebben of het te krijgen.

— Ja, dat is hier elk jaar zo, zei Hannie onverschillig. Verleden jaar ben ik ook nóg drie weken ziek geweest.

— Ook griep?

— Ja natuurlijk.

— O Hannie, is dat niet afschuwelijk, om hier ziek te liggen?

— Ja, bepaald prettig is het niet. Weet je, ze zijn erg goed voor je, hoor, daar gaat het niet om, maar je voelt je zo echt van iedereen verlaten. Vooral als je hier in de stad geen kennissen hebt, die je komen bezoeken. Nu, ik heb hier wel kennissen, maar die wisten er niets van, dat ik ziek geweest was, toen ik later eens op hoge benen kwam vragen, waarom ze niet netjes bij mij op ziekenbezoek waren geweest. Hannie grinnikte. Ja, nogal logisch, ik kon het ze niet vertellen.

— En heb je toen nooit bezoek gehad, Hannie?

— O jawel. Ik had Lida geschreven, dat ik ziek was, en die vond het een prachtgelegenheid, om hier eens als getrouwde vrouw te komen pronken. Ze lachte. Je weet wel, Let, zo van: werken jullie maar, ik ben fijn getrouwd. Ja, ik heb er haar vaak mee geplaagd.

— En als je dan weer beter bent, hoe gaat dat dan, Hannie, moet je dan weer direct aan het werk?

— Nee, natuurlijk niet. Dan krijg je ziekteverlof. Ja, dat was nog zo slecht niet. Ik kreeg zes dagen. Waarom informeer je daar zo naar? Ben je soms ook van plan om ziek te worden? Ze keek weer onderzoekend naar Letje.

— Nee, zei die, terwijl ze opstond. Maar ik ga nu wel naar bed, Han. Ik rol om van den slaap. Welterusten.

— Slaap maar lekker. Moet ze een kruikje hebben? plaagde Hannie.

— Nee, merci.

— En bedankt voor het halen van den trein en voor het thee-zetten en voor je bloemen, enfin, voor alles, zei Hannie nog, voor Letje de deur dichttrok.

Op Letje's kamer was het koud. Ze rilde.

OP DEN TWEESPRONG

Dat was waar ook, ze had haar raam open laten staan. Nu maar niet meer dicht doen, dacht ze. Ze ging nu toch naar bed. Langzaam kleedde ze zich uit. Brr, wat was het koud. Een plotselinge windvlaag deed de ramen klepperen. De haak piepte — een droefgeestig geluid. Regen zwiepte tegen het glas, Letje trok de gordijnen open. Wolkenflarden joegen langs de lucht, vage spookachtige wezens leken het dan. Af en toe kwam de maan van achter een wolk tevoorschijn, en kwam er een dwaze schaduw van haarzelf op den lichten muur.

Letje hoestte. Meteen kwam de stem van Hannie:

— Lig je er al in, Let? Wat hoest je toch!

Letje schoot schuld bewust onder de dekens. Dan pas riep ze:

— Ja, ik lig er al in.

Hannie kwam nog even binnen.

— Eens zien, of je er behoorlijk onder ligt, dame. Natuurlijk lig je met je rug er weer helemaal niet onder. Zo. Nu blijven liggen, hoor!

— Ja. Dank je wel, Han.

— Lig je nu werkelijk warm genoeg?

— Wat ben je bezorgd, Hannie! Ja, ik lig best.

— Och kind, als jij jezelf op 't ogenblik eens goed bekeek, zou je ook bezorgd zijn voor jezelf. Want je ziet er ellendig uit. Wat is dat nu? tranen? Maar Let! Wat is er?

Letje lachte alweer. Ze veegde de tranen van haar gezicht.

— Ik ben niet meer gewoon, dat ik zo verwend word, zei ze. Dat had me even te pakken. Zou je nu ook maar niet naar bed gaan? Morgen kun je niet uitslapen!

— Ja, nu ga ik werkelijk! verzekerde Hannie. Nacht Letje!

— Nacht Hannie! Dank je wel.

De maan scheen weer. Vol scheen het blauwe licht op haar bed, op den muur. Duidelijk kon ze het portret van Vader zien hangen.

— De gordijnen, dacht ze. Ik moet de gordijnen dicht doen. Als de maan blijft schijnen, is het hier veel te licht, en val ik nooit in slaap. Maar ze bleef liggen, ze had geen moed, om

weer uit het bed te gaan, alleen om de gordijnen te sluiten. Ze draaide zich om. Zo rillerig was ze. Hè, nu lag haar rug weer bloot. Ze probeerde zichzelf in te stoppen. Het lukte tamelijk.

Ze sloot haar ogen. Ze hoestte. Even verwachtte ze weer Hannie's stem te horen. — Wat hoest je, Let! maar alles bleef stil in de kamer naast haar.

Weer klepperden de ramen, het werd donker, de maan verdween. Nu hagelde het. Het hagelt natuurlijk naar binnen, peinsde ze. De stoel onder het raam wordt nu kletsnat. Ze ging rechtop zitten. Een scheut van pijn ging door haar rug. Ze zakte weer terug. Ze slikte. Haar keel deed ook al zo'n pijn.

Ik hoop niet, dat ik griep krijg, dacht ze verschrikt. Jakkenee.

Het schrikbeeld, door Hannie opgehangen over het ziekzijn hier in huis, lokte haar allesbehalve aan.

Ze hoestte weer. Ze kreunde. Wat was ze koud! Alleen haar hoofd gloede. Ik word ziek, dacht ze, en vlak daarop: Ik wil niet ziek worden, hier niet. Ik wil helemaal niet ziek worden. Ze probeerde te slapen. Haar hoofd klopte. Ze gooide zich weer om. Nu blijf ik zo liggen, dacht ze hardnekkig. Ik draai me niet meer om. Wat gloeit mijn hoofd! Niet om uit te houden.

Ze gooide het dek van zich af. Ze ging naar den wasbak. Op gevoel af greep ze haar washandje, maakte het nat onder de kraan.

Ze rilde weer. Haar tanden klapperden. Meteen weer Hannie's stem.

— Letjel Wat doe je? Ben je er uit? Ze hoorde gestommel.

Even later ging de deur van haar kamer weer open.

— Letje!!! Ben je dwaas geworden? Moet je doodziek worden? Wat doe je uit je bed?

— Ik... ik... mijn hoofd gloeit zo, zei Letje. Ik pakte mijn washandje, Hannie, anders niet!

— Nu, dat laat je maar, hoor, mopperde Hannie. Blijf nu niet

OP DEN TWEESPRONG

zo staan, mal kind. Vooruit, in je bed. En nu liggen blijven!
Wat denk je well Hannie hoofdschudde.

— Staat de dame maar zo bij het open raam. Ik doe het dicht, hoor, ja, kijk maar niet zo benauwd, ik zal het een kiertje open laten. Het is allemaal goed en wel, dat je frisse lucht wilt hebben, Let, maar als je niet lekker bent, hoef je toch je ramen niet zo idioot wagenwijd open te zetten! Dat is dwaasheid.

Hannie deed de ramen bijna helemaal dicht. Ze sloot de gordijnen. Dan knipte ze het licht aan. Ze ging zitten.

— Ziezo, nu blijf ik bij je, totdat je slaapt.

— Met het licht op? Ik kan niet slapen met het licht op, klaagde Letje.

— Goed, dan het licht uit, zei Hannie geduldig. Als jij maar gaat slapen. Zolang je wakker bent, kan ik aldoor verwachten, dat je gekke dingen gaat doen.

Ze trok haar peignoir vaster om zich heen, en ging zitten.

Letje zuchtte eens heel diep. Dat voelde ze in haar rug. Hannie's aanwezigheid irriteerde haar plotseling.

— Hannie, zei ze. Ga maar weg. Ik zal er in blijven. Maar blijf daar niet zitten.

— Nu, goed dan. Maar ik waarschuw je. . . . Zacht trok ze de deur achter zich dicht.

Letje bewoog haar voeten. Ijskoud waren die. En haar hoofd, dat gloeide, gloeide. . . . Een hoestbui kriebelde in haar keel. Ze slikte en slikte. Ze hoestte niet.

En dan, eindelijk, viel ze in slaap. Ze sliep onrustig, en droomde verward. Ze droomde, dat ze op school zat. Ineens ging de bel, heel lang en hard. De baas kwam binnenhollen, en riep: — Letje Verschuur! Letje Verschuur! Ze stond haastig op. De baas wenkte haar. Hij zei niets meer. Ze volgde hem. Ineens stonden ze in het dorp, op den straatweg. Toen zag ze, dat het de baas niet was, het was Vader.

En bij het huis kwamen ze. Vader ging door den tuin, er was geen hekje, maar een hoge heg van liguster.

Zij wilde ook den tuin binnengaan, maar er was geen ope-

ning in, en ze moest er over springen. Het lukte na een paar keer proberen.

Ze stond in den tuin. Vader stond bij de voordeur. En dan was daar ook opeens Wil. Ze lachte tegen haar en ze riep wat.

Ze wilde naar Vader en Wil toelopen, maar ze viel. En toen ze weer opgestaan was, waren Vader en Wil er niet meer, en was de voordeur dicht.

Ze belde aan.

De deur ging op een kier open, zover, dat ze Vader en Wil wel zag staan, maar dat ze er niet door kon.

— Ik wil er ook in, zei ze. En ze duwde tegen de deur. Maar die ging niet verder open. En toen zei Vader:

— Je mag er niet in, Letje, want je hoort niet bij ons.

De deur werd met een smak dichtgegooid.

Met een gil werd ze wakker.

Weer viel ze in slaap. Weer droomde ze, maar nu vaag, en weer van Vader. Ze werd weer wakker, even. Ze gooide zich nog een paar keer om, dan sliep ze, vast. Ze droomde niet meer.

DE LANGE REIS

Om tien voor zes liep haar wekker af, lang, hard en doordringend.

Ze werd wakker, en stak zonder te kijken, haar linkerarm uit, om op den tast den wekker vast te zetten. Het lukte niet, en de wekker bleef ratelen.

Ze talmde met opstaan. Ze was veel later dan Hannie. Ze kwam juist op tijd op afdeling. De hoofdverpleegster kwam haar al tegemoet. Ze deed gejaagd.

— Je hebt badkamer vandaag. Ga maar gauw. De badzuster is ziek, en er is een opname.

Badkamer! Den helen dag in die benauwde atmosfeer, terwijl haar hoofd klopte, of het zou barsten. En met een opname beginnen....

Even leunde ze in de gang tegen den muur, voor ze de badkamer binnenging. De nieuwe patiënt was al binnengereden, het was een dikke, ontevreden juffrouw. Letje baadde haar

langzaam. Ze kon niet opschieten, alles ging even traag. Om twaalf uur had ze nog maar vijf mensen gehad.

Ze ging niet aan tafel. Ze ging naar haar kamer, zette haar wekker op halftwee, en sliep. En 's middags luisterde ze vermoeid naar de verhalen van nummer zes, een klein, praatgraag mensje.

— U zal het wel warm hebben, zuster, den helen dag hier!

— Nou en of! Letje waste voorzichtig het haar van het vrouwtje.

— Heb u nou wel es vrij?

— Ja, elke week een dag. Ik ben morgen vrij.

— Wat gaat u dan doen?

Ja, wat ging ze doen? Waarschijnlijk den helen dag op bed liggen.

En toen, ineens, dacht ze aan mevrouw Van Veen, en aan Wil. Als ze daar eens heen ging, vanavond nog.... Heerlijk een dag verwend worden, en als ze dan ziek werd.... dan werd ze maar het liefst daar ziek!

En terwijl ze wat rechterop ging staan, gaf ze eindelijk het kleine vrouwtje antwoord.

— Ik'ga uit, zei ze. Vanavond nog.

Het was als een antwoord aan haarzelf.

Letje keek op haar horloge. Nog drie minuten, dan vertrok de trein.

Hannie had haar gebracht, na eerst heel erg gesputterd te hebben, van: niet zo dwaas doen, niet zo roekeloos zijn, doodziek worden, enzovoort. Maar na een blik op Letje's vastberaden gezicht was ze geëindigd met haar weg te brengen....

De trein reed weg. Door den schok kwam het ene raampje naar beneden. Een kille tocht woei naar binnen. Ze trok haar mantel wat om haar benen. Ze staarde naar buiten, in de duisternis. Ze duwde haar hoofd tegen het glas van het raampje. Koel was het glas tegen haar kloppende hoofd.

Halftien. Halftien kwam de trein aan. En dan nog een half

OP DEN TWEESPRONG

uur lopen. Ze dacht er aan wat ze zouden zeggen. Ze bewoog even haar schouders. Ze zouden niets zeggen. Hoogstens zouden ze vragen, waarom ze niet veel eerder was gekomen....

Ze sloot haar ogen. Ze luisterde naar de cadans van de wielen. Doem-doém-doem-doem, doem-doém-doem-doem....

Daar stond ze nu. Het was donker en koud. Het stormde nog steeds.

Ze keek den weg af. Nee, er liep niemand. Ze moest alleen. Ze nam haar koffer op, die woog als lood.

Het begon te regenen. De druppels sloegen in haar gezicht. De wind benam haar bijna den adem. Ze liep wat gebogen tegen den wind in.

Ze keek om. Het was, of ze niet opschoot. Was ze nu nog niet bij die bocht? O, moe was ze, doodmoe....

In de bomen boven haar hoofd stormde het. Een plotselinge vlaag deed haar wankelen. Doorlopen, dacht ze. Flink doorlopen. Nu niet meer omkijken en niet meer stil blijven staan. Niet er aan denken, hoe moe ze was.

Hoorde ze daar voetstappen? Ze luisterde scherp. Nee, het was alleen maar de wind in de bomen.

Ze kwam, eindelijk, bij de bocht, waar ze linksaf moest slaan. Een smalle weg, met aan weerszijden slanke berken, de witte stammen leken spookachtig in het donker.

Doorlopen, doorlopen....

Eindelijk, eindelijk. Daar was het huis.

En dan was daar opeens alleen maar de vreugde in haar, dat ze hen nu allemaal weer zou zien. Wil, haar Moeder, en Bas, en ja, en Roel.... En tegelijk wist ze, dat ze toch hoofdzakelijk om hem gegaan was....

Achter begon de hond te blaffen. Ze belde aan. Ze was er. Eindelijk.

Iemand kwam naar de deur, deed open.

Het was Wil. Ze ging een stap achteruit.

— Letjel Ben je.... is er....

Letje hield zich aan den deurpost vast. Ze werd plotseling wat duizelig. Wil liep de gang weer in.

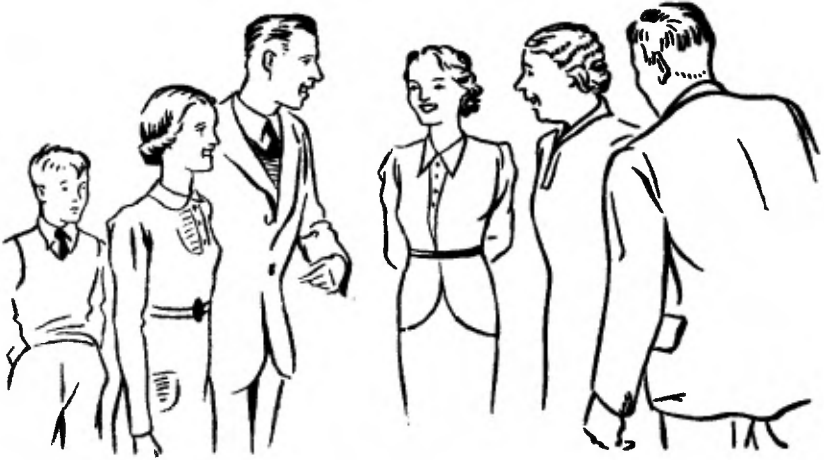
— Roel, zei ze. Roel, kom eens hier.

Roel kwam de gang in. Hij zag Letje. Met twee stappen was hij bij haar. Hij zag haar wankelen. Hij greep haar bij haar schouders.

— Ze valt flauw, zei hij.

Hij nam haar op en droeg haar naar binnen.

Roel

Het was vijf weken later.

Letje lag op den divan. Het was halfnegen. Wil was met haar ouders, en met Bas, naar de uitvoering van de „zang”. Mevrouw zou in de pauze terugkomen, tot zolang zou ze alleen zijn. Roel was naar de stad.

De lamp boven de tafel brandde, maar ze lag in het halfduis-ter buiten den lichtkring. Het koord van de leeslamp achter haar hing binnen het bereik van haar hand, en op de tafel naast haar lag een boek, maar ze had geen lust in lezen.

Zo stil was het in huis, en buiten. Het was in deze kamer altijd vrij rustig, zelfs overdag, behalve wanneer Bas thuis was en door de kamers joelde. Hier lag ze, den helen dag, en 's middags zat ze op en zat Wil bij haar, en, dikwijls, ook haar Moeder. Dien middag had Wil er ook gezeten. Ze had gebreid, en Letje had bewonderend naar het vlugge beweeg van haar vingers gekeken.

— Heb je wel tijd, Wil, om zolang bij me te zitten?

Wil had even opgekeken.

— O ja. We zijn immers veel te blij. . . . Je bent hard ziek geweest, Let.

— Ja, had zij zacht gezegd.

Toen hadden ze weer gezwogen, een helen tijd. En plotseling was zij, Letje, begonnen te praten. En Wil had niet opgekeken, en maar geluisterd.

— En weet je, Wil, ik heb eens zo wonderlijk gedroomd, het was de nacht voor ik hier gekomen ben. Ik droomde, dat jij en Vader bij ons thuis naar binnen gingen. De deur trok Vader achter zich dicht. En toen ik aanbelde, en er ook in wilde, zei Vader: — Je mag er niet in, want je hoort niet bij ons.

— Dromen zijn bedrog, zei Wil. Ze breide en breide.

— Maar deze droom niet helemaal, Wil. Vlak voordat Vader stierf, had ik een gesprek met hem. Een belangrijk gesprek. Vader heeft me toen heel veel verteld. . . . enfin, dat doet er eigenlijk niet precies toe. Maar Vader hoorde bij jullie, Wil. Toen hoorde Vader bij jullie. En ik. . . .

— En jij, Letje? Nog steeds had Wil niet opgekeken.

— Toen nog niet, maar nu. . . . ik geloof, nu wel. Er is nog zoveel dat ik niet begrijp, maar ik wil wel graag. Begrijp je?

Toen pas had Wil opgekeken, en aan den warmen glans in haar ogen had Letje gezien, dat ze begrepen had.

Dat was dien middag geweest. En nu lag ze daar, en dacht na over dat gesprek met Wil.

Een auto stopte plotseling voor het huis. De remmen piepten, het portier werd haastig open en dicht geslagen. Voetstapen op het tuinpad.

Ze luisterde verwonderd. Wie kan dat zijn? dacht ze. Roel? neen, dat kan niet, die komt pas om halfelf terug. Maar misschien is hij toch vroeg gekomen. . . . Ze wachtte, of er ook gebeld zou worden. . . . Nee, een sleutel werd in het slot gestoken. . . . Het was Roel. . . .

Meteen lichtte ze haar benen van den divan. Ze had Roel

OP DEN TWESPRONG

niet alleen gesproken zolang ze hier was. Ze ging naar boven, maar bed. Ze had een vreemden angst om met Roel alleen te zijn. Alsof ze bang was, dat hij zou zeggen.... ja, wat?

Roel kwam de kamer al in.

— Ik ben alleen, zei ze, om zich een houding te geven. Ik wilde juist naar boven gaan.

— Ja, ik wist, dat je alleen was, zei hij. Daarom ben ik toch ook zo vroeg teruggekomen, Letje....

Ze deed een paar stappen naar de deur.

— Waar ga je heen?

— Naar boven, zei ze. Ik wilde toch juist naar boven?

Hij ging bij de tafel zitten. Hij keek plagend naar haar.

— Ben je bang voor me?

— Bang? Nee, hoezo?

— Ik dacht het. Omdat je nu ineens naar boven wilt. Houd je mij niet nog wat gezelschap?

— Och.... zei ze. Ze ging tegenover hem bij de tafel zitten. Ze keek niet naar hem, maar ze voelde dat hij haar nog steeds plagend aankeek.

— Heb je een goede reis gehad?

— Heel goed. Wil je ook weten, hoe het komt, dat ik zo vroeg terug ben?

— Dat heb je toch al gezegd? Ze zei het zo zacht, dat hij het niet verstond. Hij boog zich wat naar voren.

— Wat zeg je, Letje?

— Dat heb je toch al gezegd, zei ze, nu duidelijker.

— Waarom dan? Kijk me eens aan.

Ze deed het. Ze zag zijn plagerige ogen. Ze zei niets.

— Durf je het niet zeggen? Nu, vertel me dan maar eens, waarom je, laatst, dien avond, hier bent gekomen. Zijn gezicht stond nu ernstig. Hij stond op. Hij liep om de tafel heen. Hij bleef naast haar staan.

— Wij.... we dachten allemaal, dat je met dien.... dien Verkerk verloofd was. En je kwam hier, Letje?

— Ik was niet met Hans verloofd, zei ze zacht.

- En waarom kwam je juist hier? Nee, kijk me aan.
 Ze keek hem vol aan, even.
 — Kwam je om mij, Letje?
 — Ook, zei ze. Nu keken háár ogen plagerig. . . . En om Bas, en om Wil. Om jullie allemaal. Of misschien. . . .
 — Misschien wat? drong hij aan.
 — Misschien toch wel om jou, zei ze heel zacht.

— Ik hoor stemmen, zijn ze dat al? En je moeder zou in de pauze. . . .

— Nee, ik ben er even langs gegaan, en heb gezegd, dat ik toch thuis was, en dat Moeder dus wel blijven kon. . . . Erg?

— Héél erg, zei ze. Ze glimlachte.

Roel schoof de gordijnen wat opzij.

— Ja, ze zijn het. Hij beende naar de deur. . . . Letje keek hem na met glanzende ogen.

Roel. . . .

Ineens was de kamer vol stemmen en gelach.

— Je hadt al lang boven moeten zijn, zei mevrouw bestraffend. Je hadt al een uur in je bed moeten liggen.

— Nee, zei Roel. Voor dezen énen keer niet. Ziet u dan niets bijzonders aan haar?

— Nee, zei mevrouw aarzelend. Of misschien. . . .

Maar Wil begreep direct.

— Ik wel, ik wel, zei ze. En aan Roel ook. Ik heb het aan voelen komen. Snapt u nu nog niets, Moeder?

— Och, zei haar moeder. Ze lachte. Dan boog ze zich over Letje heen.

— Nu heb ik twee dochters, zei ze zacht.

En Letje glimlachte, blij en gelukkig.

Ze lag nog lang wakker dien avond, Letje. Er was zoveel te denken. Ook aan Vader dacht ze, maar nu niet meer met dat schrijnende gevoel van gemis. Natuurlijk, ze zou Vader altijd blijven missen, maar ze had nu Roel. En Roel zou haar alles geven, wat Vader haar kon geven, en nog veel meer.

OP DEN TWEE SPRONG

Roel zou haar s t e u n geven, dien had Vader haar nooit gegeven.... Misschien, als Vader was blijven leven, dan wel....

Vader zou blij geweest zijn. Blij m e t haar. Maar toch het meest blij o m haar, omdat hij zou weten, dat zij, naast Roel, zich zou scharen aan den anderen kant van het leven, aan den g o e d e n kant....

De afstand was er niet meer. Zij hoorde er nu ook bij, bij Vader en Roel en Wil en de anderen.... Haar gedachten verwarden zich. Ze werd slaperig.

— De deur hoeft nu niet voor mij dicht, Vader, murmelde ze, al half in slaap. — Ik begrijp nog wel heel veel niet, maar ik heb immers Roel.... Hij zal mij wel helpen, altijd.... En dan.... Ze vouwde haar handen.

— Heer, ik dank U, mompelde ze, voor alles.

Dan, eindelijk, viel ze in slaap.

INHOUD

	blz.
1. 6de klassers	5
2. Vacantie	19
3. Kerstfeest	36
4. Wil als onverwacht logee	48
5. Bange uren	59
6. Hans. — Roel op bezoek	77
7. Het examen	88
8. De grote slag	105
9. Veranderingen	124
10. Zuster Verschuur	139
11. Iemand van vroeger. — Guusl	157
12. Een probleem opgelost	165
13. Weer Kerstfeest	181
14. Winterkou en narigheid	187
15. De lange reis	*198
16. Roel	202